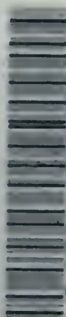
3 1761 06609351 9

КОНСТАНТИН ФИЛОСОФ

И ЊЕГОВ

ЖИВОТ СТЕФАНА ЛАЗАРЕВИЋА

ДЕСПОТА СРПСКОГА

—

ПО ДВЈЕМА СРПСКО-СЛОВЕНСКИМ РУКОПИСИМА, ИЗНОВИЦЕ ИЗДАО

В. ЈАГИЋ.

Увод.

Нити је ово први пут у нас, нити то само у нас бива, да се један те исти споменик књижевности у кратко вријеме више пути издаје. Разлога тому може бити много и разнијех, али најглавнији биће свакојако тај, ако потоњи издавач смије рећи да ће његовијем издањем дјело које иначе нешто вриједи изаћи боље. И живот Стефана Лазаревића, плод српске књижевности XV вијека, штампа се ево у пет година сада трећи пут. Први пут издао га Андрија Попов године 1869 у Москви, у књизи: Изборникъ славянскихъ и русскихъ сочиненій и статей, стр. 92—130, по рукопису троицко-сергијевске Лавре № 686; други пут др. Ј. Шафарик године 1870-е, у 28-ој књизи Гласника, по рукопису одешкога университета; трећи пут сада ја, и опет по једноме рукопису одешкога университета, али не оном, по којему бијаше издан прије, а уз то по једноме рукопису

из колекције Богишићеве. Моја је дужност, да своју накану оправдам, да докажем, да се ово треће издање према обима пређашњима смије збиља прозвати не само поправљенијем, него управо посве новијем. Тај доказ неће ми бити тежак. Доста је, ако позовем свакога, коме до тога стоји, нека овај овдје наштампани текст пореди с онијем у књизи Андрије Попова или у 28 књизи Гласника те ће наћи, да нема стране, наче да нема врсте, у којој не би овај садашњи текст одступао од оба пређашња. То одступање јавља се двојаким начином: вањским обликом, т. ј. језиком или рецензијом, и нутарњим садржајем, т. ј. редакцијом текста.

Да говоримо најпре о рецензији. Премда је ово споменик српске књижевности те се зна и писцу за име и за вријеме његова постања, опет оба дојакошња издања текста изнесоше га на видјело не у његову оригиналну обличју, већ у прерађеној форми, у рецензији руској. Тако нађоше издавачи у рукописима, па тако и издаше дјело. Против тога не може бити њима приговора. Али је свакако чудно било у руској рецензији читати дјело, за које се бар толико знало, да га је писао човјек „који је живио у двору и који је знао за све што се тицало деспота.“ Да, што више, још од 1858 и 1859 знадијаше научни свијет, да има збиља и српска рецензија овога дјела, и то преко професора тада казањскога сада одешкога университета, В. И. Григоровича. Године 1858 писа професор Григорович овако о нашем дјелу (ср. Извѣстия импер. Академіи наукъ VII. 221): Из „Извѣстія“ дознао сам, да је загребачко друштво за повјестницу наштампало живот Стефана Дечанскога. Живот Стефана Деспота, који писа по свој прилици Константин Костенски, пуно је важнији за византијску и српску историју. Под сјајем византијскога ораторства он сакрива такве податке, о којима ни византијски историци не знаду ни писци историје

Турака, као Хаммер, Цинкејзен. Узевши на ум, да је вријеме од год. 1360 до 1420 управо најтамније у историји византијској за то што нема истовремених историка, а живот Стефана писа се около 1431 године, то се може слободно рећи, да би критичко издање овога живота било врло корисно. Колико се ја домишљам, има неколико рецензија овога живота. Једна — оригинална с потанкостима; друга с јусима (ж) долази по Русији; трећа што је унесена у Цароставник и Родослов. Она друга послужи А. Н. Муравјеву за основу живота Стефана у његовој књизи Жит. св. Слов., трећа уђе у хронографе и у Никоновски љетопис; прва, жалибог непотпуна, има у мене. Рукопис ове пошљедње рецензије, како се чини, из XV вијека, али без почетка и краја, ја сам желио попунити те издати, но видећи да тога не могу, јављам академији, ако јој је воља обратити пажну на издање овога живота, да ћу јој ја драге воље свој рукопис послати. Иначе послаћу га загребачком друштву. Тај мој ексемплар знаменит је тиме, што је тачнији у назвањима и цијелијем реченицама, те садржи и потанкости као н. пр. о Хусу.“ Овако Григорович године 1858. Академија не уради ништа, али и Григорович не посла свога рукописа у Загреб, него га годину дана за тијем употреби за своју знамениту историјску студију: „О Сербіи въ ея отношеніяхъ къ сосѣднимъ державамъ“ Казањ 1859. У прилозима к овој расправи наштампао је неколико одломака из живота, из којих се још боље увидјело, да има збиља још и данас бар један рукопис живота Стефана Лазаревића у народној рецензији српско-словенској. Послије свега тога ја се баш не чудим, што је Андр. Попов овај живот у својој књизи наштампао по рукопису, који му је најближе био; али се не могу начудити, како је и српскому ученому друштву опет допао руку други исто онакав рускословенски текст, и то управо из Одесе — —

а да има и српскословенска рецепсија, о томе други издавач овога живота не помиње баш ни једне ријечи. А ипак се управо у Одеси, и то у библиотеци университетској, чува онај прави, оригинални, српскословенски текст живота Стефана Лазаревића! Може бити, да рукопис, у којему се чита тај живот, тада још није био у Одеси; јер је онамо, у университетску библиотеку, дошао с осталом оставштином покојнога Кухарскога, не знам право које године, али свакако послије 1863-е. Ну ако већ овога рукописа није било, да си је бар учено друштво к оному тексту, који је у Гласнику наштампан, испросило било још онај одломак Григоровичев, те би се могло било које шта исправити и иначе наштампати. [1])

Јер да речем коју и о редакцији. Живот Стефана Лазаревића, како се чита у рукописима српскословенске рецепсије, представља подједно и другу редакцију, обилатију, пунију, с већим историјским детаљем. О томе већ сам навео ријечи Григоровичеве, које се сасвијем потврђују рукописима, по којима је уређено ово издање, као и онијем одломком Григоровичевијем, на колико ми је познат из његовијех цитата. С почетка подударају се једни и други текстови с незнатнијем разликостима; али од главе 34 (·лд·) напријед готово у свакој чита се више и опширније у српскословенској редакцији него ли у рускословенским. Овај вишак кад што истина не садржи у себи ништа историјскога, већ само опширније излагање паралела библијских, тако да би се судећи по таковијем мјестима могло мислити, да је преписач руски навлаш покраћивао гдје се чак и њему бомбаст приповиједања чинио превеликим. Али

---

[1] Друштво је чинило све што му је било могуће, али — залуду. Јер је на тражњу после 1867 добило онај рукопис који је у Гласнику штампан.

Уред. „Гласника“

нијесу сва мјеста такова. Него у ономе, што је у српскословенској редакцији додано или у рускословенској изостављено, чита се више пути врло знаменит историјски детаљ, читају се имена људи и мјеста, читају се посве нови факти. Ако је неко навлаш покраћивао, за што је и овака мјеста поизостављао, тешко је докучити. Ја не умијем тога одгонетати, већ се задовољујем тиме, што ћу констатирати, да су већ у XV вијеку биле двије редакције, једна опширнија, друга краћа. То нам свједоче рукописи. Још би се и то хтјело знати, има ли опширније редакције рукописа у рускословенској рецензији а краће у српскословенској? До селе као да се није нашло ни једно ни друго.

Потање у оцјену разликости између редакција ја се исто тако не упуштам, као ни у онће у оцјену историјске вриједности овога споменика. Наши историци треба да нас о томе убавијесте. Мени је тек дужност казати, да сам за ово издање употребио више поменути рукопис одешкога университета, који је писан на артији, врло лијепо сачуван, из друге половице XV. вијека. У истоме рукопису има још и другијех ствари спомена вриједнијех, али о њима ћу говорити други пут. Него кад је већ мој посао за штампу приготовљен био, сретна ме намјера намјери љетос у Бечу на други рукопис истога живота у истој редакцији и рецензији. То је рукопис, зборник, писан на артији такођер негдје под конац XV вијека, сада својина професора Богишића. Он га добави у своју колекцију од некуда из Херцеговине. Разумије се, да је пријатељ Богишић драге воље уступио мени на неколико сати свој рукопис, да га поредим с мојим текстом, на чему му се ја овдје у име наше науке лијепо захваљујем. Поредив оба текста нијесам нашао готово никаковијех разлика, или бар неколико врло незнатнијех: све што сам мислио да ће спомена вриједно бити, додавао сам што у тексту што испод њега. Колико се ра-

дујем, што сам за тако тамни на мјестима текст могао употребити бар два добра рукописа, толико жалим, што нисам могао имати под руком још и онај одломак Григоровичев, о којем бјеше ријеч. Жалим за то, што се судећи по Григоровичевијем цитатима чини да је онај одломак сачувао врло добар и разговијетан текст; на мјестима можда чак разговијетнији него ли је овај овдје. Да, може бити, да ондје има штогод, чега у нашим текстовима нема. На примјер гдје је ријеч о смрти деспотовој додаје Григоровичев рукопис ову опаску, које у нашим текстовима нема: „И нѣцiи рѣше, ꙗко воеводою отроувень бысть, понеже прежде сихь огневлень бысть оть него и соущоу близь исмаилитскомоу цароу ꙗвити се хотѣше невѣра, аще сиꙗ хотѣхоу быти, нь есть се льжи подобно.“ И онијех ријечи, које је Григорович као motto наштампао к својим „Прибавленiя“ те их како каже извадио „изъ заключенiя житiя князя Стефана србс. реценз. писаннаго Константиномъ Костенчскимъ въ 1431 году“, не могу ја нигдје наћи у нашим текстовима. Ја све то помињем за то, не бих ли изазвао поштованога професора, да изиђе са својим одломком на видјело.

Сада нема више никакве сумње, да је тај живот Стефана Лазаревића написао Константин, философ констески и учитељ српски, како га зову некоји рукописи, или како се у овој редакцији живота чита, Костадiнъ. Написа га четири године након смрти деспотове, дакле у 1431 или 1432 години. О томе има већ старо свједочанство у српским љетописима, гдје се вели: Житiе же (разум. Стефана) все по редоу написоует се Константинь-философомь по мнозе оумолени синклить, паче же еговымь тремьꙗвленнымь запрѣщенiемь, еже и начань оть десетыихь словь моvсеискаго законоположенiа, та же еговоу вьзрастоу и власти и благочьстiю оудобротворивь и оукрасивь плетеньми и витиськыми глаголы, аще кто инь дрѣвныхь любомоудрьць, ꙗко

великоу сладость и умилѥніе прочитающімь, и вса памети достоина написавь и оухытривь, вьспоминае же и тогда царствовавшихь, где и кои и како, и оубіеніе моусінно и прочіихь.“ (Шаф. Okázky obč. písemn. 63). Овдје се види очито, да је љетописац имао при руци цијели текст живота овако како га ми сада штампамо, да он се не устеже јавно признати још и то, да се је истијем животом послужио као извором за свој скраћени љетописни извод. А што овај један јавно призна, то учинише други мукло, као на пр. љетописац житомишљићки (ср. у Гл. књ. 32), који је цијеле врсте готово ријеч по ријеч исписао. Простор не допушта, да то доказујем; а и не треба, јер је сличност наче једнакост сувише очевидна (ср. у Гласнику XXXII стр. 269. 271—274). И онај у V. књизи Гласника наштампани Љетописац српски (ср. стр 98—100), с којим се слаже оно што је наштампано у XXXV књ. Гласника (ср. стр. 63), издаје се на неким мјестима као компилатор нашега дјела. При томе спомена је вриједно то, што се нека овака мјеста која су из живота унесена у Љетописе, читају само у пунијој редакцији истога живота.

Врло је мало што знамо о животу човјека, којега су дјело већ стари љетописци толико хвалили и толико употребљавали, и за то мало имамо се захвалити г. Даничићу. Његова расправа, наштампана у I-вој књизи Старина „о књизи Константина философа о правопису“, даје нам за живот тога човјека пуно поузданију грађу, него ли је оно што приповиједа Шафарик (Sebr. spisy III. 181, Gesch. d. Südslaw. Lit. III. 121. 244). Нема сумње, да је Константин био родом Бугарин; одакле управо, то се право не зна. Ако је истина, да се под придјевком философ „костеньскыи“ или „костѣнчьскыи“ сакрива мјесто његова рођења, што би лако могло бити (ја и не знам, што би иначе могао тај придјевак значити), тада има прилике вјеровати,

да се Константин родио у граду, који је данас познат под турском формом имена: Кюстендил. Иначе Григорович у свом „Путешествију по Турцији“ стр. 137. наводи село Костенци у долини прилинској; срав. такођер Даничићев рјечник п. р. Костѣнче. Али мени је тешко вјеровати, да би се Константин по какову забитноме селу прозвао био костенским. Ну приговориће ми се, како ја смијем тако далеко на југ и запад тражити домовину Константинову, када се он сам на једноме мјесту назива „единь страньнь трьновьскыихь странь.“ На такав приговор ја бих одговорио, да се у тим ријечима још не садржи признање, да се он управо родио негдје близу Трнова. По мојему мишљењу ове ће ријечи само то рећи, да је из Трновске околице Константин као странац дошао или утекао се под заштиту деспота Стефана, а то бијаше по свој прилици истом у његово зрело, мужевно доба,[1] но што је већ у својој домовини које што искушао и проживио. Тако се зна, да је он у Трнову или негдје у његовој околици изучио словенску и грчку књигу од некога Андроника, који опета бјеше ученик знаменитога Јевтимија трновскога. Он оста у тим крајевима неко вријеме још и по што обладаше њима Турци, како се види из овијех ријечи: Сицеваа (т. ј. потьштати се о благовьчинени) навыкохомь и вь своеи земли, аште и по срѣдѣ ісмаилить есть, врага обличити, паче же тамо не тьчію обличити хотѣхь, нь и яже вь законѣ божьствнѣмь о казни. Да егда тамо вьзможьно по срѣдѣ влькь кольми паче зде о обличени“ (Стар. II, 33). Ове ријечи као и то што на истом мјесту у мах за њима слиједи:

[1] Ријечи наштампане у Стар. I. 33, чл. 29 а): И мною юнымь посрамит се, якоже глаголеши, не сметају тому, што рекох, јер ако му је било чак 35—40 година, противник његов којему „обличеније“ Константиново није било по ћуди, могаше га одбијати и тијем изговором младости.

аште ли ни, то по что страньствоуемь оставльше вьса, тьчію вьзгноушенія иновѣріа, изволыше наче страдати оу државнаго сь христіаны неже же вь своихь славномь бити — доказују јасно, да је Константин, док је још у својим, трновским, крајевима живио, изишао нечиме на глас, ваља да својом науком. Ако је тому тако, тада се истом право разумије, за што је он по што сила турска потлачи његову домовину, нашао заклон и заштиту код деспота Стефана, познатога љубитеља науке и књижевнијех људи. Може бити чак, да је ради своје велике горљивости који пут допао у опасност живота од Турака те за то пребјегао к деспоту српскому. Јер сам хвали деспот аовијем рјечима: „оть рыкающаго бо звѣра доушоу мою истрьже“ (Стар. I. 9). Деспот Стефан исказа Константину много милости, што овај често спомиње, и то не само у дјелу које писа за његова живота, него и послије смрти у биографији Стефановој бива неколико пути спомен о томе. Али човјек напрасан и енергичан у својој струци — тако се мени приказује Константин — не могаше ни код деспота спокојно дангубити. Он није штедио „обличенија“ против својих сународњака, док је међу њима живио; дошав у другу средину, није се ни ту промијенио. Сам приповиједа, да га је деспот послао: „кь прьвопрѣстольникоу срьбьскомоу и патріархоу оученію:“ то послање ускори његове основе. Константин бијаше на име фанатичан привржeник реформа граматико-ортографских својега предшасника и узора Јевтимија. Жалибог ми знамо о њима врло мало, готово све и једино то, што се чита у животу Јевтимијеву (ср. Гласника књ. XXXI стр. 270—271) и што нам се преко Константина сачувало. Јамачно је Константин у својим реформама надкрилио Јевтимија — то је бар обичан точај ствари — али правац, како ја судим, оста исти, а тај нам је доста јасно нарисан у ортографским реформама Константина. Разлика из-

међу Јевтимија и Константина бијаше у томе, што онај исправљаше рукописе, не разлажући теоретски својих начела. На то се протежу ове ријечи Константинове: Нь ни ть потьшта се сьписати оутврьжденіе симь, тьчію оть чести изьꙗвленіа нѣкаа. Ибо владеи никоегоже боѥ се вьса елика повелꙗваеть бывають, и онь тьчію наоучивь или оученію основаніе положивь злобоу искорѣни и никтоже соупротивь емоу ста (ср. Стар. I. 12). На против Константин, који не имађаше такова угледа и власти као Јевтимије, а јамачно бјеше нешто и тјеран таштим самољубљем своје учености, одважи се „сьписати оутврьжденіе симь, ꙗкоже вь грьчьскыхь писаниxь обрѣтаеть се." Како лијено напредује словенска филологија, смијемо се надати, да ће се данас сутра и о радњи Јевтимијевој моћи потање, конкретније говорити. За сада ја свраћам пажњу на тај знаменити факт, што по истраживањима Горскога и Невострујева пада такођер исправљање рускословенских библијских, особито новозавјетних текстова, управо у вријеме Јевтимијево; да што више, оно исправљање бјеше обављено у Цариграду, а из живота Јевтимијева знамо, да је и он баш у то вријеме боравио одуже у Цариграду! (ср. Описаније синод. библ. I стр. XI, 226, 252). Јамачно ће се Јевтимијеву исправљању с временом ући у траг и по рукописима, те ће се моћи казати, што и како од прилике бијаху књиге „трновскога извода." За то требаће добро проучити рукописе средњо-бугарске из XIV и XV вијека, као н. пр. оно једно врло знаменито јеванђеље XIV вијека под бр. 29 у одешкој библиотеци, у којему долазе акценти и још неки други знаци по сталнијем правилима.

Али да се вратимо к нашему писцу. Његова критичка студија о том, како ваља писати словенске књиге и како дјецу учити читати, позната нам је сада из анализе Даничићеве у првој књизи „Старина." Истина, ово дјело не

може издржати данашње критике, а није дакако ни за своје вријеме боље било, ну толико се ипак мора признати да је оно одвећ гласно свједочанство хвале вриједна старања и настојања Константинова око словенскога језика у оно несретно доба, када се са свијех страна тмасти облаци навукоше над небом балканскога полуострва, те град турске силе поче млатити пошљедње остатке културе грчке и обарати нејака стабалца словенскога (бугарскога и српскога) културнога живота. За то ја мислим, да ми никако немамо разлога стидити се радње тога човјека, којему би да је живио у сретније вријеме и у здравијим околностима, посве другачије мјесто допало у нашој књижевности те управо сјало његово име. И сам Даничић, уза сву несмиљеност критике, не могаше не бити толико праведан спрам Константина, што му је неколико пути изрекао признање за онај занимљиви детаљ, који нам је сачувао о разним појавима нутарњега живота српскога својега времена. К тому ваља узети на ум још и то, да се је дјело Константиново о правопису сачувало само у изводу. Ја бих рекао још и то, да сада, пошто је и ово друго дјело Константиново приступно нашој књижевности, наш суд о томе писцу може бити још пуно блажи и повољнији. Та српска средовиједна књижевност и онако није богата добријем, изворнијем продуктима, па када се она повољнија времена веће политичке силе и самосталности, XIII-ти и XIV-ти вијек, не могоше узнијети до вишега степена књижевне вјештине, него ли је имамо у дјелима Доментијана и Данила, тко нам даје право каменовати писца XV вијека за то, што није умио својој ватреној бризи за словенске књиге дати бољи правац него ли бјеше онај, који опћенито владаше у тадашњем византијском свијету или за то, што није умио простије описати живот и дјела свога заштитника Стефана Лазаревића? Ја чак даље идем те велим, да Константин нимало не ус-

тупа ни Доментијану ни Данилу, ни Григорију Дзамблаку дубљином осјећања, жаром похвале и пуноћом историјскога детаља. Кому на пр. није угодно читати, уза сав бомбаст, како Константин описује дивоту и богатство природе српских крајева? Гдје ћете наћи тако одушевљену похвалу на град Биоград, као у томе дјелу? Нијесу ли многе његове рефлексије у истину свакога поштовања достојне? (на пр. у гл. 31 савјет Бајазитов, у гл. 33 тобожњи усклик Марков и т. д.).

Кад би вијек деспота српскога боље проучен био него ли што јест, т. ј. да имамо за њ више историјских свједочанства, врло лако може бити, да бисмо увидјели, да је управо Константин био главнијем покретачем и побудитељем на ону књижевну радњу, која се појавила неком већом живошћу за Стефана Лазаревића. Свакако дуго борављење Константина на деспотову двору у Биограду не оста без уплива на деспота. Ми тек не смијемо заборавити, да се је Константин по мјерилу онога времена сматрао врло ученијем човјеком, који се чак у тако тамни посао разумио као граматика. То му и стече онћи глас те назване филосфа и учитеља српскога, а деспот повјери му частан задатак да изради правила, по којима би од селе сви писци и преписачи словенскијех књига једнако поступали, да не буде несклада и несугласја у текстовима светијех књига. Без сумње и за тај налог изиђе иницијатива од самога Константина, којему није тешко било упутити деспота о потреби такова дјела. А и кад је већ посао готов био, он се поглавито у деспота узда, да ће му дати санкцију онако, како некоч цар бугарски бјеше дао санкцију радњи Јевтимијевој. Одобрио или не одобрио деспот радњу Константинову, она се не могаше примити и успјети на српском земљишту, јер је била сувише замршена, препуна непотребитијех танкости, разликовања и т. д. Али то нам не смије

сметати, да бар основну мисао Константинову похвалимо те признамо њезину важност и корист. Ако његове науке суврееници не хтједоше примити у цијелости, то одатле још не слиједи, да није она у многим појединостима и користна била и корист доносила. Да је Константин са свиме пропао са својим дјелом, тога ја не вјерујем већ за то, што ми се не чини прилично, да би он у том случају остао био једнако уз деспота. А да је он не само пишући књигу о правопису живио у Биограду, него и у вријеме смрти деспотове ондје боравио, то се може доказати мјестима из његовијех дјела. И послије смрти деспотове одликоваше патријарах српски Никон и цијели синклит, како додаје љетописац, Константина частнијем позивом, да опише живот покојнога деспота. То је и опет нов доказ, колико је поштовање у свијех њих било спрам ученога Бугарина. Константин не испуни онај час, што су ови жељели „сицевоу временоу тогда соущоу еже потьщати се оставихомь;“ али послије четири године, којих чини се да није проживио у Биограду, јави му се, како сам пише, деспот пријетећи му казном, ако не испуни обећања. Тада се он даде на посао, који и сврши сретно, како ево доказује наш текст. Даља судбина нашега биографа није позната.

Довле бијаше ријеч поглавито о Константину. Али и предмет његове биографије, сам деспот Стефан Лазаревић, заузима у средовијечној српској књижевности не одвећ ниско мјесто, не толико својом властитом радњом, колико потицањем на радњу другијех. Што је писао сам Стефан Лазаревић, о томе каза нам Даничић у Гласнику XI. књ. и у Старинама књ. IV. Ја свраћам пажњу наших литерарних историка на сродност, која се очитује међу Стефаном и Константином у правцу њихове књижевне радње: оба они љубљаху „кракгранесе!“ Пуно је знатније, што би урађено потицањем Стефана деспота од другијех. У једном апостолу

полууставнога писма из 17. стољећа чита се овај запис: Повелѣніемь и иждивеніемь прѣизбраннаго сь господомь вь прѣдьстатьствіе постничьствоующеи общежительно братіи великые лавры срьбьские монастыра Хилендара вьсепрѣподобнѣишаго отьца игоумена, господина Виктора, оть добра извода прѣписахомь оть старыхь прѣводникь ресавскыхь, не имоущаго ничтоже порока, вь лѣто ӡрѯи (1660.) Ср. Чтен. Общ. Ист. и Древн. Москва 1867, IV. 121. Из овијех се ријечи види, да су у 17. вијеку познавали цијелу школу ресавскијех преводника, основану старањем Стефана деспота српскога. Да је и Константин к тој школи припадао, показује његов потпис под животом деспота, гдје управо сам себе зове: прѣводникь Костадінь. Григорович у књизи „Статьи касающіяся древняго словянскаго языка“ (Казањ 1852.) стр. 28. мисли, да је „учрежденіе патріархата сербскаго вь XIV. ст. внушило іерархамь и князьямь особенную заботливость о точномь и послѣдовательномь познаніи церковнаго языка.“ Ја бих волио ту заслугу сасвиме оставити деспоту Лазаревићу и његову времену. Књиге „добра извода ресавскога“ бијаху превођене и преписиване ваљда највише у самом граду и манастиру на Ресави[1] (у Манасији), за тијем у Љубостињи, Раваници, а најпослије и ту притјецаше зацијело у помоћ Света Гора. Да ли се таковијех књига „ресавских преводника“ и колико до данас сачувало? Ја мислим свакако, само их ваља тражити. О некојима могу и ја већ овдје неколико ријечи казати.

[1] О томе граду и манастиру ср. Српски Летопис за 1863. г. II. 51 Гласник XXI, стр. 87. Наш текст (живот Стефана деспота) потврђује мисао Милићевићеву да је на Ресави био не само манастир него и град, у којем сам деспот често живљаше, у глави 52. исто се тако овдје изриком помиње и то, да је он у истоме граду сахрањен, у глави 52. и 87.

1. У университетској библиотеци у Одеси има рукопис под бројем 30, на артији, бивши некоч у рилском манастиру а университету поклоњен од В. И. Григоровича. Садржај му је библијски, књиге царства, под овијем насловом: Начелѡ сь богѡмь четворѡцарьстьвьныихь книгь, царьства Саоулова, и царьства Давидова, и царьства Сѡломонѡва, и царьства Рѡвоамѡва, сына Соломѡнова и прочіихь, ихьже вь Іероусалимѣ и вь Самаріи царьствовавьшіихь даже до пленѥніа Навоуходѡнѡсорѡва. Тко, када, за кога и гдје писа ову књигу, показује нам овај презнаменити запис на два пошљедња листа, писан истом руком као све остало: Сіе четырехь царьствіи книгы прѣведохь ѡть грьчьскыихь книгь на срьбьскые благочьстивомоу и христѡлюбивѡмоу и самодрьжьцоу Срьблѥмь, господиноу моемоу деспѡтоу Стефаноу вь дарованіахь и милостехь нѡвомоу Кироу, вь сладькоглаголаніихь втѡромоу Манасіи, вь любоучительствѡхь подѡбещомоу се прѣмоудрѣишемоу Симеѡноу, вь испытаніихь и изысканіихь божьствьныимь ветьхыимь и новыимь писаніѡмь равьнѣ тьчьнѡмоу Птоломеоу ѡнѡмоу, емоуже по Алеѯаньдроу Филіпповоу царьствовавьшомоу Егіпьтѡмь и прѣведьшомоу и прѣлѡжившомоу вьсе ветьхое пісаніе оть евреискааго на еладьское и сіе царьскые книгы сь седмьдесетими сьбравь се прѣмоудрыихь моужіи прѣславьно сьгласивьшіими се и не ѡть иноудоу развѣ оть светаго доуха наоученіа. По два бо, по два, ꙗкоже рече жидовинь Филонь, а ꙗкоже рече божьствьныи Іоустинь изьꙗви по единомь разлоучивьше се вьсе древьнѥе писаніе прѣлѡжише и сказаше, ни же по разоумоу ни же по тѡи самѡи беседѣ разьньствоующе. Бысть же таковѡе прѣложеніе и прѣсказаніе прѣжде единогѡ и трехь сьть лѣть господьнꙗго вьчловѣченіа. По лѣтѣхь же четыри ста и тридесетіихь таковаагo издааніа Синѡплѥнинь Акила свое сьтвѡри издааніе при самодржьци римьскомь

Андріанѣ проказивьшімь се. По нѥмь же и егоже ѡть Самаріе Симмаха бысть издааніе при цари Севірѣ, Акиліна издаанія послѣжде лѣты шестыими и петьдесетыими. Сіе же прѣдвари ефесіискаааго Өеѡдѡтіона лѣты довѡльными при цари бывьшее Комѡдѣ рымьскомь. Ѡбрѣтоше же се и прочее двѣ изданіи безименьны, ѡво оубѡ при Каракалѣ владычьствоующіимь Рымѡмь, вь Іерихѡнѣ ськрьвено вь Дельвѣ, ѡво же вь Никѡполи имьже кь Актію при Алеѯаньдрѣ Мамьменѣ. Послѣжде же оубо великыи постьникь и моученикь Лоукіань люботроудьнѣ прошьдь книгы жидовьскые ѡть ѡноудоу ть самь на елладьскы езыкь ветьхое писаніе прѣлѡжи и сьгласивь се ѡбрѣте се сь седьмь десетіимь, прочіимь бо издааніѡмь стежавьшіимь мнѡга растлѣнаа по вьсемоу. Бысть же чюдьнааго Лоукіана издааніе при царьствіи Діоклитіана и Маѯиміана моучителеи, еже ѡбрѣте се ѡть жидовь вь Никѡмидіи вь пирьжьци малѣмь поваплѥномь сьрьвенѡ, великѡомоу Коньстаньтиноу царьствѡ правещоу тогда.

Прѣведе же се сіа книга вь лѣто ,ѕц и кд. индіктиѡноу текоущоу осмѡмоу. Вь дьни благочьстівомоу и христолюбивѡмоу и богохранимомоу и самодрьжавьномоу господиноу Срьблѥмь деспѡтоу Стефаноу писа се сіа книга вь подкриліи горы Прозрака близь храма прѣчистые богородице иже на Любостыни. Вь лѣто шестотысоущьно ц..кѕ., индиктіѡноу текоущоу .аі.

Моле се сь сльзами припадаю и вьнію прочитающіи милостиви моѥе гроубости роуки и кьснаго оума моего и страстнааго тѣла и немощи боудѣте, и сами бо чловѣци соуще и милости трѣбоующе есте. Того ради и мене хоудаго благословеніа вашего сподоблите, вамь бо маль троудь мнѣ же велико богатьство вь единои рѣчи ѡть светаго срьдьца вашего изнесьшои се: за нѥже и молю сь плачемь, молите господа глаголюще, господи боже вьседрьжителю, прости и помилоуи грѣшнааго

и недостоинааго раба своего ѡкааньнаго Доси⊕еа, еже и Мѡуси. Вѣмь бо вѣмь, ꙗко оуслышить вась, рекы: призови ме и услышоу те. Томоу слава вь вѣкы вѣкѡвь, аминь.

Из овога врло важнога „посљесловја“ дознајемо, да је год. 1416. нетко превео на српски језик с грчкога четири књиге царства господину својему деспоту Стефану Лазаревићу, а двије године за тијем, т. ј. 1418. преписа тај пријевод близу манастира Љубостиње „гријешни и недостојни раб“ Доситеј, другијем именом Мојсије. Тко бијаше онај преводник, који се на почетку записа сам спомиње у првом лицу? да ли онај исти Доситеј, који двије године касније преписа тај пријевод? или можда тко други? Мени се чини, да преводилац и преписач Доситеј нијесу једно лице, него да је преписач (Доситеј) име преводиоца, које се у запису читало ваљда одмах иза године 1416, на просто изоставио те његово име и што је још било замијенио биљешком о себи и своме труду т. ј. о своме преписивању. И тако оста нам име тога једнога „ресавскога преводника“ затајено! Али ја бих си овдје дозволио ову конјектуру: из Константинове књиге о правопису разабиремо, да је он поређујући деспота Стефана с Птоломејем већ онда написао о деспоту ове знамените ријечи: „подвизаніе имаши о изданіи божьствьнаго писаніа (ср. Стар. I. 10);“ на даље знамо, да је Константин у другој глави своје расправе такођер приповиједао о разним пријеводима старога завјета с јеврејскога на грчки језик онако, као што се о томе приповиједа у овом запису (штета, што нам Даничић није онога наштампао). Није ли ту доста аналогије и разлога, да дођемо на ту мисао, да је можда управо Константин био преводилац овијех књига царства? Сјетимо се само и опет, да се он у биографији деспотовој потписује „прѣводникь;“ а његовој учености особито пристајаше такав посао, који се није ограничио тек пријеводом библијскога текста, него

чак с објашњењима старијех коментатора. За то се и чита умах на првој страни, још пред текстом, ово: „Вь сеи палеи и вь настоещои книзѣ идеже ѡбрѣтаеши по праговѡхь или выше тлька азь или слово или ѳитоу, сіа глаголють: Акіла и Симахь и Ѳеѡдотіѡнь, иже веа нѡва и ветьхаа пісаніа исправише.“

Жалибог ја нијесам доспио, уза сву жељу, да сам пријевод проучим, гдје би се можда нашле биле нове потврде мојој хипотези.

Било то овако или иначе, нема сумње, да се у том рук нису сачувао оригинални текст „добра извода ресавских преводника.“

2. Други примјер ресавске радње помињем српски пријевод Зонаре, који је већ године 1847. Бодјански наштампао у „Чтенія Общ. Ист. и Древн.“ год. III. књ. 1. по пријепису рускословенском. Пред текстом пријевода стоји предговор, у којем се говори, како „великыи самодрьжьць срьбьскыи деспѡть Стефань обрѣте нѣгде и чюдноую сію книгоу моудрѣишаго Зонары“ те је преда, „чьстьнѣишомоу свещенноинокоу Тимоѳею принести вь Светоую Гороу вь обитель Хиландарьскоую кь прѣписанію, иже по малѣ и бысть игоумень тое лавры Хиландара, при немьже и сьврьши се книга сіа;“ послије тога бјеше неки Григорије, којему игуман манастира хиландарскога, поменути Тимотеј, повјери пријепис. Тај Григорије нађе, ја не разумијем право да ли онај ексемплар који бјеше послан у Свету Гору или онај по њему израђени пријепис, покваренијем „понеже гроубыми нѣкыми поселѧны прѣписа се“, те се за то постара, како би исправио текст помоћу грчкијех историка, али не нађе ни једне књиге такова садржаја осим „лѣтописателѧ Георгиѧ инока моудрѣишаго“. По њему дакле исправљаше и допуњаваше текст Зонарин. Сва је прилика, да се овдје и по„ оном књигом, коју Стефан деспот посла

у Свету Гору и под „љетописатељем“ Георгијем (Хамартолом) разумијевају већ пријеводи српскословенски; задатак дакле Григорија бијаше тек да помоћу једнога пријевода исправи други. Али свакако и та радња има се захвалити иницијативи деспотовој.

3. У деспотово вријеме пада такођер пријевод бесједа Јована Златоустога на шесто-дневник с грчкога језика на српски, како свједочи запис, који сам наштампао у Истор. књиж. 167; преводници бијаху неки Јаков и Венедикт а деспота зову не само благочастивим и благовјерним и богом вјенчаним, него чак још мудрим и сладчајшим и славним, по чему судим да је он какогод учествовао у томе послу, можда и опет првијем потакнућем. Ср. већ у Калајдовича Јоан Екс, 116.

4. У одешкој университетској библиотеци има под бројем 36. поклоњене колекције Григоровичеве 70 листова рукописа, који испрва бијаше у разним комадима и на разним мјестима, те је ваљда истом пошљедњи власник сашио их у једну цијелост. На првијех 35 листова, писанијех једном руком, има одломак књиге: Догматики панопліе (*πανοπλία δογματική* Јевтимија Зигабена), и то на листовима 3—23 чита се као титло .кг. (23): на богомили, тај је одломак потпун. Од листа 36—58 слиједи друга рука, како се мени чини старија, која писа разне ствари, као на л. 36—38 причу о злим женама, подијељену на „слова“ (то је исти текст који у Изборнику 1873 г. и у берлинском зборнику), на л. 39—58 чита се (али с прекидањима изгубљенијех листова) Никодимово јеванђеље под насловом: Написаніе ѡ прѣдании господа нашего Ісоу-Христа еже вьспомену Никодимь, иже нощію прихождаше кь Исоусоу иже и на погребеніе его пріиде сь благоѡбразьнымь Іѡсифомь и погребоше тѣло его и вьспоменоувь написа по вьзнесении господа нашего Ісоу-

христа. Вь лѣто же Θеодосіа цара .зі. прѣложи се изь еврейскыихь на грьчьскаа вьса сіи елика сьдѣаше се при Пилатѣ попьдистѣмь. (Ср. издање текста Даничићево у Стар. IV. 130). — На покои од листа 59 до краја долази трећа рука, мање помна, која писа међу осталом садржином неколико прича и апокрифа, на пр. причу о 12 петака (готово ово исто што је Новаковић издао у Старинама IV.) причу (повѣсть) о томе „ѩко польѕно и божьствьно еже ждати вь црькви до сьврьшеніа светые и божьствьные литоургіе (то је позната прича о Фридолину у другој верзији), и још које што. Први одломак биће из Бистрице у Влашкој, други из Струге, трећи из типикарнице св. Саве на Св. Гори (тако по биљешкама самога Григоровича). К једному од овијех трију одломака, судећи по писму ваљда к другому, а можда ни к једному, спада овај занимљиви запис:

А исписа се сіа книга вьсеблагонарѡчитомоу и христолюбивомоу великомоу господиноу Срьблѥмь деспотоу кѵр Стефаноу роукою недостоиною Гѥрасима глаголѥмаго бльгарина, вь Светѣи горѣ Аѳонсцѣи вь монастири глаголѥмомь Хиландарь. Ево и опет свједочанство, колик књигољубац бијаше деспот Стефан.

5. И онај запис, који је Даничић наштампао у Раду књ. I. стр. 175. свједочи о радњи књижевној, изведеној године 1416., дакле у вријеме деспота Стефана, као што је ондје и речено, ваљда у једноме из манастира, гдје су постајале „добре књиге ресавскога извода“. Али никако се не слажем, да би онај запис био писао Константин филозоф, јер тај нигда не би о себи рекао да је „лѣнивь паче же и невѣжда писанію!“ Цитат наведени из Шафарика, не спада на Константина већ на љетописца — компилатора из његове биографије.

Јамачно ће други, који сједе на богатијим изворима

него ли бјеше моја Одеса, број „ресавских преводника“ попунити. Истом тада моћи ће се потанко разабрати, колико је збиља вриједила у српској књижевности XV. вијека регенерација, око које настојаху Константин философ и Стефан деспот.

У Берлину 11 (23.) Октобра 1874.

Житиѥ и жизнь присьнопомьнимаaго, словоуштааго, благочьстиваaго господина деспота Стефана, сьписано повелѣниѥмь и поноуждениѥмь светѣишаaго патриꙗрха землѥ тоѥ срьбьскыѥ кѵрь Никоиомь и полатьныихь начельникь, видѣниѥмь же трьсветыимь ꙗвлѥниѥмь, самомоу тьзоименитомоу прославлꙗюштоу сиѥ быти благослови отьче.[1]

.а. Азь ѥсмь, рече сии[2] при коупинѣ, сьврьшаѥте вожда людии моихь ꙗко не имамь по соуштьствоу моѥмоу подобиꙗ именовати ти имена, нь ꙗкоже ми ты обѣштаѥши прозрительныима очима, приближоу се тебѣ[3] и мнѣ приближаюштоу ти се оугожденьми и вь по сихь подобьныими тебѣ слоужителю мои. Вьсакь бо вьзносеи се кь мнѣ ꙗко вь ковьчезѣ чистѣ пльти оутврьждьденѣ оть вьсоудоу невѣриꙗ водь потаплꙗюштиихь неприкосьновеньнѣ и азь вь сьрѣтениѥ ѥмоу обрештоу се, изливаѥ на-нь водоу доуха моѥго, кь вышьнꙗишиимь вьзводештиихь сего. И ныпꙗ шьдь кь глаголавьшиимь ти. Кьто те постави соудию или приставьника надь нами, и глаголи не вь оуши Фараоновѣ ꙗкоже Іосифь сильныимь ѥго о оумрьшиимь чрьви[4] Іꙗковѣ,[5] нь вь лице прѣдь вьсѣми сильными ороужьствы и вьсѣмь Ѥгѵптомь, оть оусть моихь повелѣваѥ о вьзвождении вьзлюблѥнааго прьворожьденааго сына моѥго вьсего израилꙗ и да не ꙗко о Іꙗковѣ останоуть вь Ѥгѵптѣ сь скоты и сь прочиими, нь до слѣна

[1] Бог. рук.: владыкѡ. — [2] сы. — [3] кь тебѣ. — [4] чрьвіи. — [5] Ііаковѣ. —

овьчете и хрома козьлете[1] сь[2] вьсѣми коупьно[3] красьныими оутварьми югипьтьскыими. Аште же не послоушають те, ранами тѣхь да се до прьворожденыихь вьсѣхь оуꙗзвиши и вь мѣсто любочьстиꙗ юже кь Іосифоу вь землю хананеискоую до[4] вьзвраштениꙗ юмоу, боудеть самь Фараонь сь вьсѣмь воиньствомь[5] жде те вь чрьмьнѣмь мори не до мојего иже по образоу коупиньнааго ꙗвлюниꙗ, пришьствиꙗ дѣвицею вь мирь, нь до втораaго и страшьнаaго еже сь вои аггельскыими и силами небесныими, вь юже оть вѣка сьпротивльшиимь се моихь повелѣнии отьмьштении седмыи(ми) ꙗко же Енохь пророчьствова.

.в. Вьсѣмь же вь слоухь сьглаголю сь тобою на сеи горѣ, да ꙗвлюныихь слоухь оуха лице же кь земли оувѣдеть[6] избранаaго мојего и законь десеторичьныи роукою ти вьспримоуть, ты же и сѣнь оустроиши ми по образоу небесьномоу.

.г. Глаголють оубо о семь боговидьци, но иеже водою сьпасень бысть и вода нарече се и вьсѣмь сьпасаюштиимь се водою доуховьною образь изь начела бысть. Паче же о семь боголюбьци ꙗко и четыридесетелѣтьномоу попоуштень бысть приближити се, ꙗкоже и равьноаггельныи онь. Вь истиноу вь .м. бо лѣть знамениꙗ и чюдеса Моуси сьтвори вь земли егѵпьтьсцѣи и вь поустыни вь образь сьздателꙗ и рабь юго, имь же поуть изь начела юдинь и тьжде.

.д. Дрьжавьныи же и сь, иже вь наше роды вьсиꙗвыи, не просто четыридесетелѣтьномоу[7] вождению попоуштень бысть приближити се, нь ꙗко великь сы, нь ꙗко печать бывшиимь христоименитыимь, юмоуже и вь прѣставлюнии кроугы вь течению прикрьми иже вьса окрьмлꙗюи иже паче сего прѣставлюние вь таково врѣме приведе, идѣже рече се здѣ страхь и тоуга велиꙗ по вьселюньнѣи. Ськончаше се и оуидоше вьса. Таже и азь начела числеште се .гі. обь-

[1] скоты. — [2] съ — [3] ꙗбо. — [4] даже до. — [5] вьсѣми воиньствы. — [6] оуведѣть. — [7] четыридесетномъ лѣтѣ.

хождении кроуговь, кромѣ остаюштиихь .нд. ѥже скрьби лѣта и сьврьши се тринадесетьноѥ обьхожденіѥ по .флв. лѣтѣ, вь .ѳі. лѣто владычьства ѥго.

.е. Тѣмь же вь истиноу ськоньчаше се и оскоудѣше и оулишихомь се вь .ли. лѣто владычьства ѥго. Аште не бы господь многааго ради благооутробиꙗ ѥго оставиль намь сѣмене, ꙗко Содома оубо были быхомь и ꙗко Гомора оуподобили се быхомь. Тогда бо глади и троуси честии и сьмрьтоносиꙗ, ѥзыкомь же по морю и соуши нашьствиꙗ и брани вь незаапоу, и по вьселѥньнѣи не бысть идѣже страхь твои не наидеть владыко. Вь самоѥ се ,зцле лѣто, ѥгда же вьсеславьнаꙗ сьтворише, трепеть примоуть оть тебе горы и растають се ꙗко воскь таѥ оть огнꙗ. И ꙗвѣ боудоуть дѣла твоꙗ прѣдь соупротивьными и дивьнь бываѥши, боже, вь паметь[1] светыихь твоихь. Нь и ныиꙗ ськазаль ѥси вь людехь твоихь силоу твою, не до коньца дань достоꙗниѥ своѥ вь раздроушениѥ ѥзыкомь, и ныиꙗ же остави не прѣклоньшиихь колѣнѣ ваалоу похоти и слабости ѥстьства, нь вьзмогьшиихь оть немошти, бывьшиихь крѣпкыи[2] вь бранехь, вѣроуюштиихь ськроушаюштомоу брани мышцею высокою, извольшиихь сь людьми божиими страдати, неже ли врѣменоую имѣти грѣха сладость вь распьньшиихь се о стадѣ христоименитѣмь.

.ѕ. Ѕѣло бо сьпострадаше нѣции вь истиноу о благочьстии, ѥлика аште и кьто оть древьниихь ѥже сьдрьжати се оставьшиимь непоколѣбимомь.

.з. За сихь рыдательныихь вѣштаныихь да простить ми ваше боголюбьноѥ[3] аште о доусѣ аште земльныихь. Лѣта бо вѣчьнаꙗ помепоухь и вь памети благочьстиваагo вьсе о господи храбровавьшеѥ аште вьзможьно хотѣль быхь привести аште и не по достоиньствоу. Не вьзможьно бо невѣждамь поучиноу плавати. Кь томоу рыдаюштиимь обычаи

[1] памети — [2] крѣпкыихь. — [3] боголюбіе. —

и вь неподобиꙗ благы вьсприємати,[1] имиже неоудрьжимыихь сльзь токы изведоуть. Обрѣть же именитааго ꙗкоже нѣкоторыи корабль, имьже плаваѥ кь подобьнимь вьсхождоу.

.и. Иже Ісоуса Навина моужьствоу же и вѣрѣ приоуподоблѥна и оудостоꙗнию раздѣлѥнии землѥ и вь дроужении новѣи скинии новомоу исраилю вь гальгалѣхь свобождениꙗ вь различьнаꙗ врѣмена оть окрьстьныихь врагь прѣмоудростию и силою. И вь врѣме подобьно вьсходе[2] на опльчениѥ соупостать, соуди[3] же многообразьноѥ, нь Самѳонь крѣпькыи женою побѣждень бысть, семоу же ни малы вь вьсемь житии запеть, Ѳезвитенина Илию не глаголю нь Илии свештеникоу и соудии израилѥвоу, слабости и отьчаꙗнию николи..е вьдасть себе, Самоуила крѣпькаaго вь оумѣ имѣѥ, ѥмоуже господь вь стльпѣ облачьнѣ глаголааше господьствовавьша и цар: поставльша и цара обличивьша, вь пророцѣхь дивьныи.

.і. Ієсеова же Давида ѥмоуже сьвѣдѣтельство божиѥ, обрѣтохь бо рече Давида по моѥмоу срьдьцоу вь истиноу обрѣть и присьнопомьнимааго, высока гноушающта се и мрьзость вьмѣнꙗюшта, сьмирѥниѥмь[4] же вьзносешта се вьсегда[5] ѥлико кьто можеть вьмѣстити.

.аі. И Соломонь рече сѣде на прѣстолѣ Давида отьца своѥго и сьмири ѥже кь сѣвероу и югоу Ассирии и Ѥгѵпьти, ѥлико и царица ѥѳиопьскаꙗ сь дары прити. Име бо ѥго богомь и самѣми дѣлы Соломонь нарече се, ѥже ѥсть сьмирениѥ. Сь же крѣпчаишаꙗ скиптра вь дьни своѥ кь себѣ сьмири, вьсточьныихь и западьныихь, ѥлико царьствоующтеи вь различьнаꙗ врѣмена сь вьсѣхь странь кь нѥмоу сьтикающтиихь се, оустрои и своихь странь ждрѣби оудостоꙗвати, наче же западьны господина и сьблюдателꙗ[6] вьсемоу царьствию своѥмоу нарицати по истинѣ, и вь врѣме клю-

[1] обычаи и вънѣ подобиꙗ благыи вьсприѣти. — [2] вьсходѣ. — [3] соудіи. — [4] сьмѣрѥниѥмь. — [5] вь истинꙋ. — [6] ꙋчителѥ.

чимо избраныихь своихь и сь прочиимь воиньствомь ихь посылати сильнихь и могоутелѥ вьсеѥ землѥ. Иже и николиже оть нихь кьто отьшьдь вь своꙗ оть прѣвеликыихь даже до малѣишиихь не вьзвѣштаѥ прѣвеликыѥ и достохвальныѥ дары ѥго присьнохвальнааго бываше. Брани же крѣпькыѥ и моужьства изь дѣтьска, прѣмоудрости оть вьсѣхь оть вѣка сьтворениѥ[1], оть ѥгоже и словоуштии деспоть именова се вь вьсѣхь странахь, и оть малааго срьбьскааго скиптра множаишии по вьселѥньнѣи глась и име притежа наче самодрьжавьныихь и славьныхь вь многыихь ѥзыцѣхь высештиихь о народѣхь ѥзыкь.

.ві. Кь западьныимь бо странамь сы[2] близь Ѥлиспонта живы, по вьсѣи Ѥгvптии и Ѥфиопии и оть тоудоу кь вышьнꙗишиимь странамь и сь проста сьвькоупль рекоу, по вьсѣи Ѥлладѣ, ѥлико и вь Индии и вь Амазоны постизати имени ѥго, ꙗко же слышештиимь желати ѥже присвоити се моужеви семоу, аште и рабы, аште моштьно оустроити се ѥмоу. И ꙗкоже Дариѥ решти о Александрѣ глаголаахоу, да дасть ѥмоу господь сѣсти на прѣстолѣ Кировѣ. И ꙗкоже оутварию изредьною сь небесе даною красѣхоу[3] се не тьчию вѣрьныи нь и невѣрьныи дрьжателиѥ царьствиꙗ. Кь симь же и Даниилловоу славоу и глась сь дрьзновениѥмь и трехь отрокь зрѣше се имы. Проиде бо скрозѣ огнь и водоу сьвоиньствоуѥ царемь вьсточьныимь, ꙗкоже напрѣдь иды слово изьꙗвить. И ѥговѣми обѣти и моужьствы величаахоу се ꙗкоже ассирииски моужемь желаниꙗ и Фараонь Моvсеомь и симь иже громь нареченыи ꙗкоже нѣкоѥю мльниинною стрѣлою прѣштааше вьсточьнѣишиимь, доньдеже господь сьтвори изможениѥ. Многыихь бо дрьжавьныихь[4] житиѥ прошьдь иже древлѥ вьселѥньноую поборьшиихь и нѣкыими оть чести и добродѣтелей обрѣть имоуштиихь оть дѣль прочаꙗ же ни малы.

[1] сьтворениꙗ. — [2] сыи. — [3] красехоу. — [4] покорьшиихь.

.гі. Сь же оть божьствьнынхь писании богоу оугодьнаꙗ сьбравь бѣше милостынꙗми и вѣрою аште и кьто инь. Паче же изь давьна не бывьша такова оть цареи царьствена и изредьна.[1] Сьжитольствовавь же вьсточьными и западьними и вьсе изредьныѥ обычаѥ избравь бѣше даже до самыихь одеждь, ꙗже на пользоу и красешта, ороужии же и проꙗждении и сьнѣдеи посаждениꙗ чиномь и вьстаниꙗ[2] ѥже кь слоужьбѣ божьствьнѣи, изредьнаꙗ сьблюдаѥ прочитаниꙗ и молитвы, ловлѥниꙗ и сьвѣты, изьшьствиꙗ и вьходы, вьсемоу вьсегда по достоꙗнию чинь красештоу, ѥлико сь южьскою царицею решти· блажени живоуштеи вь домоу твоѥмь, новыи Соломоне.

Тить оубо словомь глаголааше· дьньсь не царьствовахомь, по нѥже не даровахомь. Сь же дѣлы[3] прѣизлиха испльнꙗаше[4] и толико ѥлико николиже приѥмлѥи радоваашe, ѥлико ть подаваѥ. Тогда бо радости сьврьшенѣишеѥ испльнꙗаше се, ѥгда десьницоу пространьнѣѥ отврьзааше.

Нь оуже врѣме начело положити оть коудоу прозебе и како пожить и какова вьспитѣвьшиꙗ того страна. Ибо аште и процьвтоше вь многиихь странахь варварьскиихь сьсоуди изьбрани, вь нихьже господь сь отьцемь обитѣль сьтвори, нь не и вь чловѣчьскыихь сице свѣтлꙗахоу[5] се, ѥлико ѥлиньскыѥ древьнѥѥ[6] прѣходити, моужьства же и вьпроси и отьвѣти и прочаꙗ, имьже имени пронарекоше се и прѣжде пророкь пророчьствоваахоу, подвигьше бо се чловѣчьскыѥ вѣшти изобрѣсти, та же вьздоушьныѥ и вышьшаишее. Тѣмь же и богь симь проꙗвлꙗаше оть чести коснoути истинѣ. Рече бо Фоукидидь· ѥдино три и триѥдино беспльтьно. образьно ѥсть троица. Аристотель же не оусь-

---

[1] божьствьнаа и изредьнаа. — [2] постатіа. — [3] вѣры. — [4] испльнꙗшесе. — [5] свѣтлѣхоу се. — [6] древныѥ.

ньно ѥстьство божиꙗ бытиꙗ не имоушти начело, отъ нѥгоже вьсекрѣпькоѥ соуштьствить се слово. Ѥрмись же триведикыи заклинаю те небо великааго бога дѣло, заклинаю те гласомъ отьчимь, иже провѣшта прѣжде ѥгда вьсь миръ оутврьди, заклинаю те вь ѥдинородьнаго ѥго слова и доуха. А Станкь вьзьни· почьтемь Марию, ꙗко добрѣ ськрывьшоую таиньство, отъ нѥѥ бо хоштеть родити се Христось. Ѳоулидось же рече· прѣжде богъ, та[1] же слово и доухь сь нимь. Платонь же и Орфеи сь и прочии. Нь намь о земли слово.

До зде десетословьноѥ и отъ зде сь краѥглавизнь о прѣдлежештимь.

.а. Сь оубо вьсиꙗ отъ страны Далматиѥ. Дакии ныиꙗ же глаголѥмыихъ Србль, идѣже мнози вь послѣдьнꙗꙗ врѣмена процьвтоше, ихъ же гредꙑ вь родослови слово изьꙗвить. И сиꙗ оубо не тьчию по обѣтованѣи онои точить медь и млѣко, нь ꙗкоже четыремь врѣменемь и вьздоухомь вь себѣ вьсприѥмь сьоузь имѣти и изь себе прочимь изьсылати. Не бо вь вьсѣи[2] вьселѥньнѣи обрѣсти ѥсть вьса благаꙗ вь ѥдино сьбравь имѣти и по вьсѣи странѣ, нь нѣкаꙗ отъ чести и вь нѣкыихъ мѣстѣхъ, вьстоцѣ[3] оубо и западѣ, сѣверѣ же и юзѣ, ꙗкоже зрителиѥ земльныи глаголаахоу и видѣхомь. Сиꙗ же вьсѣми благыими испльнь ѥсть, ѥлико и по писаниихъ землѥмѣриꙗ нѣкои вьздоухь посылати западоу и Ѥлиспонтоу: тоу бо и часи испльнꙗють се .еі. — тоѥ число вьсприѥмь имать и отъ тоудоу вь изьлишьнꙗꙗ вьсходити кь сѣвероу, кь вьстокоу и югоу вь оскудьнꙗꙗ дьневии и ꙗко нѣкыи прѣдѣль и корень благыихъ вьжделѣнь быти и отлоученъ. Отлоучены бо страны соуть, ꙗкоже вь южныихъ, идѣже вь жетвоу .м. дьнии и ношти тьмѣ быти или вь сѣверьныихъ идѣже подобьно

[1] тъ. — [2] вьсе ѡ. — [3] вь вьстоцѣ. —

.м. дьнии и ноштеи свѣть бити или страны снѣжаныѥ и пакы безводьныѥ ины, ины же не населѥны по Іовоу. Та же оубо кромѣ вьсакого прѣкословиꙗ благыи вьздоухь и оуть-кмлѥниѥ сьставомь вьсприѥмь имать.

И по нѥже оубо оть плода дрѣво познаваѥть се и чловѣкь оть дѣль, оть плода же и дѣль сию изьꙗвимь. И ꙗко да прѣдьвьзвѣстить се потрѣбьнѣише.ѥ ѥсть оубо злато, коуньно же и сребро, и источьникы оубо семоу много чьстьны и плодьны быти, толико вьзрастаюштиихь ѥлико чьто исчрьпаѥмо, и ꙗкоже источьници исчрьпаѥми сладьчаиши бываюъ. И гдѣ оубо вь вьстоцѣ и западѣ таковыи и толикыи родь обрѣсти ѥсть; нигдѣже вь истиноу. И да не оубо оуныніемь вь продльжении слова, довлѣѥть вьноу назнаменати.

.в. Такожде винограды оубо сѣꙗнии, ꙗкоже нигдѣже ѥсть кромѣ многыихь потовь ꙗкоже вь сихь, сѣмень же и садь и плодомь изобильствиѥ. Нь оубо иже источьникь рѣчьныихь и стоуденьць и прѣдѣль ѥже кь дроугь дроуга сьгласиꙗ и доброты подобиꙗ и ꙗкоже ина иныхь прѣвьсходѧть красотою и плодоношениѥмь. Зимьнааго оубо и злиць странь избѣзаюште, лѣтоу же приблизь соуште, вьздоуха же благорастворена и красьна, ꙗкоже кьто истиньноѥ речеть, ꙗко виде сихь прѣмногоѥ ниже ѥлико по вьсоудоу различоуюштеѥ обрѣсти вьзможеть.

.г. Решти же подобьно ѥсть и оть птиць и прочиихь вьсѣхь, ихьже господь прѣдасть, ꙗкоже зелиѥ злака вь пиштоу чловѣкомь, толико изобильствоуюштиихь по вьсоудоу, ѥлико вь иныихь нигдѣже. Разботѣваюъ бо вьсегда красьнаꙗ, нь тьчию поустыниѥ страны тоѥ нь и населѥниꙗ, прѣмножьство плодоносьныихь вьсѣхь, рыбь же и вьсакыихь потрѣбьныихь, ихьже господь прѣдасть чловѣкомь вь наслаждениѥ изобильствиꙗ, и вьса ѥлика покори подь нозѣ ихь творьць.

.д. Аште же и оутврьждениѥ кьто помыслить страны

сеѥ, горамь прѣвисокыимь, градовы же таковыими, ѥлико по многыихь странахь малѣи чести ѥдва приоуподобити ѥсть. Прѣизредьними вьзвышениѥмь и оутврьждениѥмь вьсакыимь, водами же имиже веселиѥ градомь глаголѥть се.

.е. Не оубо же мимо тешти подобаѥть прѣвеликоѥ и млогословоуштеѥ дѣло божиѥ, ѥже великыи Моѵси вь книзѣ о творении мира не мимо тече, ѥдиноу оть четырехь рѣкь раискыихь, Фисонь, ꙗкоже глаголють книгы землѥмѣрьскыѥ, иже Истрь глаголѥть се и Газь, и Истрь и Доунавь оть Тракь. И сь оть раꙗ исходе и зашьдь подь гльбины землѥ вь западѣ исходить кь Пеоньстѣи горѣ, соуштеѥ оть сикелиискааго мора до Герьмань кь сѣверьномоу[1] Океаноу и оть тоудѣ гредеть кь вьстокоу и проливаѥть се вь аѵӡиньскоую[2] поучиноу петими оустии, ꙗвѣ[3] ѥсть кь Чехомь оть сѣвера и запада гредоуштиꙗ кь вьстокоу, и раздѣлꙗѥть Оугрию и напаꙗѥть изредьнѣишоую срьбьскоую страноу, та же Бльгары и Влахы проходе идеть вь поучиноу чрьнаго[4] мора нарицаѥмаага.

.г. Нѣчьто же и оть сего помыслити ѥсть, ꙗко .д. рѣкы богь вь вьселѥньноую изь раꙗ изьсьла соудьбами своими. Подобааше же западьнимь странамь не лишити се оть сихь ѥдиноѥ.[5] Гионь бо вь Ѥгѵньтѣ бывь ѥдинь источьникь идеть вь Ливию, два же вь вышьнюю Ѥѳионию, иже и сьвькоуплꙗѥ се вода множить се и напаꙗѥть Ѥгѵпьта, авгоуста мѣсеца. Глаголѥть же се сь Ѥгѵпьтѣны истаниѥ ѥже ськазоуѥть се оть тьмы вода.

.з. О Тигроу же и Ѥфратоу биваѥть, оть плода раиска имоуште рождениѥ, та же идоьходеште подь землю, ꙗвлꙗють се пакы по Таврѣ горѣ. И оубо Ѥфрать свѣтло течениѥ имать, сьходе оубо оть сѣверьниихь страпь кь южьнимь порeждаѥ се персьскомоу океаноу, глибы творе и трьстьнаꙗ ѥзера и вь сихь безь вѣсти ꙗвлꙗѥть се. Тигрь

[1] сѣверьнѥмоу. — [2] ав. — [3] ꙗвѣже. — [4] чрьмнаго. — [5] ѥдинои

же оть нѣкоѥго ѥзера вьсточьна безь вѣсти исходе и истичеть кь южьнимь странамь и прѣсѣцаѥть триконьскоую гороу о Масагетѣхь, сьѥдинѣѥть се Ѥфратоу и раздѣлѣѥ Вавилонь, исходе приближаѥть се Перидоноу и вьходить вь персьско нѣдро прѣжде сьвькоупити се Ѥфратоу, дроугь оть дроуга раздѣльни текоуште, твореть междурѣчиѥ четыри сьта .кн. стадии. И оубо Фисонь вь книзѣ бытиискои ѥсть иже ѥвѵлатскоую[1] землю окроужаѥи, и тако кь намь исходить Тамо ѥсть, рече, злато и злато землѥ опоѥ добро. Симь оубо сице, подобааше сь западьныхь ѥдинои пролиѣти се, иже сладьчаишеѥ учестиѥ зде приносить.

.и. И ѥште же и оть тридесетихь и .г. рѣкь именитыхь вь вьселѥньнѣи глаголѥмаа Сава ѣкоже забрало нѣкоѥ здѣ бываѥть, сь обоихь странь дѣльма и сьвькоуплѣѥть се вь красьнѣишемь мѣстѣ, идѣже Фисонь трими оусты вьходить имѣѥ два острова, идѣже свѣтлыи Бѣль[2] градь сьзда се, ѣкоже напрѣдь слово изьѣвить.

.ѳ. Зри же ми и чловѣкы иже послѣдьнѣишеѥ и чьстьнѣишеѥ зданиѥ божиѥ, ѣко да не кьто вьзмьнить бездоушьна и нечоувьствьнаа похвалѣюшта ме. Нь вь истиноу добрѣишиѣ землѣ добрѣиши кдась пьшеничьныи растить, иже и вьздасть намь .л. и .ѯ. и .р. — Соуть оубо моужьствьнии, ѣкоже иныихь глась по вьселѥньнѣи не быти, ѥгоже чьстьнѣишеѥ по Соломоноу вь чловѣцѣхь нѣсть. Соуть же и вь послоушьноѥ благопотрѣбьни, ѣкоже по вьселѥньнѣи подобиѣ не имѣти. Идѣже потрѣба, скори вь послушаниѥ, кьсьни же вь глаголаниѥ. Идѣже ли чьто сьпротивьно, скори кь отвѣтоу вьсакомоу вьпрашаюштоу, вьороужени ороужии десьныими шоу и ми. Соуть же чистотою тѣлесьною прѣвьсходеште иныихь ѥзыкь и льгькою и свѣтьлою крьвию. Кь симь же и милостиви и дроуголюбьни, ѥлико кьто оть сихь вь оубожьство потрѣбьныихь пришьдь оть нихь, прочии вьса потрѣбьнаа исплънѣють

[1] ѥвѵлътскоую. — [2] Бѣли.

ѥмоу, не ѥдиномоу нь вьсакомоу вьсегда, и не подаꙗниѥмь тьчию нь соугоубою милостынѥю, ꙗкоже решти Соломоново· почитаѥи ништа милостыню творить. Житиѥ же ꙗко црькви божиꙗ по вьсѣи странѣ тои, ѥже ꙗко прочии ѥзыци скотьскы и чрѣзь ѥстьства и вьсакыи чась ни именоуѥть се, нь оуставлено оть мала да ке до велика ихь множаѥ двашти дьнию. Любочьстьно же, ѥлико сынь аште и вь домоу своѥмь ѥсть, сь родительми вь ѥдинѣ вькоусьни, нь ꙗкоже раби прѣдьстоꙗти. Не тьчию вь богатыихь сиѥ видимо бѣше, нь и вь гроубѣишихь и вь послѣдьнѥи ништетѣ. Гдѣ же вь нихь именоваше се ѥже озлобити отьца своѥго или матерь; нь истиноу никакоже, нь по Христѣ испльнѥниѥ законоу, дроугь дроуга больша себе твореште чьстию, господа нарицающе отькрьвеною главою, но ꙗкоже древлѥ и нынꙗ вь южьныихь странахь, ѥже изоуи сапогь оть ногоу твоѥю, землꙗ на нѥиже стоиши света ѥсть, сирѣчь почьти мѣсто обычаѥмь землѥ, и светыи апостоль Павьль моужемь повелѣваѥть отькрьвеною главою молити се. Срамлꙗѥть бо, рече, главоу свою аште покрьвеною молить се или кыкоу растить. Да аште вноутрьнꙗꙗ вѣдоуштомоу отькрывати главоу не посрамлꙗѥть, кольми прѣдь чловѣкы. Тѣмь же вь истиноу вьса изредьнаꙗ симь соуть, прочаꙗ же по Павлоу ѥлика чьстьна и ѥлика говѣина[1] и ѥлика избрана,[2] и вьса кь сьзданию обрѣсти ѥсть, наче же любьве ѥже глава ѥсть вьсакои добродѣтели.

.і. Рекоу же прочеѥ вышьнꙗго степена дѣло, иже аггельскоѥ житиѥ подражавшиихь, иже вьса красьнаꙗ оумѣти вьмѣнивьшиихь о ѥдиномь красьнѣмь[3] красештиихь се Христѣ, вь красьныихь поустынꙗхь и обителѥхь, ѥлико и зѣло лѣнивыихь кь себѣ вьзбоуждати отбѣгати и ѥлика добродѣтели ихь сьхранꙗюштиихь ꙗвлꙗють многыѥ и избраныѥ ѥже по срѣдѣ сихь обители, множаишеѥ же мль-

[1] говѣинаа. — [2] избранаа. — [3] красьныимь. —

чальнице по великомоу Ѥфремоу сь шоумомь листвьнымь и птицами[1] и водою сьглаголюштиихь, иже вь сихь множьство инокь ихьже, непрѣстаньно дѣломь ѣьспѣвати и славити иже вь троици бога, ѥгоже аггели непрѣстаньными гласы славеть, но ихь же вьспѣти ѥсть· радостию хльми прѣпоꙗсаше се и красьнаꙗ поустыниѥ процвьтоше.

.аі. Ѥльма же сиѥ и Симеона и Савоу зѣльныихь породише, великоѥ и чьстьноѥ слышаниѥ и сьповѣданиѥ, иже вьсе чловѣчьскоѥ ѥстьство прѣвьзьшьдьшиихь имиже прѣзрѣше и имиже подвизаше се, здѣ вьсако изоумлѥниѥ о бозѣ ѥстьства моужеи и доблѥства, ихь же ис-прьва вѣньчаше сами ти подвизи многыими похвалами достослышаныими. Не бо села и домы изоставльша, мало потрѣбьнаꙗ, нь начело толико воиньство вождениꙗ же и ськровишта и прѣстола высотоу и ина ѥлика величьства власти, на рамѣхь крьсть вьзьмьше, радоуюште се водештомоу сихь на нѣкоѥ дроугоѥ царьствиѥ здѣшьнꙗаго лоучьшеѥ. Иже и множьство чедь своихь богоу приведоше. Нь силь добродѣтели исчисти[2] ѥсть и аште пѣсьнь морьскыи.

.ві. Достоить же юже прѣдреченымь[3] виновьнааго корѣнь вьзыскати, да оть тоудоу навыкьше кьто и оть коудѣ и коихь корѣни вѣтвь и како процвьтьши вь наше роды владычьствова и кьто прѣдьреченыихь по равьноапостолнѣмь Савѣ исправитель и просвѣтитель и тьзоименитои и тьзоименитьнымь тьзоименитьнѣишии. Ныпꙗ бо кь третиѥмоу степеноу коснoути се ѥсть оть землѥ кь дѣлаюштиимь сию и оть дѣлаюштиихь кь владычьствовавьшомоу достоино. Се бо и основаниѥ положихомь, ꙗко оть рабьства кь ѥмьствоу и оть ѥмьства кь сыновьствоу.

.гі. Нынѥ оубо молю вьсе вы,[4] зде ми слоухы кь послоушанию приклоните, не глаголюштомоу нь дѣлаюштомоу

[1] птицамь. — [2] добродѣтелеи исчьсти. — [3] прѣжде реченыимь. — [4] молю вьсѣхь. —

ихьже ни кьтоже можеть дѣлати, и сьставлꙗюштомоу не подобьнаꙗ, но юже землю сию не мы словесы оукрасихомь и жителѥ иже на нѥи — оть бездьны бо каплю вь вьздоухь пролиꙗхомь — нь дѣлаѥи и красеи богь изь начела. Тѣмьже оубо ради кь[1] сеи поучинѣ прикасаѥмь се прѣмоудрымь и многословьнымь виноу назнаменати. Подобаѥть вѣдѣти, ꙗкоже сиꙗ инѣми вьсѣми оукрашаѥть се и прѣвьсходить иныихь и ꙗкоже жителѥ иже на нѥи ѥгаггелскаꙗ аггельскаꙗ глаголаниꙗ дѣлы сьбравьше имоуть· вышьше же и изредьнѣе нѣкои божьствьныи промысль о сѣмь моужи[2] изь начела сьхраниꙗюштомоу оть рода вь родь обѣты своѥ боѥштимь се имени ѥго. И ꙗкоже Авраамоу обѣштавь пожьда четыри сьта и .л. лѣть, ѥште же .м. до наслѣдиꙗ сѣмене ѥго землю обѣтованиꙗ и ꙗкоже слово глаголюштеѥ· положи богь страхь и трепеть Адамовь на вьсѣхь звѣрехь земльныихь, прѣслоушаниѥ же адамлѥ льви оштоутивьше начеше сьнѣдати чловѣкы, Даниила же познавьше послоушаниѥмь Адама соушта, страхь Адамовь оть сего, паче ли Адама вьсприѥше, послоушаниꙗ бо сѣме. Такожде и благочьстивааго цара Коньстаньтина равьноапостольнаго сьродьство и оть ѥгова родителꙗ плодь, вѣтвь пакы кь коньцемь сьхрани се ѥже царьскоѥ и апостольскоѥ дѣло испльнити и вь избраныихь избранѣишаꙗ сьвьршити[3] и стадо сиѥ господина достолѣпьна познати и вьзиде лѣти.

.дı. О родослови же намь слово. Бѣше Коньста великыи, зелены нареченыи, великааго Коньстаньтина отьць, моужь по вьсемоу кротьчаишии, благочьстиѥ любе. Тѣмь же христиꙗны приѥмлꙗаше, вь Вретании царьствиѥ праве вь лѣта она, ѥгда Диоклитиꙗнь и Максимиꙗнь Ѥркоулиѥ, по ѥже побити тѣмь многыѥ тьмы христиꙗнь, оставльша царьство и вь простыихь житии бѣста, Максимиꙗнь

[1] вь. — [2] о сѣмь божьствьнѣмь моужи. — [3] сьврьшати. — [4] царьствиꙗ, коꙗ послоушааше.

же на вьстоцѣ оудрьжа, оу юго моучителѩ Коньстаньтинь великыи оу тальствѣ бѣше. Максентию же вь самомь велицѣмь Римѣ царьствовааше.

.еі. Великыи оубо Коньста роди три сыны Коньстаньтина, и Коньстаньтиѩ, и Коньстоу и дьштерь Коньстаньтию, юже великыи Коньстаньтинь вьдасть Ликинию вь женоу, юмоуже и грьчьскоую честь отьдѣли царьствию[1], ѩко послоушааше на моучительскою раздроушению и сьпособьствоваше. Сь же Ликиние бѣше дальматинскыи господинь, родомь Срьбинь, и роди оть Коньстаньтию сына Бела-Оуроша, Бела-Оурошь же роди Тѣхомила, Тѣхомиль же роди светаaго Симеона, светыи же Симеонь роди сь сьпроужьницею три сыны· Стефана прьвовѣньчанааго кралѩ и Вльканa великааго кнеза и Растька, послѣди же нареченааго Савоу, прьвааго архиепископа срьбьскаго. Сь же брата своюго Стефана вѣньча на кралювьство. Стефань же краль роди .д. сыны· Радослава, Владислава, Стефана, Предислава. И Стефань оубо нарече нь бысть Оурошь вь прѣдѣда своюго, и сь ють храпавыи краль. Сь же роди два сына· Стефана и Милоутина, баньскааго кралѩ. Милоутинь роди Коньстаньтина и Стефана Дечаньскааго. Дечаньскыи же роди два сына· Доушьмана и Доушаноу. Сь Доушана прѣстоупи прѣдѣлы отьць своихь и поставлѩють се самовластьно царь. И роди сына Оуроша и Оурошь не има дѣти и оста безь памети лоза та.

.ѕі. А втораѩ глава родословиѩ· Вькань вторыи сынь светааго Симеона, брать же светомоу Савѣ, великыи кнеѕь, роди сына жоупана Димитра, вь иночьскомь же светомь образѣ Давидь. Сь же Давидь роди Вратислава кнеѕа. Вратиславь же роди Вратька кнеѕа. Вратько же роди дьштерь Милицоу. Сиѩ же бываюць соупроужьница великааго кнеза Лазара и роди сыны три· великоименитааго сего глаголю деспота Стефана, и Влька, и Доброволѩ. И много оубо лоза

[1] царьствиѩ.

та процвьте. Аште Коньстаньтиѥю, аште ли же и Ликиниѥмь нѣсть чоудьно. Исаавь[1] бо, рече, роди Рагоуила, Рагоуиль же роди Зара, Зара же роди праведьнааго Іова. Зри, коликь цвѣть израсти богь и здѣ Авраамоу и Исаакоу.

.зі. Здѣ же лѣпо ѥсть начети вьсѣмь сладькоую и любослышаноую повѣсть. Здѣ и страна та израштаѥть достоиныи плодь себѣ, имьже много врѣме ликьствова, не тьчию господина, нь любочьстьна отьца и дроуга ꙗко храбраáго, моудрааго и по вьсемоу кротьчаиштааго. По нѥже ꙗко поуста бысть и ꙗко изьсьхьши водьна напоѥниꙗ жьдааше и измѣнѥна грѣшьствиѥмь многымь оудостоꙗваѥть се много, се достоиньства[2] лучьшааго. Сь же ѥсть великыи онь и преꙗвлѥныи Лазарь, ѥмоуже име ꙗкоже и сыноу ѥго. И онь бо не ово имааше похвально, овѣмь же оскоудьнь, ни же овѣми[3] рѣтѣаше[4] се, овѣмь же побѣждааше, нь ѥлико вьсѣми дивьнь бываше, и да прочаꙗ вьса оставлю, величаиши бо ꙗвлѥна вьсѣмь кааже сиꙗ.

.иі. Ѥже црькваамь разьньствиѥ быти не оть сего да не боудеть, нь сице прилоучи се прѣжде мьню ꙗко оть дьни царꙗ Стефана, Доушаноу рекомааго, и сьборьныѥ црькве срьбьскаꙗ отьцѣпи се и кь хуждьшомоу погроужааше се, ꙗкоже млогашти оть малыихь искрь великь огнь вьзгорѣваѥть се. Второѥ же измаильтьскыихь родь, иже ꙗкоже нѣкотории проузи на нась изливаше се, овѣхь обьводеште,[5] овѣхь же порабоштаюште, овѣхь же плѣноуюште и овѣхь закалаюште, огнь ꙗкоже измьждаѥ[6] и вьсѣхь сьтираюште, идѣже обрѣштаахоу[7] се и присьно вьмѣштаюште се и гредоуште ѥже оставьшаꙗ поꙗсти и погоубити немилостивьно. И измѣнѥниꙗ сего видь безнадеждьнь сьгрѣшаюштиимь намь и не обраштаюштиимь се кь ѥдиномоу измѣнꙗюштомоу вьсачьскаа.

---

[1] Исаакь. — [2] сѣи дωстωꙗніа — [3] овѣмь. — [4] рѣтеше. — [5] обьходеште, — [6] измаждаѥ. — [7] обрѣтаахоу.

Бѣше оубо семоу прьвое оупражненїе еже небесемь тьчьно, црьковьнааго мира и оустроенїа. Видѣ бо юже растрьгноутие и вѣщь елико неначинательноу, нь велико моудрьць онь вь самые вѣщти славоу вьзети и идѣже непоборимь подвигь, вьмѣштаеть се по срѣдѣ сам҄ь, и елика поужда еже бѣше приоумыслити не небрѣже ни о єдиной и абие оустрои сестрь обоихь дроугы себѣ быти многа оуже врѣмене разлоученїе плакавьшиихь дроугь оть дроугые.[1] Чьто сего величаишее вь владавьшиихь на земли или чьто богоу оугодьнѣишее.

.ѳі. Много же оутврьдивь на второе прѣходить. Иже оубо коегождо рода зре грады и страны и обители и црькви благочьстивыихь овы огнемь пожигаемы овы же попираемы и множьство оубиенїа и крьви текоуштее рѣкы и ина елика сицеваа сьдѣваема. Ибо изь давьна грьчьскому скипстроу сьмѣряемоу и Измаилитомь оумножающтиимь се и испроливаюштиимь се даже и вь западьниа постигноути, коупьно и Перьсы сь собою имоуште.

И да извѣстьнѣе сие изьявимь. Прѣжде царьскааго града вьдроузити се и прѣжде измаильтьскые вѣры проповѣди бѣше нѣкыи дрьжатель именемь Хиридань обладае странами соуштиими посрѣдѣ Перьсиды и Арменїею, глаголемыи ныиѣ Ачамие. Вьдроуженоу же бывьшоу царьствоуюштомоу градоу и по многѣ прѣшьствии вь оулишении цареи грьчьскыихь обрѣте се вь царьствоуюштиимь градѣ вождь страпь прѣдьреченьихь, иже обладааше вьцаривь се грьчьскыими скиптры именемь езыка того, ѩко благородьнѣишии и царьскааго корене. Брать же его огосподи се вь отьчьствии своемь, соуштее перьскые чести христїанинь сы и ть. Подвигоше же нѣции цариа грьчьскааго на брата своего ити, вь отьчьство же свое. Иже и вьзиде сь[2] вьсѣми грьчьскыми скиптры. Греды же оужасааше се, бое се брата

[1] со дроугь дроугые. — [2] и.

своѥго. Постигьшоу же до странь тѣхь, слышавь царь ачаминскыи вьзложи на се иночьскыи образь и изьшьдь пѣшь срѣтаѥть царꙗ вь подобьнѣ мѣстѣ. Ѥже царь оувѣдѣвь и кьто ѥсть, вьнезаапоу и ть сь коніа сьсѣдаѥть и любьзно цѣлованиѥ дасть братоу. Вьпрашааше же о винѣ. Ѥмоу же отвѣшта· коіа мнѣ польза и прѣобрѣтениѥ ѥже виновьникь бити толикыимь крьвемь пролитиѥ. Отьць нашь оумрѣть по прѣѥтию же дѣдь и прѣродителиѥ вьси· вѣдѣ вьсако, и ꙗзь оумрѣти хоштоу. Сынь же мои ѥдинь сы и ть изь млада о господьствѣ нерадить Нь понеже юности ради инокь не можеть быти. Соуть монастыриѥ наши, ѥже[1] отьци наши сьздаше вь ѥзыцѣ нашемь. Даждь ѥмоу оубо сихь и подьписаниꙗ[2] подь нихь, вь ѥже окрьмлꙗти се и аште чьто подь црькви и ѥште приложити хоштеши· прочаꙗ же даждь, ѥмоуже хоштеши.

Царь же оумиливь се и вьса по воли ѥго сьтвори. Оть толѣ же сына ѥго чеда овладаахоу[3] странами своими слоужеште грьчьскомоу скиптроу. Прѣвьзмагаюштиимь же[4] Измаилитомь и вьсточьныѥ страны отьѥмьшиимь, привлѣкоше страны оны, паче же и дрьжатели вь тѣхь проповѣдь ѥже вьсѣмь отьстоупити. Оувы. Ѥлико же по сихь сыны Орькана глаголѥмаго, Соулимень, старѣи сы вожда ачаминскааго, прѣвноука инока оного, поѥмь сь скиптры ѥго вь западьниꙗ приведе, живоу соуштоу Орьканю, именемь Сеидиꙗ, обѣшта ꙗко ѥлика прѣимемь, десетыи градь дамь тебѣ. И сь Соулимень прѣжде на Калиполѥ морѥ прѣиде и отвори поуть прочиимь сь Сеидиѥмь, при цари Аньдроницѣ рать имоуштоу[5] сь братомь своимь. Оумрѣть же Соулимень и Сеидии. Оумрьшоу же и Орьканоу, вьздвизаѥть се сынь юнѣиши Орькановь, Амоурать глаголѥмыи, и покори множаиших западa. Прочеѥ же на благочьстиваго кнеза Лазара вьороужаѥть се. Сь же не сьтрьпѣ

---

[1] иже — [2] подьписанаа. — [3] обладаахоу. — [4] же и. — [5] имоуште.

прочеѥ жьдати и прѣнебрѣшти оуди своѥ, паче же Христовы, разьсѣцаѥмы и отрьзаѥмы, нь ꙗко да стоудь сихь оть вьсѣхь потрѣбить, или самого оумрѣти наче же сьсьвѣдѣтельствовати моученииѥмь. Вьставь оубо обьдрьжимь мысльми сицевѣми ведеть се на Измаилиты и сьраженію бывьшоу на мѣстѣ нарицаѥмѣмь Косовѣ бысть сице. Моужемь ратьнымь сьратоуюштимь се прѣдь скиптры, бѣше же нѣкьто благородьнь ѕѣло (Милошь), своѥмоу господиноу ѥгоже обльгаахоу завидештеи и невѣрьна мѣнꙗахоу. Ть же ꙗко да покажеть вѣроу, вькоупѣ же и моужьство, обрѣть подобьно врѣме, оустрьми се кь самомоу великомоу начельникоу ꙗко отьбѣзаѥ, ѥмоуже и ꙗко поуть сьтворьше. Ѥгда же близь бысть, и абиѥ опльчаѥть се и вньѕи мьчь вь того самого грьдааго и страшьнааго самодрьжьца. Тоу же и самь оть нихь падаѥть. И вь прьвѣѥ оубо оудолѣвають[1] соуштеи о Лазарѣ и вьсприѥмлють побѣдоу. Нь не оуже врѣме избавлѥниꙗ бѣ. Того ради и сынь того цареꙗ вьзмагаѥть накы вь тои самои брани и оудолѣваѥть, богоу тако попоустивьшоу, ꙗко да и великыи сь моучениꙗ вѣньцемь оувезеть се и иже сь нимь. Чьто оубо по сихь; блаженыи коньць постизаѥть оусѣченииѥмь главьнымь, прѣжде ѥгови вьжделѣнии дроузи, прѣдварꙗюште ѥго много оумилѥнымь молениѥмь ѥже прѣжде ѥго коньць приѥти, ꙗко да ѥговоу коньчиноу не оузреть.

Бысть же сиꙗ брань вь лѣто ,ѕωчз. мѣсеца Юниꙗ .еі. Ть же оубо моученичьства коньць приѥть и видить се ныниꙗ ꙗко живь вь ѥиже самь сьзда великоую обитель глаголѥмоую Равьницоу, ꙗвѣ оубо оть ихьже вьсприѥть и сь ними же ликьствоуѥть на небесѣхь. Тогда же, тогда не бѣше мѣста вь вьсѣи странѣ тои, идѣже оумилѥныи глась рыдательныи и вьпль ничесомоуже подобештии се не слышааше се, ѥлико и вьздоухь испльнꙗти, ꙗко оубо бити вь прѣ-

[1] одолѣвають.

дѣлѣхь вьсѣхь сихь Рахиль плачоушти се и не хотѣаше оутѣшити се не чедь своихь тьчию, нь сь богоизбраныимь господиномь, ꙗко нѣсть и нѣсоуть.

.к. И ть оубо постиже вь благостоꙗтельнаꙗ и прѣбываюшта да оставимь о црькьвьныихь и обителѥмь любочьстьнаꙗ зданиꙗ и плѣнѥныихь раздрѣшениѥ и милость ꙗко оть источьникь изливаѥмоую вьсакоѥ добродѣтели видь и заповѣдь сьврьшениꙗ.

.ка. Вь своѥмь оубо животѣ сьзда грады тврьды, сьзда же и Кроушевьць глаголѥмыи, вь нѥмьже сьзда красьнѣишоую црьковь великомоу прьвомоученикоу, архидиꙗконоу Стефаноу вь мольбоу о присьнопомьнимѣмь сынѣ своѥмь. И сиꙗ оубо о сихь.

.кв. Львь же онь иже и громь нареченыи по своимь ихь ѥзыкѣ[1] тьзоименить, ꙗко спѣшьно вьзврашталть се кь вьстокомь ѥже сѣсти на прѣстолѣ отьчимь и царьствиѥ оть вьсоудоу оутврьдити. И аште кто о сихь поносить ми, ꙗко вь кою пользоу сиꙗ вьмѣштати, и таковыи да шьдьше вь царьствьныихь книгахь лѣтописаниихь и оувѣдеть ꙗко царьствовавьшеи прѣжде аште вь Ієросолимѣ древлѥ, аште же и вь царьствоуюштиимь градѣ коуньно окрьстьныихь житиꙗ писанию прѣдають множаѥ и пространьнѣѥ, како бо извѣстьнѣѥ житиѥ благочьстивыимь и светыимь господамь нашимь сьтворимь. И оубо назнаменати довлѣѥть.[2]

.кг. А ѥже оставьшеи сири и оть сихь расхыштениа[3] оужасаюште се, не бо тьчию оть Исмаилить бѣда належааше, нь и западьнии окрьсть на брань оуготовише се. Кь томоу же и междоусобьнаꙗ раздѣлѥниꙗ ѥже симь подроучьнии, ини же ꙗко свои оуди бывьшеи, ѥлико сь Марьдохеѥмь вь гаданиихь паче же пророчьствиихь сьновиихь решти ѥмоу' и се гласъ и вьпль, мльвы, громи и троусь, и мльва на земли, и се не два змиꙗ нь мнози сь прѣсмыкаюштиими

[1] ѥзыкѣ. — [2] довлѣѥть. — [3] расхыштеніа.

се, ꙗже придоше брати се. И бысть гласъ и съмоутише се въса отъ гласа вынлꙗ ихъ, въсѣмъ людемъ дьнию тьма и съмракъ и мльвы и брани, и оуготови се въсакъ ꙗзыкъ брати се. И възьпихомъ къ господоу отъ гласа вынлꙗ ихъ и бысть отъ источьника мала вода многаꙗ и рѣка велика, свѣтъ и сльньце въсиꙗ и рѣкы възвысише се и пожьрѣше славьныихъ. Симъ оубо сице, посылають се ходатаꙗ отъ съмысла великааго и тъ бо рече, ꙗкоже Навоуходоносоръ въ оумѣ своꙗмъ обимоу въселꙗньноую ꙗко и ꙗице роукою моꙗю. Ходатаꙗмъ же съгласивъшиимъ[1] съ госпождею благочьстивою о дъштери ꙗи мьньшои Оливерѣ и съ съвѣтомъ патриꙗрха и въсѣхъ свештеныихъ събора и въсею синьклита, въдаꙗть сию въ женоу Амирѣ великомоу, въ ꙗже съпасено быти стадо христоименитьно отъ вльвъ гоубештиихъ ꙗ. Идеть же тогда и присьнопомьнимыи брать сеꙗ къ самодрьжьцоу съ сестрою и отъ толѣ порабоштена бысть срьбьскаꙗ страна ꙗже самъ Стефанъ и съ братомъ своимъ Вльвомъ и съ благородьными своими и съ прочими на въсако лѣто въ слоуженииꙗ ꙗмоу приходити. Обаче же отъ толѣ великыи царь онъ не ꙗкоже Максимиꙗнъ, нъ любочьстиꙗмъ красѣаше[2] се льстивьнѣ о велицѣмъ Коньстаньтинѣ въ ꙗже погоубити того, нъ съ въсакою истиньною и чистою любовию ꙗлико о сынѣ възлюблꙗнѣ къ семоу належааше, ꙗкоже обрештеши въ главизнѣ, и прѣдъ въсѣми въсточьными симъ свѣтлѣаше се ꙗкоже нѣкыимъ сльньцемъ вторыимъ или прѣсветьлою дьницею.

.кд. Достославьнаꙗ же и велемоудрьнаꙗ мати и многыихъ избраныихъ матери прѣвъсходештиꙗ оставьши ꙗкоже по Соломоноу решти моужьствьнаꙗ жена оубо и сиꙗ ни ꙗдинои[3] добродѣтели изоставльши, ꙗкоже вѣдеть окрьстьнии въси, милости почрьпьшеи отъ тоꙗ роукъ ꙗже надѣꙗвьшии се и въсприꙗть. Нъ и въ началѣ толицѣ соуштии мирьскыихъ вѣштеи, въ ихъже недооумѣти и въ лѣпотоу бѣше не

[1] съгласивьшиимъ се. — [2] красеше. — [3] ꙗдиноꙗ.

жена тькмо нь и многыи вь сьвѣтѣхь Дисексь. А юже божьствьныихь и свештеныихь оукрашении, кьто изречеть црьквамь же и обителюмь любочьстьнаꙗ раздаꙗниꙗ! Кьто не оудивить се зре сицевомоу сьпреженню кь юдиномоу вьзирающтиихь богоу и вь чиненыихь прѣвьсходити заповѣдеи и вештьша исправлꙗю вождааше се.

.ке. Чьто же оубо о иже[1] оть сихь вьсиꙗвьшиимь рекоу; прѣмного бо ꙗже онѣхь показавь вь себѣ и прѣвьсходьно и юдинь побѣждь вьсѣхь пришьдьшиихь. Подобааше бо вьсакостраньнь быти и наче юстьства плодь дрѣвь[2] иже при исходиштихь водь насажденыихь.

.кв. Семоу бо касаю се помышлꙗю юлико вьврѣшти себе вь океаньскыю строую непрѣплаваюмыю и не искоусимыю, нь обаче вльнами житиискыими[3] аште и обоурювающмь, плаванию вьдахомь себе, ꙗко вьскраи честь нѣкоую вьзьмьше, не бо тьчию нь аште изь дѣтьска пришьдьше юсмы вь рабьство юмоу, нь сиꙗ прѣжде соушта и вь семь юго косноути се не сьбрахомь.

.кꙁ. Ть оубо вьсеизредьныи и юште юнь сы и роуководааше се благочьстивыими и юлико дьнь дьне по вьсемоу ꙗвлꙗаше се ꙗже вьпрѣдь хотешта юмоу имиже глаголааше и имиже творꙗаше и имьже подвиꙁаюмь бѣше. Ибо ꙗкоже глаголють о Александрѣ Филиповѣ, ꙗко югда гдѣ отьць юго брань сьтворѣаше, скрьбе кь сьвьзрастьныимь юмоу отрочетомь[4] глаголааше· отьць мои вьса доблюстиꙗ сьврьшають, азь же не имѣти хоштоу чьто. Сице и сь, отроче сы, вьзираю на црьковь глаголааше, ꙗко крѣпьчаишею основанию и красьнѣишею ꙗзь вьздвигноу. О бранюхь же подобьно и иныю подобьны пророчьствоу глаголы и просто кь вьсакои хытрости вѣштеи аште вь божьствьныихь аште ли же вь чловѣчьскыю прѣмоудрости, имьже аште касааше се, лоучьша себе вь скорѣ оть наставлꙗюштиихь показоваааше.

[1] ихже. — [2] чрѣвь. — [3] житѣискыими. — [4] отрочетемь.

Аште ли браньныѥ и поборительныѥ вѣшти и хоудожьства, ѩже многыми не оудобь исправлѥѥма, вьса сиѩ ꙗко оть того самого зачьньша се сьдрьжааше и прочимь вь оуказаниѥ оустраꙗаше. Симь оубо вьсѣмь прѣоуподоблѥнь. И оубо же и тѣла красоты и силы сльньце сы по срѣдѣ звѣздь вьзрастьныихь, ловы же изредьнии паче прѣди бывьшиихь, но ꙗкоже Соломонь ѥгда глаголѥть· паче вьсѣхь бывьшиихь прѣжде мене вь Ѥросолимѣ, и вьсакыими обычаими и словесы, имиже приносеть се многаа и поработштають се кромѣ крьве[1] и множицею. Ѥже бо многаа многашти[2] потроуждьшаѩ не оуспѣше воиньства же и многыихь кораблѥи ороужьство, се ѥдино благосьвѣтиѥ оуспѣваѥть. И оубо сицевыимь многаѩ по вьсюдоу оуказаниѩ· градомь вьзетиѩ великыихь и прѣдивьныихь, Вавилона же и Троѥ, Кѵрь ѥгда быстро наиде на Ассѵри и Ѥлины, ѥгда жены ради Менелаѥви[3] Ѥлени[4] Трою разориве, и Ѳемистоклеи Персы побѣждаѥ корабьми[5] и Ксерьксиѩ творе бѣжати, комарь жестокааго оного льва, и множаиша сицева обрѣсти ѥсть. И по нѥже чистота очиштаѥть доушоу и доблѥсть· благооудобизньно вьньдьшеѥ вь благооучительство и ѥдиною вьображь се нерастаиаѥмо прѣбываѥть и вьсегда вьзраштению гредеть и ѥстьство ꙗкоже решти бываѥть, се же здѣ сьвьниде ꙗкоже оубѣлѥниѥ и сьложениѥ добродѣтелѥи. И сиѩ оубо прьваага водьства

.ки. Вьзраста же сьврьшена исплькиѩ прѣшьдьша ꙗкоже бы вь забвениѥ покрывала находештиѩ на великыихь величаиша прилагаѥ вь сицевыихь аште кьто инь полоучиль бы честь кою оубо, великь моудрьствоваль се бы страсти сы чловѣчьскыѥ· се же не симь тьчию пострада нь и толицѣмь величьствомь начельства ничьтоже изостави польз-ныихь, прѣбываѥ непоколѣбимь, онѣхь[6] бѣже имьже богь

[1] крьвѣи многааштн. — [2] множицею. — [3] Менелаѥвы. — [4] Ѥлени. — [5] корабьлы. — [6] ѡнѣ.

противить се, ѥже толико начельствоующиимь неоудобь ѥлико аггеломь дивити се и ни оть коѥгоже[1] истоупи поути праваа̓го и царьскаа̓го.

.кѳ. О начельствѣ же вѣштеи матерьними одѣваѥть се молитвами и отьчьскоѥ достоиньство наслѣдоуѥть и сьдрьжитель свѣтьлѣиши вьсемоу[2] ꙗвлꙗѥть се. Нь не и ѥште вьсемь[3] вь сьврьшениѥ произьшьдьшиимь, иже изь начела нлѣвелосѣꙗтель диꙗволь брань многоу вьздвизаѥть вьзможьнымь нѣкыимь, ихьже отьць ѥго изь начела подь позѣ свои покори, иже равьньство постигноути тьштаахоу се и изь роукоу ѥго избѣгноути и многаꙗ оумышлѥниꙗ виновьнаꙗ и тежькаꙗ на нь сьставлꙗахоу, прѣдь Амурою[4] та[5] приносеште, ови навѣтоваюште ꙗко Оугры на нь вьздвизаѥть, ини же ꙗко начельства ѥсмы самовластьна и царьствию твоѥмоу слоужити хоштемь. Тѣмь же и ходатаѥ посылахоу се, оть ихьже ѥдинь бѣше Михаиль именемь, благородьнь и вѣрьнь сы присьно вьспоминаѥмоу и вь очи обрѣте се на нь клевештоуштиимь и ковь вьздвижоуштиимь. Си же бѣхоу Никола Зоикь и Новакь Бѣлоцрьковикь[6] сь инѣми[7] нѣкыими. И оубо Новакь зовомь приходить не вѣды вьсако ꙗко ѡвѣ быше дѣла ѥго. Ѥго же оубо сьмрьти прѣдають и вь лѣпотоу. Никола же бѣжа вь оутврьждениѥ[8] града, нареченыи Островица, и видѣвь ꙗко не вьзможьно ѥсть ѥмоу оугонезноути оть роукы господь своихь, власы постризаѥть и иночьскыи образь вьзлагаѥть на се, сь соупроужьницею своѥю и чеды коупьно четырьми дьштерьми своими. И тако сьмиливь се сь благочьстивыи и сь своѥю матерню остави тѣхь вь вьсакои оградѣ.

.л. Вьзиде же кь царю Баꙗзитоу сама та благовѣрьнаꙗ госпожда о сихь, имѣаше же сь собою и сьродьницоу[9]

[1] когоже. — [2] вьсѣмь. — [3] вьсѣмь. — [4] Амiрою. — [5] ть. — [6] Бѣлоцрьквикь. — [7] иными. — [8] (скр. ѿврьженiе) — [9] сародьницю. —

свою, сьпроужьницоу бывьшоую деспота Оуглѥше, дьштерь же кесара[1] нѣкоѥго. Сиꙗ оубо вь многыихь глаголаниихь же и вѣштехь моудрѣишиꙗ соушти, юже присьнопомьнимаꙗ ꙗкоже стльпь нѣкыи и помошть вьмѣнꙗаше, паче же вь таково(и) ключимои вѣшти. Призваномь бо[2] бывьшиимь имь кь царю и вь оужасѣ быти ѥи, вь нѥгда сего оузрѣти, сиꙗ же· отврьзи страхь вьсꙗкь, кь нѥи рече, ѥгда оузрѣти нась того сьподобише. Иже оубо вьса разоумьно тогда направльше своꙗ потрѣбьнаꙗ помоштию богоматере, на нюже и оупованиѥ своѥ вьзложише.

.ла. Вьзиде же по сихь и благочьстивыи и присьнопомьнимыи Стефань кнезь о сихь и ѥште боѥ се, по нѥже и нѣкыими сьвѣтьми бѣше оуклонь се оугрьскыимь сь ими дроугь быти. И пакы видѣвь начинаниѥ своѥ невьзможьно боудоуштеѥ и сь благочьстивою[3] материю си сьвѣштавь и пришьдь кь вьсточьномоу, здѣ по Соломоноу срьдьце царево вь роуцѣ божии оть благости твоѥѥ владыко, ꙗко дѣломь имьже трепетааше и оужасааше се, тѣмь же вьса вьроучише се ѥмоу, и не оукротимь гнѣвь кь милости и любьви прѣклони ѥже ꙗко сына сладьчаиша наказовати и оучити любьзнѣишиими словесы.

Ꙗкоже бо прииде кь Баꙗзитоу и ꙗкоже обычаи ѥсть вьсѣмь сьбраныимь по вькоушении сьнѣдемь кьждо вь своꙗ си отьходити, сь не вьсхотѣ изити, нь ставь стоꙗаше и вьпрошень бывь царемь о винѣ отьвѣшта· владыко вь ѥже кьто обльгати ме дрьжавѣ твоѥи, самь вьзвѣштоу сьгрѣшениѥ моѥ ѥже кь царьствию ти нѣции провѣштавьше ме сьложили бѣхоу, ꙗко ѥже оть слоужьбы царьствиꙗ твоѥго отьстоупити и Оугромь дроугь быти. И пакы расмотрихь вѣшть невьмѣстьноу и вьспитѣниѥ[4] дрьжавиꙗ твоѥго вьспоменоухь и клетвы, приидохь, се животь мои прѣдь богомь вь роуцѣ твоѥи ѥсть, ѥже хоштеши сьтвори. Ть

[1] кѥсара. — [2] Призваномь же. — [3] си. — [4] вьспитаниѥ.

же вь малѣ оумльчавь, диве се ѩко отьвѣшта сладькыими словесы· о вьзлюблѥне, и чьто на Оугрѣхь оуспѣти хотѣаше; азь бо землю ѩко свою вьзети хотѣхь. Ты же тамо чьто имаши сьтворити; кьто ли оть владычьствовавьшиихь и Оугромь главоу прѣклонь, вь своѥ господьство постиже; и вьспоменоувь по имени бльгарьскыихь цареи и прочиихь, ты же, рече, сь мною сы и аште оубо идеши, идѣже азь не идоу, вь правьдоу сьмоуштаѥши се· аште ли же сь мною идѣже и азь, сьмоуштати се не подобаѥть. Владычьствоующеи бо ѥсмы и аште мы на иныихь не вьзидемь, или на нась не идоуть· воиньствомь бо крѣпьчаишаѩ царьствиѩ сьдрьжеть се и пространьнѣишиѩ бывають. Тебе же ныиѩ ѩко сына старѣиша и вьзлюблѥна вьмѣнѩю же и ѩвлѩю прѣдь вьсѣми, моими же и вьсточьными.[1] Кьто бо сь мною вь чьсти сы ѩко же ты; Азь же юже кь старости ѥсмь. Тѣмь же или бранию или болѣзнию оумрѣти хоштоу.[2] Ты же сице сь мною живы, врѣме тогда похытиши. Сыни бо мои мноѕи соуште вьстати хотеть брать на брата и ти кьждо ихь молитвьникы начьноуть сьлати ти вь помошть себѣ или тьчию любовь а не враждеваниѥ. Сицево врѣме полоучивь, не тьчию страны своѥ сьдрьжиши нь и иныѥ прѣдѣлы окрьсть вьсеѥ землѥ[3] своѥѥ и наречеши се великь сы[4] и прѣсловоуштии дрьжатель. И ныиѩ же землю свою сьдрьжиши вь области своѥи. Нь послоушаи мене и азь вьзвѣштоу ти ѩже[5] подобаѥть сьтворити ти.[6] Доньдѣже ѥсмь азь вь житии, потьшти се и ськроуши сильныѥ своѥ и вь свою волю приведи· по нѥже тогда вьсхоштеши и ничьтоже оуспѣѥши. Кь томоу же аште благородьныихь, аште ништиихь оть своѥго вьспитѣниѩ вьздвигни и сьтвори славьны и обладати вѣштьми сь тобою· клеветьникы же вьсе низложи и подобьныихь имь.

[1] вьсточьнѣишими. — [2] хоштемь. — [3] земли. — [4] си. — [5] ѥже ти. — [6] Нема.

Сицевыими и множаиишими словесы пооучивь царь, отиде тьзоименитыи вь своꙗ и, о чюдеси! кьто когда сицево гдѣ слыша или видѣ. Виновьна ꙗко даже кь сьмрьти приходешта и ꙗко сииоположениꙗ приѥмлюшта область! И сицеви сьвѣти и се не оть ѥдиновѣрьнихь! Кьто ли сицево пророчьство когда слыша оть ѥзичьника, ꙗко вь своѥ врѣме сьбыше се вьса вь дьни наше, ꙗкоже по вьсѣхь странахь вьсѣмь видѣти, не ськрьвена бо ни вь оуглѣ сьтворена быше, нь прѣдь лицемь вьселѥньныѥ[1] сьврьшише се. И оубо ꙗко да не кьто неиьпитоуѥть страньно слово, но иже моужа исмаильтьнина словеса вь пророчьскаꙗ приоуподоблꙗти, сицевыи да вьзрить кь Каꙗфиноу пророчьствоу, ѥже рече· лоучьше ѥсть ѥдиномоу оумрѣти за вьсѣхь людии. Врьховьнии же глаголѥть· вьсако слово книжьноѥ своѥмоу ськазанию не биваѥть, не бо когда чловѣкь своѥю волѥю пророчьствова.

.лв. Шьствиѥ же пакы вь своѥ отьчьство сьтвори кнезь Стефань и приходить вь своꙗ си вьсакою чьстию оукрашень, не тьчию симь нь и оть вьсѣхь сильныхь ѥго, и скрозѣ же царьствиꙗ вьсего и вьсѣхь ѥзыкь, ихьже Исмаилити подь ноѕѣ свои покорише, дивьнь и любочьстимь оть вьсѣхь ихь, христиꙗномь же вьсѣмь молитвы изь гльбины срьдьца вьзьсылаюштиимь, ѥже вьзыси господь рогь избранааго своѥго.

.лг. По сихьже оумышлꙗѥть брань нь Воугровлахы[2] грьдыи онь и величавыи и вьздвигь се сь вьсѣми силами своими прииде и прѣшьдь Доунавь вь лѣто ,ѕцг, рати сьвькоупише (се) сь великиимь и самодрьжавьнымь воѥводомь Іоаномь Мирьчомь, идѣже множьство неизреченоѥ крьвемь изливьшиимь се биваѥть.[3] Тогда же краль Марко и Костаньтинь погыбають.[4] Тоу же и сь кнеѕь Стефань сь сими господьствоуюштиими обрѣте се вь тои брани, о немь же намь слово. Ибо вьси си сь Исмаилиты бѣхоу ꙗко и неволѥю нь по ноужди, ꙗко же глаголють о блаженѣмь Марьцѣ рекьшоу вь Коньстаньди-

[1] вьселѥньнѣи. — [2] Оугровлахы. — [3] б ываютъ. — [4] погыбаеть.

ноу· азь глаголю и молю господа ѥже христиꙗномь быти помоштьникь, азь же прьвыи вь мрьтвыихь на[1] рати сеи да боудоу. Прѣшьдь же царь вь своѥ сьмирениѥ сьтвори сь ними.

.лд. Множьство же пакы неизреченоѥ воиньствь царь посылаѥть, прѣшьдьшимь двоимь лѣтомь, на Босьноу сыньми своими, сь нимиже и христолюбивыи сь кнезь Стефань вьзиде. Тогда бысть снѣгь толикь соушть, ѥликоже оть древьныихь старьць вьзвѣстить намь, ѥлико сѣкоуштимь дрьва и по врьтѣхь огнь вьзгнѣштаюштимь ѥгда же огнь разгорѣаше се, толико нѣгдѣ вь гльбиноу сьхождааше ѥже соуштии при томь и далече ꙗроу оштоуштаахоу постигноути, ти же не смѣахоу. И сицевыѥ ради зимы мало оть воиньства и плѣньникь же изидоше кь своимь странамь. Тѣмь же и пакы обльгаваѥмь бываѥть христолюбивыи сь ꙗко виновьнь сихь погибели, нь ничьтоже вьзмогоже оуспѣти оклеветаюштеи ѥго, богоу помагаюштоу ѥмоу.

.ле. И оубо же многыѥ страны воѥвавь царь прочеѥ приде на богохранимыи градь, Коньстантиновь глаголю. Идѣ же оубо многыими оумышлѥньми и троуды покоусивь се ничьтоже вьзможе оуспѣти, оумысли сь оны страны прохода морьскаага обьити и Галатоу глаголѥмоую рьвати, идѣже подобьно потроуждь се нь ни тоу оуспѣти вьзможе.

.лѕ. Слышавь же царь западьныи, рекомыи краль, сь вьсѣмь воиньствомь своимь прѣходить Доунавь и борить Никополь. Сь же вь скорѣ оставль честь царьствоуюштааго града рекомоую Галатоу соуштоу[2] на сьрѣтениѥ сихь ꙗко огнь разгорѣвьшии идеть. Сь же краль имѣѥть подь собою Оугры, и оубо прьвѣѥ нѣмьчкыи нарицаѥть се· сарматиискы, германиискыи и оугрьскыи и прочеѥ на помоштъ сьбравь пришьль бѣше сь множьствомь многомь и неизреченомь. Сьраженїю же бывьшоу вь прьвѣѥ вьзопетивьше западьныи царево воиньство крѣпько ѕѣло, и пакы[3] громо-

[1] вь. — [2] соуштоую. — [3] тако.

нареченіи онь по вьсѣхь скиптрохь прѣдь тебѣ, вьзопети мнозаѥ молениѥмь и оученииѥмь сицевыимь глаголѥ· и гдѣ оубѣжимь оть сихь роукоу, аште нась нынꙗ до коньца побѣдить, боудемь бо прѣдь ними вь остриѥ мьча, ꙗкоже си прѣжде мала нами, чеда же и жены ваше вь роукахь тѣхь, ꙗкоже онѣхь вь роукахь ваших. Нѣсть ли оубо лоучьше намь ѥдинною нынꙗ или оумрѣти или побѣдоу приѥти[1] надь сими; аште бо побѣдимь нынꙗ, азь насыштоу вы многа[2] и неизречена[3] землѥ сихь блага.[4] И тако пакы вьзмогьше и вьзвраштьше се побѣдише. И овѣхь оубо изьсѣцахоу, овѣхь же вь Доунавѣ и сь коньми своими коупьно потопоше,[5] нѣции же вь кораблихь сь своимь ихь кралѥмь вь царьствоуюштии градь бѣжаше и оть тоудоу корабьми по островохь вь своѥ страны сьнасоше се. Исмаилити же множьство неизречено богатьство тоу вьзеше.

.лз. Ть же пакы вьздвигь се сь вьсѣми воиньствы прииде на Оугры и множьство неизречено поплѣни. Тогда и Димитровьце прѣсели и Землынь градь разби и иныѥ страны поплѣни. И по ниѥже сиꙗ оть Исмаилить быше и множаишаꙗ сихь воиньствоваше Оугры на Срьблѥ, не соуштоу тьзеименитомоу семоу, и прѣѥше градь зовомыи Борьчь и поплѣнише многыѥ страны. Си же пакы оугрьскыѥ землѥ честь немалоу. И кьто изречеть междоу сими рати тогда соуштеѥ малыѥ же и великыѥ. Прѣѥмь[6] же громоименитыи сь царь и Солоунь, ѥгоже и облада до раздрѣшениꙗ[7] своѥго и сьзда коулоу вь нѥмь поврьхь града, юже царь кирь Маноуиль послѣжде разори греды вь Ахаию, ѥгда Ехомилось зида вь Аморреи, ꙗко да не вьзысканиѥ боудеть оть Исмаилить ꙗко сихь зданиѥ. Покори же Баꙗзить и иныи многы ѥзыкы на вьстоцѣ и западѣ. Множаѥ же вьстокь воѥваше, оть ѥже и Перьси разсверѣпѣвьше приидоше сь Татары коупьно на нь.

.ли. Решти же о семь ꙗвлѥньнѣѥ подобаѥть, по ниѥже

---

[1] вьсприѥти. — [2] многаа. — [3] неизреченаа. — [4] благаа. — [5] потонише. — [6] прѣѥть. — [7] раздроушениꙗ.

здѣ тьзоименитыи сь моужьство и доблѥствь изредьно показа.[1] Оть здѣ же и порабоштенніꙗ свобождаѥть се, вышьниимь промысломь, ꙗкоже и самь вь завѣтѣ градьсцѣмь ѥгоже създавь[2] дасть, пишеть· иже оть Косова порабоштень быхь исманлитьскомоу ѥзыкоу, доньдѣже прииде царь Персомь и Татаромь и раздроуши тѣхь и мене оть сихь роукоу богь милостию своѥю свободи. Оть идѣже оубо пришьдь обрѣтохь красьнѣишеѥ мѣсто оть древлѥ превеликыи градь Бѣль градь[3] и по слоучаю раздроушень и запоустѣль, сьздахь ѥго и вьзложихь прѣсветѣи богоматери. И прочаꙗ свободи жителѥмь ѥго.

.лѳ. Нь[4] иже оубо о великои брани повѣсть. Ѥсть оубо страна нѣкаꙗ межда ꙗко быти Иньдиѥ лежешти сь сѣверьниихь страны и вьсточныихь сеи, именемь Отрарь. И та[5] оубо страна[6] ѥсть междоурѣчиѥ, двоимь источьникомь окроужаюштиимь сию. И вь тои странѣ прѣбывааше нѣкьто моужь сынь ѥтера мѣста старѣишины. И бѣ моужь ть сверѣпь и оустрьмитель ѕѣло, именемь Демирь. Иже шьдь[7] разбоиничьскы и обрѣть нѣкыихь пастырии[8] порази тѣхь и вьзеть овьце ихь, идѣже и оустрѣлѥнь бысть вь погоу, оть ѥгоже и хромь бѣше. И сице оустрьмивь се сьтежа имѣниꙗ. Сьтежа и тысоуштоу моужь подь собою и сь сими прѣварою опльчи се на нѣкоѥго начельника страны, ѥмоуже име Камарадинь, имѣѥ под собою десеть тысоушть. И побѣждь сего прѣѥть страноу тоу и вь незааноу тѣми десетию тысоуштами опльчи се на самого начельника Перьсомь, такожде прѣварою вьшьдь вь самоую Перьсидоу, идѣже начельникь перьсьскыи вьшьдь на стльнь, ѥть же того и вь незааноу обладааше вьсѣми Перьсы и бысть вьсѣхь вои ѥго сьто и петьдесеть тысоушть. По сихь и окрьстьныѥ страны вьсе покори и оть сюдоу плѣньми[9] благовьзмогь и Дариꙗ прѣвьзьшьдь, окрьсть же

[1] показавь. — [2] сьздасть. — [3] Бѣлградь. — [4] на. — [5] ть. — [6] странъ. — [7] и шьдь. — [8] пастыры. — [9] имен'ми.

дрьже, испроливають се оубо ѩкоже источьници нѣции многоточьнии, вьса погоублѩѥ обрѣтаѥмаѩ. Вь малѣ бо послѣжде ѩкоже Алексаньдрь вьсоу Ѥладоу не обьтече, обаче и о западѣ хвалѣаше се, ѩкоже напрѣдь речемь извѣстьнѣише вь главизнѣ четыри десетьнои.

Сице оукрѣпль се и прѣвьзьшьдь посылають ходатаѥ кь мьнииѥгромоименитомоу царю, дани и послоушьноѥ оть нѥго вьзискоуѥ иже вьсточьнаѩ и западьнаѩ поѩдаюштааго и изьждаюштааго и вь малѣ ѥлико хвалешта се царьствоуюштии градь вьсхытити. Ть же слышавь сицеваѩ и вьзнеистовивь[1] се вь брань изѩвлѩаше се и кь оплъчению готовлѩаше се и злословѣаше[2] и жестока словеса посылааше, аште, рече, вь брань не приидеши. Ожесточи бо богь семоу срьдьце, ѩкоже и ѥгипьтьскомоу Фараоноу ономоу и сьвѣтьникы своѥ не послоуша, ибо испрьва избраньникь сихь молѣаше· послоушаи мене, господи мои, и ѥлика трѣбоуѥть даждь, вь скорѣ бо сь прѣшьдь вь ина оуклонить се и тогда, ѩкоже глаголѥши, вьселѥньнаѩ вь роуцѣ твоѥи ѥсть. Вь таинѣ бо царь глаголааше кь семоу· сего тьчию аште побѣждоу сь богомь вьса вь роуцѣ мои боудоуть, аште вьсточьныи аште западьныи. И кь словесемь Алибаше рече· нѣсть ли больше, о вьзлюблѥне, да иды[3] побѣждь того, вьсѣми вьзвеличю се или побѣждень коньць вь моужьствѣ приимоу, неже ли вь послоушаниѥ ѥмоу и слоужьбоу низвести се. Ѥмоу же пакы отвѣшта· аште оубо коѥ оть сихь, благо· аште ли же и обоѩ погрѣшиши коимь любо инымь образомь, зри. Ѩко же и идѣже цареѩ сьблюдаахоу послѣжде, вышьдь кь нѥмоу рече: зри, господи мои, глаголы моѥ· не обоѩ ли погрѣши реченаѩ тобою. И плакаста оба горько.

Нь оубо перьсьскыи оть злословиѩ вьзнеистовивь се[4] твораашe вроуштоую ѩрость, покрываѥ горы и полѩ во-

[1] вьиз'стовивь. — [2] злословѣше. — [3] или. — [4] вазнестовив' се.

иньствы. Баꙗзить же сьбра вьсе воиньство своѥ и вьсточьныихь и западьныихь, посылаѥть же и кь присьновьспоминаѥмомоу кнезоу Стефаноу ѥже ꙗко ѥлико вьзможьно сь избраною воискою своѥю приити. И Демирь оубо вышьдь вь страны плѣновааше. Сь же гнавь мимо иде того не вѣды, обрѣть же ѥго вь Анькирѣ опльчи се на нь. Сьраженію оубо бывьшоу дроугь дроуга попирахоу. Ѥлико же избранаꙗ перьсьскаꙗ воиска на присьнопомьнимааго отлоучи се, ꙗко оубо и прѣжде послоуха на того отлоучена бѣше, ѥже оубо и вьскликноувьше гласы своими опльчише се и побѣждени абиѥ быше и пожрѣше се остриѥмь мьча же и копии срьбьскаaго скиптра. Зре же обышьдьшеѥ многыѥ тьмы цариꙗ, множьство неизречено, и хоте того ꙗко бы изроучити, третицею вь брань вьходить, сьсѣцаѥ и побѣждаѥ. Доньдѣже видѣ и своихь вои оулишаѥмы, вьзвраштаѥть се. Чьто бо хотѣаше и сьтворити вь толикыихь тысоуштахь и тмахь кромѣ подааниꙗ божиꙗ; А ѥже множьство ѥговы побѣды тогда бывьшеѥ, оть вьсѣхь ѥсть исповѣдоуѥмо и досьтослышано. Вьзвраштаѥ [1] же се, расточьшиимь се варваромь и прѣдь пролиꙗвьшиимь се по вьсюдоу ѥдиначе гонештиихь побѣждааше и окрьвавлѥноу имѣаше десьницоу. И кьто оубо изглаголѥть ꙗже тогда и ѥлика поути оного неоудобизньнаaго о мнозѣ належаниꙗ! [2] Ибо и морѥ рекомоѥ ѥгда прѣити хотѣаше ѥже оть сѣверьнаaго [3] и ѥлиспоньтьскаaго токы творештаго и вьходештее морѥ ѥже простираѥть се даже кь Камарии, и се не оудобь вьзможьно бѣ, за ѥже землѥ измаилитьскыѥ и броды и пристаништа. Тѣмь кь царьствоуюштомоу градоу оукланѥѥть се. Нѣколици же оть воиньства ѥго отьдѣльше се приидоше прѣшьдьше морѥ и мало мимо шьдьше Аньдриꙗновь градь изьсѣчено бысть нѣкоимь Саражею, [4] ѥгоже изь начела гла-

---

[1] вьзвраштаѥть. — [2] належениꙗ. — [3] сѣверьнаaго. — [4] сражею.

голють доблꙗго [1] страдальца ѥмьша и ꙗко ненависть имоуꙗшта и кь сыноу ѥго. Изьсѣчено же бысть воиньство се вь лоузѣ чрьноминьстѣ..

.м. Нь ꙗкоже и прѣжде рѣхомь какова вьсточьнаꙗ тогда вьсприѥше вьнезаапоу˙ Прѣдьреченыи бо Демирь вь малѣ сь имиже кь югоу и Ѥгипьтоу странами вьсю Ѥладоу не обьтекь, аште не глаголало се бы ѥмоу о Іѥросолимоу,[2] оть ѥгоже страхь приѥмь вьзврашталѥть се. Глаголють бо, ꙗко ѥгда пришьдь и стѣны Дамаскоу низложи,[3] хотештоу же на Іѥросолимь вьзити, рѣше ѥмоу, ꙗко оть начела никьтоже оть вьсѣхь озлобивьшиихь Іѥросолимь не бысть не вьсприѥмь богомь отьмьштениѥ. Ты же сицева града не озлобивь мимо ити не можеши. Кь томоу же поуть кь землꙗмь ѥгипьтьскыимь вьзводьнь соушти сицевыимь силамь ты же оусьсоуждениꙗ такова не имаши ни же кораблѥ. Тѣмь же кь Іѥросолимоу шьствиѥ оставлꙗѥть. Обаче же по вьстокоу прошьдь, и идѣже приидоше кьто изречеть ѥлика зла оть нѥго вьсприѥше жителиѥ страпь онѣхь! Неповиноуюштеѥ [4] се грады вь прѣровы сь женами и чеды засыпаниꙗ, и ѕвѣремь вьданиꙗ и ины множаишеѥ не милостивьны казни и потрѣблѥниꙗ! Глаголють бо и се, ꙗко вьзведоше ѥго вьзможныи ѥго ѥже[5] видѣти множьство отрочеть пометноутыихь плачоуштиихь се, ѥда како на милость прѣклонить се. Ть же множьство сихь оузрѣвь повелѣ коньми тешти попирати отрочета ногами. И тогда рече˙ свободихь тѣхь оть ѕлобы и троуда мира сего. И подобьнаꙗ симь многаꙗ сьтвори. Кь томоу же [6] прѣвары и навѣти царьствиомь. Глаголють бо и се о нѥмь, ꙗко пришьдьшиимь апоклисаремь царьствиꙗ нѣкоѥго вьскраи мора горами прѣвысокыими кь странѣ тои, непрѣходьно кромѣ ѥдиноѥ стьѕе, на нѥиже стльпь крѣпькь сьздань

[1] доблꙗаго. — [2] Іерусолимѣ. — [3] разори. — [4] неповиноуюштеи. — [5] сего егоже. — [6] же и.

ѥсть блюдыи сьѕоу тоу. Демирь же пить крьви много ѕѣло. И повелѣ привести поклисаре ѥже оувѣдѣти о вѣшти ѩко. И ть сьтвори се ѩко боле ѕѣло до сьмрьти и сьслагаѩ се по воли ихь. Ѥгда же начеше сьглаголати, начеть крьвь оноу блювати и ѩко оумирати, Тѣмь же имьже повелѣно бѣше поѩше поклисаре вьнѣ, таже мало пожьда(вь)ше отьпоустише тѣхь. Иже шьдьше кь господеви своѥмоу радость вьзвѣштаахоу, ѩко оумреть Демирь. Ть же поштию оустрьми се у пирьгь онь неоутврьждень обрѣть и того вьзеть. Освитаюштоу же постигь и начельника страны тоѥ ѥмь и страноу раздроуши. И сицеваѩ творе ѩкоже крилать по вьсюдоу обьтече и идѣже самь не идѣаше, воиньство ѥго обьхождааше, ѩкоже о Аньниры[1] ѥгда великоую брань сьтвори, вь незаапоу воиньство ѥго даже до обоихь мора вьса[2] поѩдоше.

Вьзвраштъ[3] се оубо идеть вь своѩ си вьзьмь многыѥ и неизреченныѥ користи оть вьсѣхь царьствии сихь. Дрьжателѥ же нигдѣже остави, тьчию бо раздроушааше и измьждааше вьса, ѩкоже и хвале се глаголааше сиѩ, ѩкоже и Алексаньдрь македоньскыи не землѥ и страны вьзеть нь ѩко на пороуганиѥ своѥ землю обьтече. На вьсакомь бо идѣже прихождааше ѩко пороуганиѥмь нѣкыимь малыѥ дары даѩхоу ѥмоу и прѣклоньства, вьса же сами вь роукахь сьдрьжаахоу. Онь же и большаѩ дарованиѩ тѣмь подаѩше. Глагола же сиѥ глаголы кь поклисароу рекомомоу Аидиноу,* ѥгоже присьнопомьнимыи кь томоу посьла о нѣкыихь ѩко оутврьжденыихь наче же на вьзисканиѥ сестры ѥго, юже ѩко плѣньницоу[4] сь вьсѣми Баѩзитовѣми вьзеше, юже[5] и мноѕѣмь разоумомь оть тоудоу изводить. Глаголааше же тогда и сиѩ· ѩко ѥгда вь западьныѩ прндоу кь вамь, не вьсточьными странами прндоу нь оть сѣверьныихь страпь по соуши

---

[1] и о анкуры. — [2] вьсе. — [3] и вьзвраштъ. — [4] плѣньници. — [5] еже.
* са стране: Радославь.

запада обьтекоу. Идѣше бо вь своꙗ, ꙗко избранѣишеѥ брани оумислити, Иньдию же сь западомь, Амазоны же и вьсе коньце воѥвати, не вѣды ꙗко изидеть доухь ѥго и вьзвратить се вь землю свою и вь ть дьнь погыбноуть вьса помышлѥниꙗ ѥго.

Посла же ѥште близь сы кь царьствоуюштомоу градоу поклисаре ѥже сьгледати того и глаголати, по слоухоу бо величаишеѥ нѣчьто вь мирѣ семь мьнѣаше сего и крѣпьчаишеѥ. Си же [1] богоданнимь сьвѣтомь зреште юште на отьствии [2] поклисаремь рѣше· не вьзможете по соуши проити нь вь корабли кь иверьскнимь странамь идѣте сь нашими кь вьзможьномоу семоу. И пожьдавьше посьлаше, ихьже вь море вьрьгьше, вьзвративьше се, и сице безь вѣсти бысть ꙗже тамо. Рѣше бо, корабь истопе. Вьзврати бо се Демирь вь Перьсидоу. Таже опльчи се шьдь вь Хьтаи и оть тоудоу вь поустинѥ Домоусхань страпь глаголѥмыихь. По сеиже земли сѣꙗше [3] просо за .ѕ. мѣсець, еже пишта воискамь бити, ѥлико сею пиштею проити по поустиниꙗхь множьствоу опомоу не изреченомоу, воемь ѥго, до прѣдьниихь страпь мира. И сиꙗ сьвръшивь вьзврати се вь отьчьство своѥ Отрарь глаголѥмоѥ. Таже накы вьздвигь се сь вьсѣми воиньствы прииде вь Охтаи и вь сихь прѣдѣлѣхь озимѣ, идѣже прѣмногыѥ ради зимы множьство вои ѥго измрѣть. Ѥгда и вьзвѣстити ѥмоу, ꙗко .р. и .і. шаторь осташе поусти, помрѣше бо соуштеи вь нихь стоудению, онь же .к.-ми кожоухи [4] одѣꙗвь се и иде самь видѣти бивьшеѥ, и вьса не вьзмогь настоѥште ѥ ради зимы сьгледати вьзвраштаѥть се вь становьнаꙗ своꙗ и оть сицевыѥ стоуди прошьствиꙗ вь оутробоу ѥго сьбра врачевь много хоудожьнѣишиихь. Они же поспѣшьше се и ненамѣстьно даше ѥмоу мьсть варень, и пивь растрьже оутробоу ѥго и .ѕ. дьнии лежавь, по шестихь дьнехь крьвь

[1] Си бо. — [2] отьствии того. — [3] сеꙗше. — [4] кожоухыми·

пронде юго оусти и афеньдрономь. И три дьни юште прѣбывь оумрѣть. Воиньство же юго разиде се вь свою кьждо. Сынь же юго оудрьжа Перьсы. Сего же Демира вьноукь именемь Шароухь нынѣ обладаюи юсть вь Перьсѣхь.

.ма. Мы же на прѣдьлежештаꙗ да вьзвратимь се. Благочьстивыи же кнезь Стефань постигь оубо вь царьствоующтии градь коуньно и сь братомь своимь Влькомь и оть вьсѣхь любочьстьные гласы слышааше, юлико кь нѣкоюмоу сльньцоу вьзирати мьнѣахоу. Тогда же и деспотьскааго сана вьсприюмлють[1] оть благочьстиваа̂го цара Іоана. Сего бо анепсеꙗ своюго оставиль бѣше царь кирь Маноуиль вь мѣсто себе, оутѣсьнимь прѣжде реченыимь Баиазитемь и кь римьскыимь старааго отьшьдь[2] бѣше вь юже сьюдиниати црькови и брани вьздвизати вь отьмьштеню и избавоу. Юже бо лѣта многаꙗ одрьжааше царьствоующтии градь, гладемь затвореныимь гыблѣмь· нѣции бо ноштию избѣзаахоу, прочиимь же ништиимь повелѣваахоу изити.

.мв. И оубо сь благочьстивыи Іоань вьсьтезаню сь галатьскыими не мало сьтворь и ꙗко вь царьствоующтиимь градѣ видѣ того, многые и неизреченые радости исплыни се, сьликьствоую семоу вь царьственыихь и вѣньца подасть сановьнааго, югоже самь себѣ испле̂ль[3] бѣше и своими храбрьствы и подвигы благострадаными. Кь тьстеви же своюмоу Іоань царь вь островь митилиньскыи посылають юже прити сь корабьми вь юже допроводити юго вь Арбанасы· тоудѣ бо бѣше томоу тьштаню ити. Сь же не облѣнь се, полоучиль бо бѣше свѣтьлоую дьньницоу вь градѣ своюмь видѣти, и вь семь же избранѣишемь и красьнѣмь градѣ Митиленѣ не бѣ мѣста идѣже любочьствоую сь Каѳолоузь, обьвожденнѣ и гобьзы сьнодоблю, вь садохь же и раюхь своихь, вьзьванию[4] же: многаꙗ лѣта владыко, ꙗкоже обычаи царьскомоу чиноу.

[1] вьсприюмають. — [2] отшьль. — [3] испльт. — [4] вьз'званіах'.

Тогда оубо и дьштерь сего дрьжателꙗ оузрѣвь сь прѣвисокыи, о нюмьже намь слово, юже послѣжде вь женоу поють· по матери бо и сиꙗ аненсеꙗ царю Маноуилоу, оть югоже и господа и родь ть Палеолози нарицають се. Глаголꙗ юмоу тогда Каѳеолоузь сь· юже хоштеши оть дьштерии моихь поими вь женоу себѣ. И сиꙗ оустроише се сь сьвѣтомь и сьдѣлованиюмь царице Іоанозы, сею сестры.

И тьзоименитомоу деспотоу оубо жьдоуштоу приоутврьждениꙗ кораблюмь вь островѣ и сь братомь своимь Влькомь вь сихь соуштемь имь, прииде оть западныихь страпь царь грьчьскыи Маноуиль кь Калиполю, идѣ е и сынь по аньҡирьстѣи брани старѣишии громоименитааго сего, глаголю же Баꙗзита, прииде оть вьстока. И тоу оубо сь вь мори, овь же на соуши дроуголюбию крѣнько сьтворише, юлико отьць сь сыномь.

Тогда же и Солоунь вьзвраштаѥть се вь роукы Грькомь. Семоу же Имоусоульманоу царю вьса дѣла благаꙗ бѣахоу и благоразоумьнаꙗ, тьчию виномь паче иныхь вьсѣхь царь побѣждень бывааше и никогдаже оть вина оупражьнꙗаше се, юлико послѣ же вина ради и царьствиꙗ лишити се.

.мг. Радостьно оубо быше сь царемь грьчьскымь дроугь оть дроуга. Приходить оубо царь грьчьскыи вь царьствоуюштии градь, юмоу же ꙗко отьцоу повиноую се Іоань вь Солоунь оуклaнꙗѥть се· того бо тогда дасть юмоу вь окрьмлению. Дасть же се прострьтию тогда царьствоуюштомоу градоу даже до Визы и по мороу чрьномоу выше, о силиврииской же странѣ и прочаꙗ, юште же и ахаитьскыимь сь солоуньскыими и светои Горѣ Аѳоньсцѣи. Глаголють же и се, ꙗко вьзможьно бѣ тогда Іоаноу царьствию сьдрьжати царьствоуюштааго града. Глаголють же и се, ꙗко вештьши глаголаахоу Катакоузиноу· вьставь поими царьствию свою, ꙗко благородьнѣиши и свѣтьлѣиши и древьнѣиши грь-

чьскыихь царей племе. Того бо тогда вь мѣсто брата вьзьлюбленааго оставиль бѣ сь Іоаномь царь, нь ть не вьсхотѣ роукы на блаженааго Маноуила вьздвигноути. И царь оубо избраный сь сѣдаѥть на прѣстолѣ своѥмь благодаре бога о вьсѣхь бывьшиихь, изводештааго скрозѣ огнь и водоу вь покои. Бысть же оубо великаꙗ брань вь Анькирѣ, вь лѣто ҂ѕцаі. и оубо чеда Баꙗзитова оудрьжааше се вь вьсточьныихь, Махаметь соултань вь горьнеи земли иже на коньць вьсѣхь братеи царьствова изредьнѣѥ же и свѣтьлѣѥ. Моусиꙗ же прибѣгь вь Татарѣхь а Сѣбѣгь же вь Анатолии, доньдѣже Имоусоульманомь оубиѥнь бысть. Моустава же оумрѣть.

.мд. А иже вь западьныихь оутврьди се Имоусоульмань сы и оувѣдѣвь о деспотѣ Стефанѣ ꙗже быше и вѣды ꙗко кь западьнымь мѣстомь гдѣ любо изыти хоштеть и самь кь западьнымь оукланꙗѥть се сь вьсѣми своими. Бѣхоу же тогда сь реченымь Моусоульманомь и сынове сестры старѣишеѥ деспотовы Марые, иже и не хотеште Тоурькомь побараахоу, ни бо инако вьзможно бѣ. Тѣмь же и пославь царь повелѣ поуте сьдрьжати и стрѣшти по земли сихь, ни бо иноудѣ вьзможьно бѣ пройти благочьстивомоу семоу.

.ме. Богь же бѣ премышлꙗѥи лоучьшаꙗ о ниѥмь, ꙗко да вештьшею славою прославить се. Вьздвигь бо се деспоть оть прѣдреченааго острова корабьми идѣаше, и ꙗко бысть пристати ѥмоу вь Арбанасы, сь великыимь любочьстиѥмь сьрѣтаѥть ѥго господинь странь тѣхь. Бѣ бо и зеть ѥмоу. Сь[1] бо арбанашьскыи господинь, Гюргь име ѥмоу, поѥль бѣше Ѥленоу сестроу ѥго вь женоу, оть ниѥѥ же роди сына Бальшоу, иже и ть бысть господинь землѥ тоѥ, вьсакыими добрыими дѣлы сиꙗѥ. Дасть же вь оувѣдѣниѥ благочьстивои госпожди матери своѥи деспоть, зеть же ѥго выше ре-

[1] Сы.

ченыи подасть ѥмоу воиньство, ѥлико вьзможьно, вь ѥже допроводити того. Гредоуштоу же ѥмоу и приближаюштоу се кь прѣдѣломь срьбьскыимь, идѣже прьваꙗ архиѥпископиꙗ Срьблѥмь, и чьто по сихь подобааше сьтворити сьдрьжештиимь толикыимь сильныимь поуте и извѣстьнѣ вьсачьскы испытоуюштиимь и множьство много соуштемь; ꙗкоже рече Омирь битиꙗ троадьскаагo Ѥлиномь аште и кь двѣма ниже Араклии, сь же кь толицѣмь ꙗкоже решти ѥдинь, ꙗкоже мльниꙗ огнь вьлагаѥть [1] бранемь и размѣштеть и побѣждаѥть. Пришьдь бо на Косово, идѣже и отьць ѥго и оувѣдѣвь многыихь соуште, раздѣлꙗѥть воѥ соуштеѥ сь нимь вь два плька, ꙗкоже Иꙗковь древлѥ, ꙗко да аште ѥдинь изсѣчень боудеть, дроугыи сьпасеть се· аште же ѥдинь брать падеть, дроугыи стадоу благочьстивомоу пастырь останеть. Бѣше же пришьло и оть матере ѥго тьштьнѣишеѥ воиньство, обрѣтьшеѥ се вь скорѣ матерьныимь поспѣшениѥмь, паче же врѣменьныимь закьснѣниѥмь [2] и оскоудѣниѥмь, и оубо множаишеѥ воѥвь даѥть братоу своѥмоу Вльκоу, самь же малѣишоую честь сь собою вьзьмь идеть вь брань. И исмаилитьскомоу же воиньствоу вь далѥ соуштемь, вь два пльκа и тѣмь раздѣльшиимь се, вьходить же самь ꙗко на прѣдѣль нѣкыи градьчаничьскыи глаголѥмыи, идѣже сь прѣди застоупивьшиихь того обрѣтаѥть. На ихьже ѕѣло моужьствьнѣ опльчи се, ѥлико того оузрѣвьшиимь тѣмь, дроугь кь дроугоу вьскликноуше· вьзрите, вьзрите Лазарева сына. И абиѥ сь словомь бѣгоу се ѥше. Сь же окрьвавлꙗаше десьницоу свою вь мьсти крьви врагь своихь и бѣше тогда решти пророчьскоѥ оно· десьница господьнꙗ сьтвори силоу и десьница господьнꙗ прослави се вь крѣпости и множьствомь славы твоѥѥ сьтрьль ѥси сьпостаты, и тако поженѣаше ѥдинь тысоуштоу и два двигнѣта тьмы. Оть толѣ оубо страхь и трепеть оть сего приѥмьше.[3] Юнѣи-

[1] палагать. — [2] закаснѣниѥмь. — [3] приѥше.

шнии же брать сего оплъчи се на нетиꙗ своѥго ити, христиꙗньскоѥ скиптро, ѥгоже разбивьше гнаше. Бѣше же сь Гюрьгѥмь нетиѥмь ѥго иже послѣжде деспоть бысть вьсѣи земли срьбьскои и нѣкыи исмаилитьскыи вьзможьнь воѥвода ради назирательства вѣры ѥже кь царю. Бѣше же тогда и кесарь Оуглеша сь исмаилиты и ть много слоужениѥ сьтвори сь сьланиѥмь кь благочьстивомоу изь сихь, сихь сьвѣты и ковы вьзвѣштаѥ, таже по малѣ и самь прибѣгь подь крилѣ деспотоу Стефаноу и землю свою отьчьскоую Враню и Иногоштоу и Прѣшево прѣѥть и оудрьжа. И бысть ꙗкоже нѣкоѥ крыло христиꙗномь.

.мѕ. По брани же сеи великои градьчаничьскои приходита оба брата вь свои градь Ново брьдо, градь сребрьнии вь истиноу и златыи· сь оубо сь побѣдою, овь же ꙗко побѣждень. Сего же благочьстивыи ꙗко браньномоу хоудожьствоу пооучити хоте, ѥште же и печалоуѥ о погыбьшиихь воѥхь, изрече нѣкаꙗ прѣкаꙗ словеса на нь. Сь же мало пожьдавь и врѣме благополоучьно обрѣть бѣжа кь Имоусоульманоу. Тѣмь же вьсеизбранаꙗ мати сихь, гнавьши даже вь прѣдѣлы исмаилитьскыѥ, ѥго же на полььнѣ мѣстѣ не постигьши, вьзвратити же се изь странь исмаилитьскыихь не вьзможе. Тѣмь же даже и кь Имоусоульманоу приходить и сьмиривь сь благочьстивыимь сыномь своимь вьзвраштаѥть.[1]

.мз. Радости же тогда не изреченыѥ кьто исповѣсть, запоустѣвьши вь истиноу земли и пастира сицева вьсприѥмьши пакы. Пришьдь оубо вь отьчьство своѥ ꙗко Коиль оть гльбокыихь горь лоужьниихь изьшьдь оужасьно приходить огнь отьдыхаѥ и оужасаѥ ближьниꙗ и дальниꙗ, сице изьшьдь и обьшьдь мльниино сиꙗше грьме, сьмоуштаѥ не покараюштиихь се оть выше дѣль сьмоуштениꙗ. И вьсако нечьстиѥ попрано бысть и оустраши се, роуцѣ

[1] вьзвраштаѥть се.

оубо отьсѣкоше се неправьдьствоуюштиихь и зьлѣ простираѥмѣ, правьдѣ же процвьтьши и плодь носивьши. Не изгонꙗаше скорь кьснештааго, ни же богатыи оубогааго, ни же прѣвьзимааше прѣвьзмагаѥи прѣделы ближьниихь, ни же исхождааше мьчь вьзможьниихь ни же праведьниихь крьвь проливааше се, ни же злословиꙗ ни блѣдиваꙗ прѣбываахоу, ни же начельствоуюштиихь обльганиꙗ ни же прѣславьниихь по чиноу прѣзрѣниꙗ, ни же ина подобьнаꙗ. И ѥликы оубо тогда[1] сьвѣтомь цариꙗ сьмѣри! или кьто не вѣрьствиѥмь своимь погоуби или неслоужьбою или коимь любо образомь ништь бѣше, сихь по прьвомоу достоиньствоу посаждааше и почитааше даже вь дрехлиихь соуштиихь, ѥже мѣста отьчьскааго или дѣдьнꙗ или прѣдѣдьнꙗ ничьтоже лишити се. По соудьбахь бо божьствьныихь глаголааше о сьгрѣшивьшиихь ꙗко двѣ отьмьштены не бити. Не сьгрѣшьшааго же ꙗко ништа соломоньскы милоуѥ почитааше. Бѣше же вьздвигь оть испрьва ꙗкоже решти садь многь красьныи свои овы надь вѣштьми начельникы, овы же тѣлоу своѥмоу сьблюдателѥ, иже и вьноутрьнѥишии чинь бѣше. Инь же пакы вторыи чинь. Таже третии вьнѣшьныи, ѥлико третиимь приобьштати се вторыимь, и вториі прьвыимь, по аггельскомоу чиноу решти, ареопагитово решти подобиѥ видѣти бѣше. Ибо и богь по образоу своѥмоу власть царьствиꙗ вьроучи чловѣкомь. А ѥже о дѣлѣхь дома царьска множьство сихь бѣше вь коѥждо чинь, ꙗко довьлѣти вь врѣме вьсако довольствовати и излишьствовати. Вьси же сь страхомь ꙗко аггели бѣхоу зрими очима приходештиихь и оудивлѥни благоговѣиньствомь, вьси же кь дроугь дроугоу сь благочиниѥмь[2] и благостыдѣниѥмь, множаѥ же вьноутрьнѥишии иже и множаѥ оть оноѥ заре назираѥми и оуставлꙗѥми и осиꙗваѥми. Вьнль или пьханиѥ или смѣхь или одеждь несьпрѣтаниꙗ ни име-

[1] тогда сь. — [2] благочьстіѥмь.

новааше се, вьси же свѣтьлыими одеждами самѣмь тѣмь раздава́ѥми. И оубо вь вьсакомь оуставоу царьскоу сиꙗахоу царьскаꙗ. Страхомь бо зримь вьсѣми бѣше. Вѣдѣти же и се подобьно ѥсть, ꙗко никьтоже вьзможе сьгледати очию ѥго даже до самыихь великыихь. Сиꙗ не тьчию мы глаголѥмь, нь и вьси сьвѣдѣтельствоують вь томь искоусѣ обрѣтьшеи се. Ѥлико бо зарицати се ѥже сьгледати и никьтоже вьзможе сего сьподобити се. Се же чюдьнѣише прьвааго. Вь сицевѣ владычьствѣ кьто избѣжа когда женьскыѥ любьве и моусикииска рода. Сь же обоихь сихь[1] вьзненавидѣ, наче и отриноу· тьчию ѥлика бранемь подобающтаꙗ моусиискаѥ[2] соуть, рече обрѣтати се.

.ми. И оубо обьходе землю отьчьства своѥго и окрьстьнаꙗ сьмиривь, дроугы сьтвори и оть древлѥ нарекьшаꙗ се тьчию срьбьскаꙗ вь нѣкаꙗ врѣмена, и та кь себѣ привлѣче· нѣкыихь же и покори. Сицеваꙗ же западьныи царь ꙗко слышавь ходатаѥ посылаѥть кь любьви ꙗко бы. Сь же врѣме подобьно обрѣть ѥгда дроугь семоу быти, поклисара любочьстьнѣ вьсприѥмь и оучрѣди довольно, ꙗко то ѥмоу обычаи бѣше и сь посьлавьшиимь отврьди любовь. Таже ꙗкоже рѣхомь обьходе и сьгледаѥ землю си обрѣтаѥть мѣсто прѣдьреченааго Бѣль града глаголю и испрошь се оть Воугрь,[3] но ниже аште и вь прѣдѣлѣхь срьбьскыихь лежимо ѥсть, ꙗко на срьдьци и плештоу земли оугрьскои обрѣтаѥть се. Того ради и завѣть сь симь[4] полагаѥть и дѣла касаѥть се. Оутврьждаѥть же обьходе прочеѥ своѥ грады, отьтрьгьшеѥ же се прѣжде и Исмаилиты самовластьно, тѣхь вьзеть· соудиѥ же тѣми поставлѥни прѣжде сами бѣжаше.

.мѳ. Нь оубо Имоусоульмань вьздвизаѥть се кь вьстокомь отьчьскаꙗ вьзискати. Сицева слыше, ходатаꙗ посылаѥть кь присьнопомьнимомоу вь ѥже мирьнаꙗ оустроѥниꙗ сьложити· ѥгоже сь великыимь любочьстиѥмь благочьсти-

[1] сыхь. — [2] моусикiнскаꙗ. — [3] оба ркп. вроугь. — [4] имы.

вни сь вьсприѥмлють[1] же и сьлагаѥть мирьнаꙗ. И тако сь отьходить кь господеви своѥмоу.

.н. Отьшьдьшоу же семоу ополчаѥть се вь вьсточьнынихь прѣшьдь царь Имоусоулмань[2] и брата своѥго Асѣбега оть мѣста вь мѣсто гоне оубиваѥть и страны прочеѥ овѣхь покори, озѣхь же сьмѣри,[3] дроугыѥ же воѥвааше.

.на. Сь же ни же вь малѣ почиваѥть, ꙗкоже множицею доблѥствовавьшеи, нь касаѥть се оубо прѣдьреченааго града, иже оубо бѣше ть великыихь древьниихь и (вь) красьныихь мѣстѣхь си, ꙗкоже множицею рѣхомь, ꙗкоже и аште гдѣ вь вьселѥньнѣи, наче же пространьнимь видѣниѥмь и ꙗко крилы кораблѥи вь царьскаꙗ, и оутврьждениꙗ вьсакого и прихода пиштею же вьсакою. Нигдѣ же мыслію подобиꙗ могохомь положити ни же прибѣжишта такова ни пришьствиꙗ водою и по соуши, ѥлико оубо множьствомь тьмамь аште бы подьстоупити, помошть же приити и ополчь се вьноутрьниꙗ[4] брань вь незаапоу изити. Аште оубо сицева града кьто гдѣ рече; сицево же деспоть оузрѣвь и сьмотривь и скорѣѥ неже ли онь равьно апостольныи аште и брьзо ѥсть реченоѥ и сьнѣшьнѣишеѥ оустраѥть вьса кь тьштимомоу. И кьто довольнь ѥсть писаниѥмь изрешти ѥлика положениꙗ и видѣниꙗ и доброты, ѥлика же зьда и инальксь многыихь же живоуштиихь вьноутрь и вьнѣоудоу люди, вьзвишениꙗ же ѥже ꙗкоже соломонитьскоѥ ѥже о Іѥросолимѣ решти· оть здании сѣнь бываааше прѣдѣломь или вавилоньскаꙗ крѣпькаꙗ врата вьзвышенаꙗ[5] и стѣнь же и раи повѣшеныи, на нь же онь грьдыи вьзьшьдь глаголааше· не сиꙗ ли азь вьса сьздахь крѣпкою десьницею и высокою мышьцею. Сиꙗ же вь истиноу изь царьскыихь лоучьшаꙗ вьзрѣниꙗ имоуть· нь деспоть оубо сьмѣреными глаголы ѥваггельскаꙗ словеса вьсегда и тлькоуѥ избраны-

[1] вьсрпіст'. — [2] Овдје: прѣшьдь. — [3] самири. — [4] вьноутрь вь. — [5] вьзвишеннаа.

имь своимь и поучае тѣхь оучительскы, бѣше же и царьскаа прѣоукрасиль вьзвышениемь много ньстрымь, прѣкоиы же окрьсть града прѣизредьные изь внѣ двоихь стѣнь. Бѣше же ѣко седьмоврьхь сь вь истиноу, ибо величаишии градь и красьнѣишии и Сионоу сьмотрительствомь подобе се сь вышьнѣаго Иерoсолима, егоже ради и пророкь тамо вьпиеть· радоуи се ѕѣло дьшти Сиона, проповѣдоуи дьштери Иерoсоломова,[1] ѣко вь вышьнѣишиихь еси и пришьствие царево оузрѣвьши еси. Вьторыи же иже о рѣкахь и иже сего вь немь же кораблемь пристаниишта сь сѣ(ве)рьные страны великомоу градоу иже нижьнемоу Иерoсолимоу подобе се, аште и сь вьстока пространити хотѣаше ѣкоже глаголааше· вь вьселеньнѣи бо подобиѣ Иерoсолимоу не видѣхомь, ѣко же сего града ни же кьто истиньно речеть ино глаголеи кромѣ Елеона, нь семоу вь мѣсто Елеона раискаа рѣка кь вьстокоу проливаюшта се. Вь семь оубо вторѣмь градѣ вьсако подобие подь Сиономь идѣже живоносьныи гробь. Третии же идѣже пристаниште есть царьскымь кораблемь, иже и множьство оутврьждениѣ имать. Четврьтыи великаѣ коула подобештии[2] самомоу домоу Давидовоу и прѣровомь и зданиомь и мѣстомь. Петыи же сего прошьдь, вь немьже царьскаѣ вьса ськровишта. Шестыи иже семоу сь вьстока стльнь раздѣлѣеи обѣ коулѣ, елико вь истиноу по Соломоноу решти· стльнь Давидовь, на немь же висеть тысоушта штитовь и вьсе стрѣлы ихь. Сь ѣкоже нѣкое чюдо изредьно зрить се сь вьсѣхь дальниихь прѣдѣль на инальксехь оутврьждень. Седьмии кь западоу сь царьскыимь вторыимь вьзвишеныимь домомь. Скрозѣ же сихь оубо прохождааше благочьстивыи сь кь корабьлемь ѣко таиныимь поутемь. Имать же горьнии градь великыи врата четвора, на вьстокь и западь и сѣверь и югь, пета же вь вьноутрьшьнии градь вьводештаѣ.[3] Великаѣ

[1] Иерoсоломивѣ. — [2] подобештia. — [3] вьводештia.

оубо на вьстокь и югь иже стльпи велиции и мости веригами вьздвижеми, кь западоу же малаꙗ дверь, имоушти мость и сиꙗ, кь сѣвероу же малаꙗ и та вьводештаꙗ[1] вь дольнии градь кь рѣкама. Дверь же вь коулѣ вьводештиꙗ и сиꙗ мость имѣѥ такожде прѣзь прѣровь на веригахь. Имаше же пристоупь сь юга тьчию, сь вьстока же и запада и сѣвера жестоко и пакы рѣками оутврьждень. Црькви же великаꙗ сь вьстока градоу, идѣже ꙗко кь кедрьскоу потокоу сьходе кь гетьсимании подобить се. И сиꙗ оубо митрополиꙗ оусьпениѥ прѣчистыѥ владычице[2] и имаше окрьсть обьштежительство вьсакыими сады оукрашена различьнаꙗ садовиꙗ[3] сь многыимь достоꙗниѥмь, селы[4] же и обители иныѥ, иже оубо бысть прѣстоль митрополита бѣльградьска, ѥкьсархa вьсѣхь срьбьскыихь земль. Сиꙗ оубо црькви богатѣиша ꙗвлꙗаше се паче иныихь вь дьни благочьстиваага сего. Сьтвори же и црькьвь оть основаниꙗ вь Периволии тремь светителѥмь великыимь вь погрибаниѥ архиѥреомь црькви тоѥ. Сьзда[5] же и страньноприѥмьницоу больныимь и црькьвь вь нѥи вь име светаага чюдотворьца Николы на водѣ сладьчаишеи и насади садовиꙗ вьсакого избранаага плода и приложи села и достоꙗнии много, вь нѥиже больныѥ и страньныѥ питѣаше[6] и оустрабоу тѣмь подаꙗше. Сьбра же оть вьсѣхь страпь своихь богатѣишеѥ люди и вьсели вь градѣ томь и оудостои, ꙗкоже равьноапостольныи .ві.-тыихь вь градѣ своѥмь иногда. Дасть же и освобождениѥ градоу томоу оть вьсачьскыихь вѣштеи, дасть же и завѣть симь сь вьсакыимь оутврьждениѥмь непоколѣбати се, вь нѣмь же и благодати божиѥ ѥже на нѥмь бывьшеѥ, свободы оть порабоштениꙗ пишеть и печать златоу имоуштоую[7] образь градоу симь подасть, ꙗко хотеи коуплю кою вь страноу вьсакоу сьтворити,

[1] вьводештіа. — [2] богородице. — [3] сѣдовниꙗ. — [4] силы. — [5] Сьзыда. — [6] питѣаше же. — [7] имоуштію.

прииметь книгоу сь печатию, ꙗко града того житель ѥсть, не дасть нигдѣже царины ни же прошьствиꙗ. Испроси же и оутврьди оть окрьстьныихь себе господь странамь нь и оть самого краꙗ и по сихь странахь сицевоѥ свобождениѥ трьжьникомь. Прочеѥ же оть окрьстьнихь вьсѣхь страњ непрѣстаньно дьнь дьне начеше приходити и вь мало врѣме често ѕѣло насели се градь ть. Нь ѥлико множаѥ бываше толико дльгороукыи сь не насыштааше се. Тѣмь и ѥште оть своихь странь прѣписавь посьлавь сьбра [1] и насели, ꙗкоже Неѥмиꙗ иногда вь Іѥросолимѣ. И оубо множаѥ градь сего окрьмлꙗаше и свѣтьлѣаше вьсѣми потрѣбами, ѥлико домь царьскыи. И сице оубо вьсе дьни живота своѥго градь сь просвѣтьлѣаше и вьзрастааше, ѥлико ꙗко кь Іѥросалимоу и семоу вьзгласити и решти· вьзведи окрьсть очи свои и вижь сьбрана ти чеда. И сиꙗ оубо о сихь.

.нв. Инь же пакы градь вьспоменоути намь находить, иже кь вышьнѥмоу Іѥросолимоу сьтѕю имать и подобиѥ. Желааше оубо поустыньникы сьглаголати и сьвьдварати се сь сими несытьно имѣаше. Сиꙗ бо любобожьствьнааго желаниꙗ вьньдь когда вь кыихь любо скоро вьзимаѥть, вьнераѥть и оустраꙗѥть горѣ радовааше се оубо о сихь и сладьцѣ вьсприѥмааше неже Крись онь ськровиштомь многостраньнымь [2] имьже оть злата керамиды и врьчеви, сьматрааше же ꙗко да вьсегда тѣхь сь собою имать. И вѣды ꙗко мльчаниѥ ѥсть прѣдьпочьтено [3] вьсакого причитаваюштеѥ вь великоую честь видѣниꙗ и зрѣниꙗ, обьхождааше горы и полꙗ и поустыниѥ изискоуѥ идѣже вьзможеть желаѥмоую обитель мльчанию селѥниѥ вьзставити. Обрѣть же прикладьнѣишеѥ и добрѣишеѥ, идѣже оубо бѣше домь быти, иже и молитвовавьше дѣла касааше се и основаниѥ вьдроужаѥть се вь име светыѥ троице вьседрьжавьнааго божьства. И по вьсюдоу оубо вьсакымь тьштаниѥмь и вѣштьми

[1] прѣписавь сьбравь — [2] многосьбраньнымь — [3] прѣдьпочатено.

добрѣишими и многочьстьными дѣлатели хоудожьнѣишиими, живописательми[1] же искоусьнѣишими, аште гдѣ оубо, и златомь многымь шаровь цвѣты. Посылааше бо се даже вь островы и по вьсюдоу. И сице оубо многымь и неизреченнымь истьштаниѥмь сьврьши се и оукраси се домь же и градь окрьсть ѥго, обьштежительствоу же селениꙗ вьсеизредьнаꙗ. Сьбра же оть вьсюдѣ прѣдоумышлꙗѥмыѥ, досточюдьныѥ инокы и вьсели тоу. Подасть же и приложи села и винограды, ѥште же и по вьсѣхь странахь своихь подьписавь дасть (свободоу[2])· ськровишта же здѣ дьнь оть дьне вьлагааше. Сьтвори же себѣ гробьницоу тоу, идѣже маломь послѣжде положи се. Дасть же и многоцѣньны иконы бисериѥмь и златомь оукрашены, книгы же слоужьбьныѥ вьсакыѥ испльнивь, слоужьбьныѥ одежде и сьсоуды црьковьныѥ довольно сь великымь бисериѥмь и златомь оукрашенымь толико много, ѥлико и Светые Горы избраныѥ великыѥ лавры прѣвьсходити, иже и тѣхь множаѥ ть оукрасиль бѣше на кьждо свѣтильникы же глаголю многосвѣтьлы и златомь сиꙗюште. И каꙗ оубо прѣжде решти ꙗже здѣ принесе и оукраси! и чинь богоизбраньнь вечере господьнѥ сьдѣвати се многочьстьнѣ сьтвори серафимоу подобе се.

Призываѥть же патриꙗрьха, тогда оубо Кириль сы, сь вьсѣмь сьборомь срьбьскыхь прьвосвештеньникь, игоумень же и прочихь вьсѣхь чьстьныхь моужеи ѥште же и благородьныхь вьсѣхь на обновлѥниѥ храма вь дьнь[3] светыѥ нетидесетьнице, ѥгда доухь светыи огньными ѥзыкы наидо на светыѥ оученикы слова и бога. Приходеть же и множьство ништихь вь равьно полоучьноую милостыню, юже вьсегда нескоудьно подаꙗше тѣмь. И бѣше видѣти, любочьстьнь праздьникь трьжьствоуюштихь, ѥлико соломонитьскоѥ решти, ѥгда домь обнови и вьзвеселише се людиѥ,

[1] живописательнымм. — [2] Нема. — [3] дьнiи.

нь тьчию многаꙗ животьнаꙗ сьнѣдьше, ꙗкоже тамо, нь многаꙗ дарованиꙗ сьподобльше се.

Начеть оубо зьдати обитель сию вь лѣто ,ѕцеі., а прѣжде сего лѣта прѣстави се благочьстиваꙗ госпожда Ѥвгениꙗ, мати сего тьзоименитааго. Сице бо иночьскааго образа име вьсприѥть и положена бысть вь своѥмь монастыри, нарицаѥмѣмь Любостыни, оусьпениꙗ прѣчистыѥ богородице.

Сиꙗ оубо двоꙗ зданиꙗ града царьствоующааго о нѥмь же прѣдьвьспоменоухомь маломь прѣжде и храмь вь Ресавѣ вь вьсе дьни живота своѥго никогда же оскоудѣ приоутврьждаѥ вьсакыимь лоучьшиимь притворомь же и назиранинѥмь. Тѣмь не вь мало врѣме сьставише се вь ѥже сь повѣстию бранемь сьлагати нь вь многаꙗ лѣта.

.иг. Тогда же по отьшьствии [1] же ходатаꙗ оного прѣжде реченааго мирь оубо бѣше и оутврьждениѥ, нь не бѣше почивати иже и Каина подвигьшомоу на ничьтоже онеправьдовавьшаго брата Авела. Вьздвизаѥть оубо и здѣ прѣдьреченааго Влька и просить оть цариꙗ вои множьство, наче же ꙗкоже решти вьсе силы ѥго. Тогда же царь Имоусоульмань прѣѥль оубо бѣше и вьсточьныѥ страны, ꙗко да шьдь рече' ополчю се на брата моѥго [2] да или дасть мнѣ поль отьчьскыѥ землѥ и градовь, имиже царьствоу твоѥмоу слоужьбоу приношоу [3] или землю оубо поплѣню и сьтрию.[4] Семоу же прошению скорѣишеѥ сьподобꙗѥть се. Посылаѥть же се сь нимь иже ис-прьва крьвемь христиꙗньскыимь пролиꙗтель, иже и Исмаилитомь вь бранехь тьзоименитыи иже и вь велицѣи брани на рѣцѣ глаголѥмѣи Марица крьвемь излитиꙗ виновьникь (бысть) (Авренезь) ꙗко посылаѥть [5] же се и ины избраны воѥводы. И приходеть оубо. Деспоть же Стефань не хоте стадо благочь-

---

[1] ωшьствии. — [2] своѥго. — [3] принесоу. — [4] сьтроую. — [5] посылають.

стивоѥ ѥже господь работы свободи пакы вь порабоштениѥ вьдати и растрьгноути. И чьто оубо по сихь; обьтекоше вьсю землю ꙗкоже дивии ѕвѣриѥ плѣноуюште, изсѣцаюште, измьждаюште. Истлѣше же и градк нѣции и ѥже неоудобьнѣишеѥ не бѣше бо брань кь варваромь нь ѥлико не оудобь борительно [1] кь ѥдиноколѣньнимь. Аште бо и множьство бѣше пришьдьшиихь, нь многашти ськроушааше и оужасааше сихь срьдьца, нь ѥже чьто глаголю; боꙗше се не пострадати подобьно Давидоу, иже проклинааше прѣдѣлы гелоуискыѥ [2] не пасти дьжда на сихь ни же росы, за ѥже истешти тоу крьви Ионафановѣ [3] * и побѣждаѥ ѥго не брьзды вьстезааше ꙗко да не крьви братьнѥи повиньнь боудеть.

.нд. Сь же пакы второѥ вьзиде сь множаишими и бѣше оубо решти пророчьскоѥ· приидоше, боже, ѥзыци вь достоꙗниѥ твоѥ, оскврьнише цркьвь светоую твою. Ѥгда и навѣта оубоꙗвь се благочьстивыи деспоть Стефань, не изиде противоу· юже бо мало избранныхь· остало бѣше непрѣвѣштаныихь, иже [4] и писаниꙗ семоу Вькомь посылаѥмаꙗ ꙗвлꙗахоу, даровь оубо и множаишаꙗ дааниꙗ [5] ово обѣштаюштоу, [6] ово же и страшештоу прѣштеньми. Сь же писаниꙗ ѥго [7] дрьже плакааше и прѣдь образомь сьнасовѣмь поврьгь себе глаголааше· виждь Христе мои, ты бо сьвѣси ꙗко неправедьно на ме пооучають се и отроци мои быше мнѣ вь прѣдательство, ꙗкоже иногда твои оученикь Июда. Сьблю(ди) же [8] оубо сихь до коньца, ихьже мало число оставиль ѥси сь мною. И ина подобьнаꙗ симь оумилєнаꙗ словеса и молитвы изь глъбины срьдьца. Сиꙗ же бѣхоу вь велицѣмь градѣ, глаголю же Бѣльградѣ, вь вьноутрьнѥмь

---

[1] боримо. — [2] гелꙋ̀скыѥ. — [3] Ионафановѣ навесаломовѣ. — [4] ниже. — [5] дарованиꙗ. — [6] обѣштаюште. — [7] ѥгова. — [8] сьблюди.

* са стране: авесаломовѣ.

домоу ѥго. Ти же обьтекьше пакы множашеѥ страны ѥлико и близь Бѣльграда приити и множьство много ѕѣло поплѣнивьше и землю вьсоу растлише. Ѥгда же сь непрѣходимоѥ зьло видѣвь бываюштеѥ, сьлагаѥть се и землю раздѣлаѥть. И оубо оть толѣ брать ѥго Влькь сь отьдѣлѥною ѥмоу [1] страною и благородьными соуштиими сь нимь слоужааше Имоусоульманоу сь нетии своими и тѣмь отьчьскоую си землю сьдрьжештиимь. Деспоть же вь отьдѣлѥнои ѥмоу части селитвоу твораше.

.не. Львообразьнь же нѣкьто ѥстьствомь моужь и ть оть древлѥ прѣсвѣтлыихь подь роукою тьзоименитааго прѣжде сихь, и ть ꙗко разбоиничьскыи странамь, сьтресе срьдьца исмаильтьскыѥ части (ркп. са стране: Новакь). Тѣмь же оубо просить того царь вь погоублѥниѥ. Отвѣть бѣше, ꙗко ть разбоиникь сы вь горахь обитаѥть. Ѥште же и гради бльгарьсции отьстоупили бѣхоу сыньми царей бльгарьскыихь. Тѣмь прѣжде сего вьздвигь се царь Моусоульмань[2] и пришьдь на Тѣмьско ратию вьзеть ѥ. Посьла же ходатаѥ кь благочьстивомоу семоу деспотоу, тьчию проити по прѣдѣлѣхь твоихь, рече, хоштоу безь вьсакоѥ досады· не оубо ѥште землꙗ растрьжена бѣ. Юже проходе кь Овьчю полю Топлицею прѣдьреченыи же онь моужь, Каралюкь име моужеви, нѣкаꙗ оть царьскыихь становь вьзеть приисе, деспоть же сиꙗ пакы вьзврашташть.

.нѕ. Обаче же отьнѥлиже землꙗ раздѣлѥна бысть, ꙗко отрада нѣкаꙗ бысть крьвемь пролитиꙗ. Вѣштемь бо[3] ꙗко оутишивьшиимь се оть вльнѥниꙗ, и царь оубо Имоусоульмань кь вьстокомь воѥвааше. Прѣдьреченыи же брать ѥго вь сѣверьнѣмь вьстоцѣ сы, Моусиꙗ глаголѥмыи. Слышавь же о нѥмь оугровлашьскыи дрьжатель, посьлавь призываѥть кь себѣ сего вь отьмьштениѥ ꙗже оть брата ѥго досаждаѥмаꙗ. Сь же вь мисѣхь живыи, благополоучьно врѣме обрѣть

[1] ѥго. — [2] Имоусоульмань. — [3] же.

изьскочи ꙗкоже хотеи оть сана[1] ꙗлико пророчьскоѥ решти· оть сѣвера вьса зла вьзгореть се и се ꙗко дымь гредеть оть сѣвера и на благочьстивыихь оубо и вьсѣхь находить ꙗко облакь градьныи. И кьто оубо исплачеть одрьжешта но сихь симь нашихь; аште не бы господь отьмьстиль вьставь и не обиноувь се и озлоблꙗюштаго и наслѣдиѥ ѥго сь шоумомь вьчиниль,[2] оубо оть древлѥ были быхомь пьсомь оубо и гиньсомь вь сьнѣдь. Иже оубо приидe вь борениѥ братоу своѥмоу и крьви желаахоу насытити се ꙗкоже змиина исчедиꙗ и порождениꙗ братьскыѥ и прѣжде родити се ложесьна матерьнꙗ (р)азьцѣплꙗюштиихь. Обаче вь прьвѣѥ изьшьствиꙗ ѥго ꙗвлꙗаше се окрьстьныимь вьсѣмь кротькь, подательнь, благочьстиꙗ образы ꙗко сьмиритель, ꙗже послѣжде горьчаишиꙗ жльчи обрѣтоше се и тѣмь самѣмь послоужьшиимь томоу.

.нз. Вь прьвѣѥ оубо исходе оть Влахь оувѣдѣ нѣкоѥго оть великыихь вельмоужь исмаилитьскыихь глаголѥмааго Саража·баша вь мѣстѣ нѣкоѥмь Доубоулинѣ и прѣварою того ѥть и поѥмь оубо ѥго сь собою, приидe[3] до Аньдриꙗнова града, идѣже рѣше ѥмоу ити на Калиполѥ, и тоу оубить Саражоу того. И множаишиимь воѥмь наче же разбоиничьскыимь сьбравьшиимь се кь нѥмоу, посылаѥть но вьсѣхь западьныихь и исмаилитьскыихь различьныѥ клетвы и оутврьждениꙗ (обѣштаваѥ имь). Они же ꙗко оубо вь ключа мѣсто она дрьжеште сьбирають се вьси кь нѥмоу и ѕѣло вь скорѣ вьсе западьныѥ страны отьѥть братоу своѥмоу. Посылаѥть же и кь деспотоу Стефаноу крѣпька ꙗко завѣтьнаꙗ словеса, ꙗко да вь братьско име приидеть помошти ѥмоу и ꙗко кь своѥмоу отьмьштению ꙗже Имоусоульманомь сьдѣꙗнаꙗ ѥмоу. Азь рече и довольноую честь землѥ, ꙗко присьноу братоу отлоучоу тебѣ. Посылаѥть же и кь братоу ѥго Влькоу· ꙗко лоучьшиимь миромь и оудоволѥ-

[1] сьна. — [2] вьчинивь. — [3] и приидe.

ниѥмь сьтворю вась жити, подобьно и кь томоу тврьдаꙗ завѣштаниꙗ. Посылаѥть же и кь нетиѥмь сихь подобьными завѣтьми. Коупьно же оубо и подвигноути сь собою и окрьстьнихь нѣкыихь иже оть начела ꙗко оулишеныимь· азь же вьсакомоу, рече, благо сьтворю, клетвою извѣштаѥ.

.мн. Оубо же кь симь на извѣштениѥ посылаѥть Деспоть Стефань воѥводоу Витька, благоразоумьлива острою сьвѣстию о вьсѣхь, ѥгоже ꙗко прѣварити хотѣаше и не прѣдь очима ѥго клети се. Видѣвь же царь невьзможьноѥ, призываѥть воѥводоу кь себѣ. Воѥводѣ же изискоуюштоу, аште истиньна книга ѥсть ѥю же клети се томоу подобаѥть или льстию се творить· имѣаше же[1] сь собою вѣдоуштааго исмаильтьскаꙗ писаниꙗ· на ѥгоже тогда ꙗко досаждаюшта вьсклицаѥть, обаче же клеть се. И тогда оубо приходить тьзоименитыи деспоть сь воиньствомь своимь, приходеть же и прочии. Быше же сиꙗ вьса божиими[2] соудьбами. Таже приѥмлѥть[3] и Калиполь. Тѣмь оубо Имоусоульмань сьглашаѥть се сь царемь грьчьскыимь[4] и приходить оть вьсточьныихь тамо вь Хальkидонь. Моусиꙗ же сиꙗ слышавь сь вьсѣми воиньствы вьздвизаѥть се кь царствоуюштемоу[5] градоу. Сь нимь[6] же бѣ и присьно вьспоминаѥмыи господинь Срьблѥмь деспоть. Дроуголюбию же бывьшоу Грькомь и Фроугомь кь вьсточьномоу, прѣвезоше[7] того вь царьствоуюштии градь, вь помошть же и кораблѥ близь пристроише.[8] Моусиꙗ же и тьзоименитыи сь, пришьдьше[9] выше Галаты кораблѥ оны раздроушише. Оувѣдѣвь же Моусиꙗ, ꙗко Вльkь бѣжати хоштеть кь Моусоульманоу, искааше того заклати вь проꙗжденихь, глаголѥть кь тьзоименитомоу· вьзврашть се, поими братьниꙗ(ꙗ) вьса, понеже писаниꙗ[10] невѣриꙗ ѥхь оть нѥго и оумрѣти хоштеть.

[1] бо. — [2] божьствьныими. — [3] прѣѥмлѥть. — [4] грьчаскыимь. — [5] царьствоуюштомоу. — [6] нимн. — [7] прѣвезоше се. — [8] прикрьмише. — [9] прѣшьдьше. — [10] писаніе.

Деспоть же кь нѥмоу· аште и азь рече, то и ть, иже и ѥмьца бываѥть по братоу своѥмь. И кьто бы инь, аште не онь; таже Влькь вь тои пошти бѣгоунь бываѥть оть царꙗ оного.[1] Вьзвраштьшиимь се оубо прѣдь царьствоують штиимь градоу вь великои брани и воѥмь вьсѣмь изь града просыпавьшиимь се вьсточьнааго, опльчаѥть се и Моусиꙗ сь своими вь брань.

.нѳ. Штитомь же вѣры вьороужь се благочьстивыи и богомь вьзмагаѥмыи Стефань, приходить бо плькь кь пльскоу, ꙗкоже бѣ вьчинѥно, приходить же и сь на самого начельствоуюштаагo вьстокомь, идѣже оубо бѣаше крѣпько вьсе ороужьство. И абиѥ ꙗкоже присьномльниимомь образомь раздроушаѥть спѣшьно и крьвемь многыимь вь излитиѥ пришьдь, раздроушають[2] же и прочеѥ вьсе воѥ ѥго, и вьзврати се Моусиꙗ же и тьзоименитыи вь становьнаꙗ ихь. Таже Имоусоульмань пакы ꙗвль се сь пѣшьчьскыими ѕѣло малыими, кь нѥмоу же сь вьсѣхь страпь сьтекоше се. Сиꙗ же видѣвь Моусиꙗ опльчаѥть се пакы. Идеть же вь прѣдь Деспоть Стефань и ꙗко видѣ Моусию оубоꙗвьша се и плешти вьдавьша ради невѣриꙗ вои своихь и ради оулишьно оставьшиихь, вьзвраштаѥть се и сам по вьскраи морꙗ. И обьшьдь кь Галатѣ, семоу же благочьстивыи царь кирь Маноуиль катрьгы[3] посылаѥть, вь нѥже вьшьдь прииде вь царьствоуюштии градь, равьно же решти ѥсть побѣждень же и побѣждаѥ. Толици бо тамо падоше симь, ѥлико и полꙗ и ливады и пѣськь иже вьскраи морꙗ испльнь мрьтвыихь бѣше видѣти, и вь крьви ноѕѣ благочьстивыихь, фаломьскы решти, омочити се. И сице вьспѣтельноѥ и вьзносимоѥ иже ськроушаюштааго брани мышьцею высокою и изводештааго нась скроѕѣ огнь и водоу вь покои, сам же просвѣтьлꙗѥмь ꙗвлꙗаше се наче ли прьвыихь похваль и вѣньчаваааше се молитвами коупьно и

[1] того. — [2] раздроушаѥть. — [3] кътрьгы.

цвѣты и ваꙗ [1] ꙗже бѣхоу тръжьствоуюштиихь побѣдительнаꙗ.

.ꙁ҃. Ѥго же оубо царь высеизредьныи Маноуиль вѣдѣше и прѣжде юна соушта сьвоиньствовавьша и хотешта быти семоу прорекьша и вьсь изливааше се о нѥмь, ѥлико бы о синѣ вьзлюблѥнѣ. Се же бѣше познавь подобьныи подобьнаго, ѥгда и вѣньца сановьнааго на деспотьска изь вьторицею подаваѥть· рече бо не сьврьшеноу быти Іоаноу на царьство. Разлоучають же се дроугь оть дроуга. Ѥгда и исходештоу деспотоу изь града множьство народа ликьствоующте и вьсклицающте, сириньскыими гласы же и ѥзыкомь, и троубьныи глась исхождааше, имьже побѣждаахоу и дрѣвлѥ моусе и каменїѥ подвизаахоу Орфеовѣми пѣсньми.[2] И ныиѣ вь ѥросолимьскыихь сицевыими вьсклицаньми [3] прославлѥють божьствьныѥ дворы же и селѥниꙗ на кьждо.

.ꙁ҃а. Многаꙗ же соушта и неизреченаꙗ да оставимь. Тогда оубо оть тоудѣ вьзьшьдь свѣтьлѣишии вь кораблѥхь кь сѣвероу поучинѣ ѥмлѥть се, иже и вльнами обоуреваѥми дроугь оть дроуга сь кесаромь прѣдреченымь бывають даже до многа. И пакы, о чюдеси, расѣꙗнаꙗ Израилѥва сьбираѥи и сихь вь ѥдино сьбра, и приходить оубо вь Влахы. Бѣше же тогда влашьскыи начельникь благочьстивыи и приснопомьнимыи великы воѥвода Мирьча. Ихь же оубо сь великыимь любочьстиѥмь сьрѣтаѥть и приѥмлѥть тьзоименитааго и иже сь нимь соуштиихь· безмѣрьныимь бо желаниѥмь не насыштааше се сего зрѣти, ꙗко присьно на лице ѥго непрѣстаньно вьзирати. Ѥгоже оубо веле чьстьно оучрѣждаѥ бѣше и потрѣбьнаꙗ довольно дааше, конѥ же и прочаꙗ оскоудѣвьшаꙗ дальниимь шьствиѥмь. И сице провождаѥть ѥго землѥю своѥю, ꙗкоже бѥ по своѥи ѥмоу проити. И приходить вь межде оугрьскыѥ и сими вь градь свои Голоубьць.

[1] ваиꙗ. — [2] пѣсньми. — [3] вьсклицаньими.

.ѯв. Оубо симь сице бывшиимь, а ѥже о цари Моусии, бѣжить сь прѣдь братомь своимь, обнажаѥть же се и воиньства. Иже бо кь Имоусоульманоу не приложише, оть сьраженија бѣгоу се ѥше. Тѣмь оукланѩѥть се кь Доубоулиноу. И ѩко воѥ пакы видѣвь присьвькоупльшихь се, множаѥ же разбоиникы, вьзвраштаѥть се кь чрьномильскыимь и оувѣдавь ѩко Имоусоульмань посьла прѣдьреченаaго Влька прѣжде варити брата своѥго вь Срьблѥхь и землю прѣѩти, посылаѥть нѣкоѥго воѥводоу Алиаза зовома, не сь вои ибо и самь мало имѣаше нь ѩко бывьша Филипова града воѥводоу и могоушта вь градѣ сицевоѥ сьврьшити. Тьгда бо по вьсеи земли не вьзможьно бѣ оувѣдѣти коѥго царѩ людиѥ соуть, сице бо сего глаголаахоу (си), ови же оного. И пришьдь обрѣтаѥть Вльки вь градѣ, іюлиѩ .г. И пожьдавь[1] вь лоуѕѣ до наоутриѩ, доньдѣже посьлавь прѣдоуготови градьскыихь. На[2] оутрѣшьнии[3] же приходештоу вь градь, вьси кь нѥмоу сьтекоше се. Сь же абиѥ на нь оустрьми се и овѣхь оубо изьсѣкоше, нѣции же нѣкыихь и ськрыше по домовохь. Глаголють же ѩко поѥмьше нѣции оть благородьныихь ороужиѩ, ть же вьзбранѩѥть имь рекь· сьгрѣшихь господарю, ѥже хоштеть да творить. Ѥгоже ведоше кь царю томоу сь нетиѥмь ѥго Лазаромь. Прѣходештоу ѥмоу оть лоуга вь лоугь и воѥ разбоиничьскыѥ присьвькоупльюштоу, и нѣкыи оть Исмаилить мьне сего оугонезноути и любовь показоуѥ, аште бо вѣдѣти хотѣаше сьмрьть ѥго, бѣжаль оубо бы сь нимь· томоу прѣдаше того водити. Подасть оубо семоу ѩблько. Сь же поль сеѥ дасть нетию своѥмоу, поль же самь много помоливь се вь мѣсто причештениѩ вькоусиста. Ни бо кьто причештаѥи бѣ тогда сихь, ни бо бѣше, того ради и ѩблько вь мѣсто крьви и тѣла господьниѩ нарекьша вькоусиста (окај човјек који то

[1] Пожьда. — [2] Вь. — [3] оутрѣшьніи.

даде, зваше се како је с краја приписано: Асалхань). Приведе же и Влька кь тьзоименитааго ıростемь. Ѥгоже пакы приведьше и прошаахоу и оувѣшташе[1] того посьлати ѥмоу и по нетиıı своѥго, иже бѣ сь Имоусоульманомь и вѣрьнии Моусии быти и грады томоу вьроучити. Нь нѣкыи оть соуштиихь сь Моусиѥю вьзьпи· аште ѐь вь Цариградь бѣжати не хоштааше, брань и побѣждениѥ вьсако наше бѣше. Тѣмь же потрѣба таковааго вьзети. И таковыи глась оуспѣ. И абиѥ посылаѥть идѣже сьблюдаахоу ѥго, оусѣкноуше ѥго. Прѣжде же приведоше ѥго прѣдь царемь, ѥгда и винноу прости ѥмоу ıако решти, и хотештоу роукоу ѥго облобизати рыкноу на нь и ставь вьснеть стоıаше. Оусѣкновеноу же ѥмоу бывьшоу, абиѥ Имоусоульмань приидe, гоне Моусию.

.ѯг. Дроугааго же благочьстивааго Лазара, вьноука великааго Лазара, сьблюдаахоу водеште сь собою даже до вторыѥ брани. Ибо пакы Моусиıı вьзврати се кь Аньдриıановоу градоу, бѣже прѣдь братомь своимь и пакы вь слѣдь ѥмоу обрѣтаѥть се. Сице воиньствоу вьдасть себе и ѥго видѣ ıако воиньствомь вьзможьно ѥмоу ѥсть брань сьтворити. Приидоше бо кь семоу и оукрѣпи се. Тогда оубо и сьтвори подь Аньдриıановѣмь градомь. Бѣхоу же оувѣштали сь Лазаромь прити и старѣишемоу братоу ѥго по вьнѥгда рати сьвькоупеть. И повелѣ Моусиıı· аште сицевоѥ не оузрите, оубиите ѥго. Видѣвь же побѣждаѥма себе, повелѣваѥть оубити. Иже оубо и притекь нѣкыи рабь сы воѥводи ѥмьшааго и, Огоурли глаголѥмь,[2] ѕвѣрообразьнь сы оусѣкноу ѥго, по мнозѣ очима и бичемь знамениѥ творе иже ıаблько дасть симь сь оуицемь ѥго ѥже бѣжати ѥгда благопотрѣбьно врѣме оузрѣль бѣше. Оубиѥнь оубо бысть и ть, мѣсеца тогожде вь .аі. дьнь, вь петькь, вь

[1] вѣштавше. — [2] глаголѥть.

лѣто ,ѕціі. И побѣждену бывшоу Моусии бѣжить и приходить вь срьбьскоу землю кь тьзоименитомоу.

.ѯа. Кгда же бысть по брани обрѣтоше мрьтвыихь одирающтеи юнаго и по вьсемоу (познаше) благочьстивѣишаго Лазара и вьзвѣстише вьсевьжделѣномоу братоу кго. И кок оубо оумиленик гласи и рыданиꙗ не слышати бѣше оть сего же и благородьныихь обрѣтьшиихь се тамо сь симь!

Вьздвигь же се Имоусоульмань идѣаше и пришьдь вь Филиповь градь, власть вьдакть братоу кго зажешти градь, оубиицамь вь горы бѣжавьшиимь и многообразьныими виды оугонезающтиимь, нѣкыихь же и оубише.

.ѯе. Самыи же оубиица онь бывь оу благочьстиваго и хотѣ тьзоименитыи кже междоу собою сьтирати се и оулишати се сьтвори дроуголюбик ꙗко и завѣть, накы отьпоусти и. Моусиꙗ же накы обычьнык стьзе вьзьмь и слышавь Имоусоульмана вь слѣдь себе (гредоушта) кь сѣверьскыимь оуклони се и посылакть нѣгокго воквоу и сего Филипова града бывьша и прошьдь Славиквы горы реченык даже вь Филиповь градь и сь не оутврьждень обрѣть вь самоую коулоу ноштию льстию вьшьдь, самого господина свокго сьродьника царемь обнажакть и дани вьзьмь обрѣть сьбраны приходить кь Моусии. Моусиꙗ же накы кь симь приближакть се. Слышавь же Имоусоульмань вьзвраштакть се и ть и вь Филиповѣ градѣ бывь, повелѣвь два дьни вьсекк землк дани оть града истезати, рекь· виждоу, колико главь градьскыихь отькть се, доньдѣже дани вьзеше. И велико вьсѣмь бѣше люто. Сьвеза же избранык Исмаилиты, хоте сихь оубити. Нь вь бани бывь и вино накы начеть пити. Тѣмь сихь испросише. Сь же накы идеть на Моусию кь аньдриꙗньскыимь. Моусиꙗ же накы кь Филиповоу градоу, иже ꙗко сьблюсти градь затворише, вь коулоу же вьзидоше избранѣишии. Самь же царь вьзываше кь вьсесветѣишомоу митрополитоу кирь Дамиꙗноу· даждь ми градь. Ть

же отвѣшта· иже градь затворьшеи и обладаюштеи вь коулѣ соуть. Ть[1] же повелѣ разграблѥнию быти. Иже и того прѣподобьнѣишааго моужа заклавьше вь црькви ̄врьгоше низь стѣны града. Слышавь же сиꙗ Имоусоульмань прииде. Сь же бѣже обрѣте мѣсто глаголѥмоѥ Стенимахо, ѥже по нашемоу ѥзыкоу· тѣсьно браньство глаголѥть се, жестокоу соуштоу имоушти градь оть древлѥ окрьсть црькви много избраныѥ. И нѣкыихь братѣи тоу живоуштиихь иже бѣше вь врѣмена благочьстивыихь цареи подьписано и дано светомоу градоу Иѥросолимоу, здѣ оубо посадоу оставлꙗѥть, самь же оукланꙗѥть се накы кь нижьниимь странамь. Имоусоульмань же вьслѣдь ѥго гнавь до нѣгдѣ, и прьшьдь вь Аньдриꙗновь градь, виноу вьдаваѥть себе глаголѥ· сь разбоиничьскы ходить и азь разбоиничьскы кь томоу не исхождоу. Моусиꙗ же благополоучьно врѣме обрѣть обьхождааше сьблизь семоу. Власти же ѥже надь дѣлы видѣвьше ꙗко никьтоже изь воискы изити можеть оть разбоиникь, ꙗвѣ вьставьше вьсакь начельникь сь своимь начельствомь, наче же глаголють ѥмоу, ꙗко подобаѥть воѥмь и нѣшьчьскымь изь града изити и вьнѣ обрѣтати се ради разбоиникь соуштиихь окрьсть обьходештиихь. И сице вьсе воиньство вьзьмьше ꙗвѣ вьсходеть рѣкою глаголѥмою Тоужею и приходеть кь Моусии. Имоусоульманоу же пиюштоу приидоше вьзвѣштаюште ѥмоу о бывьшемь. Ть[2] же вьставь сь обрѣтьшиими се при нѥмь ношти[3] соуушти бѣжати кь царьствоуюштомоу градоу· вьжегьшиимь же свѣтила градьсциии видѣвьше дроугь дроугоу глаголаахоу· господарь бѣжить. И сицевоу гласоу бывьшоу по вьсеи странѣ тои начеше исходеште гонити изь вьсѣхь лѣсѣхь[4] страны тоѥ оубиваюште малоую честь оставьшоую сь нимь доньдѣже и самого ѥмьше оуданише и принесоше вь Аньдриꙗновь градь. Приходить же и самь Моусиꙗ здѣ.

[1] Та. — [2] Та. — [3] ноштію. — [4] вьсѣхь.

.ѯѕ. Пакы же ть начеть вьсѣми скиптры обладати. Сиꙗ оувѣдѣвь тьзоименитыи посылаѥть кь нѥмоу прѣдьреченааго избранааго ходатаꙗ своѥго иже кь Демироу ходивьшааго, вь ѥже просити обѣштаниꙗ и ꙗко оубо сьликьствовати ѥмоу ꙗко сего дроуголюбцѥмь пакы оудолѣвьша и вьса вь мѣсто привести жительства же и вѣшти. Моусиꙗ же оубо прьвѣѥ сладьцѣ приѥмлѥть того и по сихь жестокаꙗ нѣкаꙗ оть чести обьꙗвивь. О сихь же словесѣхь вьсеразоумьныи оувѣдѣвь прѣдьхотештаꙗ симь звѣремь сьтвараѥмаꙗ быти, тѣмь оубо моудрыими словесы оугонезаѥть, хотѣаше бо и самого ѥти ꙗко свѣтьлѣиша и искрьнѣиша тьзоименитомоу. Отьноуштень же бывь приходить, идѣже вь лоузѣ оубиѥнь бысть прѣжде господинь Влькь, вьзносить кости ѥго вь срьбьскоую землю, и пришьдь кь деспотоу Стефаноу вьса вьзвѣсти рекь, ꙗко инако невьзможьно ѥсть сь симь жительстовати, развѣ бранию. Сицева же слышавь благочьстивыи сьбираѥть вьсе своѥ воиньство и приходить вь страны пиртьскыѥ и честь землѥ ѥго плѣни нѣкою. Сь же поклисара посылаѥть кь деспотоу и пакы и деспоть вьзвраштаѥть се вь своꙗ.

.ѯз. Оставьшеѥ же отроче вь Коньстаньтинѣ градѣ цара Имоусоульмана, Оркань глаголѥмоѥ, посылаѥть се царемь грьчьскыимь вь Силиврию. Се же слышавь Моусиꙗ приходить подь Силиврию, идѣже Гюрьгꙗ многашти реченаго вьноука великаго кнеза Лазара оубити размышлꙗаше, ѥмоуже и на вечери отровоу дасть. Ть же отражениѥ отровѣ[1] имы и сьмрьти не подьѥть, обаче же болести[2] пострада. Прѣжде бо посьлаль бѣше кь матери своѥи вь ѥже сьтворити сь приснопомьнимымь мирьнаꙗ оустроѥниꙗ и оутврьжениꙗ ѥже жити ꙗко благочьстивыимь подобаѥть. Деспоть же вьсприѥмлѥть ꙗкоже отьць сь сыномь многовьждѣлѣнымь. Боꙗше бо се Гюргь да не сь обоихь

[1] отровы. — [2] болестію.

странь гонимь боудеть. Ть же оубо подь Силиврию врачеваате, идѣже приходе любимыи ѥмоу, ꙗко на брань гредоуште ꙗко рьвати градь и мимоходеште знамениѥ семоу дають, ꙗко вь вечерь сь аште здѣ обрештеши се, сьмрьти прѣдань боудеши. Ть [1] же вь скорѣ вьсемоу воиньствоу своѥмоу повелѣ ꙗко рьвати градь изити и знамениѥ дасть симь, [2] ꙗко ѥгда вь таламьбась [3] оудароу, вьси вь градь оустрьмите се бѣжати. Таже оубо самь [4] на конь вьсѣдь, знамениѥ се сьтвори, вь градь оустрьми се и оугонезноу сь пльком своимь горькыѥ сьмрьти. Нѣкыихьже изь оставьшиихь ѥмьше и заклаше иже таиноу не оувѣдѣше.

.ѯк. Того же самого оубо Моусию оувѣдѣли бѣхоу и вьси ѥгови ꙗже по ѥстьствоу вьса творен ѥсть. Хотѣаше бо и великааго своѥго воѥводоу сильнааго надь вѣштьми Михаиль-бега зовома сьмрьти прѣдати ради вьзвышениꙗ имене и ꙗко виновьна Гюрьгѥва оугонезноутиꙗ. Ть же вѣшть оумысливь пришьдь кь томоу ѕвѣрю рече· самодрьжьче, ныиꙗ Коньстаньтиниꙗ града соуть винограды сьбирающте и плѣнь многь вьзети настоить врѣме. Царь же повелѣ вьзети избраноѥ воиньство и на сицевоѥ оустрьми [5] се. Ть же шьдь вьсеизбранѣишеѥ вьзьмь вьниде вь Коньстаньтинь градь и прѣпровождень бысть кь восточьномоу. Такожде по семь и Имбрѣимь баша сьтвори подобьно, ѥгоже Грькомь посьла глаголюшта· аште сь ими не сьмириши се, зьла вь коньць оугонезноути не вьзможеши. Того ради и посылаѥть ѥго ѡ смирении и оутврьждении. Сь же подобьно прѣиде кь вьсточьномоу. Моусиꙗ же (сиꙗ) видѣвь, оставль Силиврию, вь Аньдриꙗновь градь вьзвраштаѥть се

.ѯѳ. Оубо же доньдѣже сицевыѥ брани сьврьшите се, Махаметь соультань иже вь горьнки земли прѣдреченыи приде и оудрьжа вьсточьнаꙗ вьса даже до мориꙗ. Семоу

[1] Та. — [2] имь. — [3] талъмьбась. — [4] ꙗко самь. — [5] оустрьмити.

же Грьци сьложише се, прѣвезоше юго на Моусию, любьзно оучрѣжденик вь царьствоуюштиимь градѣ сьтворише сь нимь. Царь же Моусиѧ двигь се сь вьсѣмь воиньствомь обрѣте сего оу дрѣва нареченаго нареченок и рать сьмѣсивьше вь прьвѣк вьсточьныи побѣждають[1] и тако пакы Моусиѧ вьзмогь побѣждакть, и тако пакы вьзврашта кть се вьсточьнии кь вьстокомь. Моусиѧ же ѩко виновьныи затвара кть вь Димотицѣ градѣ рекомаго Исоуфа дрьжателѧ земли Коньстаньтиновѣ и паша Игита краиштьнааго вокводоу, иже грады и землю сьблизь дрьжеште бѣхоу деспотоу. Сии же ис-тьмнице избѣзають и кьждо свок власти и землю отьмештеть и грады и оть благочьстиваго вок вьзьмьше страны прилежештек поплѣнише и сь деспотомь сьложише се, ѩко вь вьсакоу слоужьбоу обрѣтати се готовомь кмоу.

.о. Стефань же благочьстиѧ дрьжатель, оувѣдѣвь о пети своюмь кже оть Силиврик вь Солоунь вьзшьствик посылакть вьсе воиньство свок. Посылакть же и прѣдреченыихь исмаильтьскыихь вокводь, посылакть же и рекомаго сына Саоучикова, вь кже ѩко бы решти цара того сьтворити и вь коньць не вѣдѣаше о дѣлѣ. И пришьдьше вьзеше того, сь вьсацѣмь бестрашикмь вьзидоше. Прѣжде же сихь пришьствиѧ изьшьдь бѣаше и идѣаше, таже слышить посьлана нѣкокго кдиноименьна царю Моусии, поуштена оть нкго и поуте сьдрьжешта и блюдоушта и страны сь вьсакыимь оутврьждениксмь (= Раппокисоум). Пакы вьзвраштакть се вь Солоунь, иже оубо и зьвѣть сьтворьше кже вьси благородьнии вь коупѣ ити, на нихьже зреште[2] мьнѣти и господина сь ними вь коупѣ быти. Ть жде[3] горою нѣкою стьзоу кмь, жестокоу соуштоу, раздѣль се оть сихь идѣаше. И ти оубо придоше прѣжде вь Солоунь, на ихьже никьтоже вьста или постиже. Самь же сь пе-

[1] побѣждасть. — [2] зрешти. — [3] же.

тими по мносѣ жестоцѣмь обьхождении[1] и приходить вь нощь нѣкоую весь обрѣть и вьшьдь кь нѣкыимь благочьстивыихь христиꙗнь ꙗко юдинь оть благородьныихь своихь ськазоуюсть себе. Ти же того вь домѣ гоумьньнѣмь ськрываають. Прочии же прѣбыше вь лоусѣ сь коньми. Мьнѣахоу же того Исмаилите сь ильхомь вьшьдьша вь градь, идѣже и плачь многь оть благородьныихь вьспалꙗаше се. Приходешти же вторыи нощи вьставьше идоше. Познань же бываюсть женою, югоже и радоуюшти се нитѣаше. И приидоше вь градь сьшьдьше се. Томоу же оубо вь свою отьчьство приходештоу и кь вьсеизредьномоу оуицеви свою моу, радость вьсенеизреченаꙗ вьзвѣштааше се, югда и растоюштею се оуды цркьковьныю вь юдино сьбра и скипитро оутврьди иже вьсавѣдыи прѣмоудрыи хитрьць и вьсевьзможьныи сьдѣтель. И оть толѣ бѣше видѣти ꙗко отьца о сынѣ веселешта се.

.оа. Таже оубо слышавь царь вьсточьныи сицеваꙗ, глаголю же соультань Кришьчии нареченыи и зимѣ соушти приходить прѣшьдь вь Коньстаньтинь градь и ꙗко кь деспотоу Стефаноу поуть сьтворити хотѣ вь юже помошть оть нюго полоучити искы. Бысть же тогда снѣгь и дьждь юлико решти· отьрьзоше се хлѣби небесьныю.[2] Тогда же и рѣкамь наводьнꙗюмомь прѣити невьзможьно бѣше. Вь вьстокь пакы вьзврашталсть се, хотѣаше бо странами сѣрьскыими ити и рекомоую Марицоу не вьзможе прѣити. Царь же Моусиꙗ ꙗко соудомь нѣкыихь начельникы мѣсть тѣхь погоуби, за юже ськрыти и не вьзвѣстити югова хождениꙗ. Иже и гнавь вьзврашталсть се и приходить вь Аньдриꙗновь градь.

.ов. Югда оубо на деспота вьороужаюсть се и пакы брани брань прѣюмлюсть, ꙗкоже нѣкаꙗ дыханиꙗ сѣверьна понта сьмоуштаюште и морьскыю гльбины изискоуюште и

[1] обьхождении исходить. — [2] небесьныи.

прахь вь вьздоухь исплынаахоу, землю же моужеоубиѥниѩ и крьви. Бѣше бо имѣѥ сицево вьчиниѥниѥ. Имѣѥ двѣ изештьныѥ скиптрѣ ѥдино[1] навраньно нарекь, второѥ же витежьско, ѩже оубо и прѣдидѣахоу ѥмоу имоуште кони избранынхь множьство сь собою и идѣже на кого оустрьмлѥниѥ имѣаше, посылааше прьвѣѥ напрасьноѥ скиптро ѥлико дьнию и нощтию ити и прѣварою наити, рьваниѥ же творити. Ѥгда же вьзопештаахоу, витежьскоѥ приспѣвь рьветь се, до ньдѣже и самь сь вьсѣми силами приспѣваѥть, да идѣже оубо чии конь постаѩше, отьсѣдь сь оного на дроугыи оть соуштиихь сь ими вьзьсѣдааше. И иже оубо коѥ моужьство кьто показааше, писааше се ѥже по мѣрѣ дарованиѩ вьздати. Подобьно же и подь градовы оузаконѥниѩ имѣаше ѩже вьздасть. Такожде пакы и бѣжештиимь кьзни. Ѕимѣ же оубо приходешти, тако бо Срьблѥ навыче воѥвати, ради вьсточьнааго и ради не ѩцѣмь воиньствомь бити вь таковоѥ врѣме, вьсходить сь вьсѣмь воиньствомь на Ново брьдо, вьсходить же сице· приближивь се пожьдавь Срѣдьци сьтворити праздьникь дьне великааго своѥго и вьсемь праздьничьнымь оуготовлѥномь вь дьнь праздьника вьзьсѣдь на конь,[2] глаголѥть· азь праздьникь дьне великааго сице сьтвороу. И вь незааноу идеть оть Софиѥ проходе планиноу глаголѥмоую Чемерьникь, нигдѣже падалишта сьтворь даже до Враниѩ, идѣже кѥсарь прѣбываниѥ имѣаше, ѥгоже вь малѣ не ѥть, поплѣни Враню обрѣтьшиихь се, на Ново брьдо оустрьми се и многаѩ оумышлѥниѩ сьтворь ничьтоже оуспѣ. Слыша[3] же деспота Стефана гредоушта ѩко прѣварою наити· ть же подобно вь срѣтениѥ семоу, ѥже и ть прѣвароу сьтворити. Присьнопомьнимыи же мало вои своихь ѕѣло виде, вь градь великыи оукланѩѥть се. Моусиѩ же вьзврашташѥть се и вьсходить вь страны арбанашьскыѥ, идѣже нѣ-

[1] ѥдиноѥ. — [2] коня. — [3] Слышавь.

кыѥ чести землѥ обьтекь слыша, ꙗко отроче цара Имоусоульмана Оркань глаголѥмоѥ по морю вь Солоунь прииде и изь Солоуна вь странѣ дрьжавы ѥго ѥсть. Ѥго же гнавь постизаѥть, идѣже и много вои ѥго пѣшьчьскыихь отьбѣгають. Тѣмь же и мало не падаѥть постигь сего. Нь накы отроче издаше. Ѥго же ѥмь ослѣпи и многыихь избраныихь погоуби тоу. Пѣшьчьскыимь же гнѣвь отьпросише.

.ог. Фоцѣ же подобьныи древьнѥмоу воиноу ономоу, на Солоунь же накы опльчаѥть се и градь Хортиꙗть глаголѥмыи раздроушаѥть. На Солоунь же ничьтоже оуспѣ. Бѣше же и ѥште вь Солоуни Гюрьгь. Слыша[1] же ꙗко накы хоштеть прѣити Махаметь соультань, вьздвигь се кь Андриꙗновоу градоу Славиѥвыими горами, идѣже прииде ѥмоу глась, ꙗко се оуже прииде, и вроуштеѥ ꙗрости испльнь мало вь пошти воѥ сьнаахоу, шьствиꙗ твореште и обрѣть не приходешта прѣбысть тоу до зимы.

.од. А ѥже о срьбьскыихь, накы вь дьнь навечериꙗ Христова рождьства вьздвизаѥть се оть тоудѣ, ꙗкоже иногда Антиохь на Іѥроусалимь сь великою ꙗростию и гнѣвомь вьсе вь коньць рече потрѣбити. Прѣписаль бо бѣше оть землѥ своѥѥ многыихь иже населить вь срьбьскыихь странахь, ꙗкоже Сальманасарь Хоуѳеискыѥ .е. родовь вь Самарию не вѣды ꙗко вь скорѣ хоштеть оувѣдѣти чьто сьтвори· ꙗкоже и Аньтиохь онь, ѥгда глаголааше· ныниꙗ оувѣдѣхь чьто сьтворихь Іѥросолимоу. Нь на Хоуѳеѥ оубо тамо богь львы посьла, здѣ же ни вьнити ѥзыкомь попоусти.

.ое, Тако оубо царь Моусиꙗ сь сицевѣми мысльми гредыи приходить прьвѣѥ на отьврьгьшаааго се ѥгова воѥводы вь Сокольници[2] и Свьрлизѣ градохь. И пришьдь вь страноу прѣписа коѥиждо вьси име на хартицахь, дасть коѥмоуждо начельникоу пѣшьць своихь, вь ѥже сьвькоупити

[1] Слышавь. — [2] Сокольци.

вьсѣхь подь градомь. Вьздвигь се приидe подь градь. Прѣють же Сокольць и воєводоу Хамоузоу посьла вь Аньдриꙗновь градь. И тамо того сьмрьти прѣдаше и сь прочими. Землю же тоу прѣгнавь насели вь сѣлѣ своємь, вь лѣто ,ѕцка. Сиꙗ же сьврьшивь приходить вь прѣдѣлы срьбьскыє и вьзеть Больвань, прѣстрашьшимь се соуштимь вь нємь и давьшимь єго. Сь же тѣхь плѣнивь и прѣсели подобьно. Прѣєть же и Линовьць[1] и плѣнєни и разграблєни людиє єго иже вь нємь быше. Подобьно же и Сталакь разграблєнь бысть. Вь коулѣ же оудрьжа се градь сьблюдаєи благородьнь нѣкыи моужь сы, доньдѣже сь коулою сьгорѣ, и ть єлико кьто оть древьнихь доблєствовавь. Обьходить же и прочеє грады и приходить на Коприꙗнь, идѣже мнозѣмь крьвемь излиꙗвьшимь се прѣємлють и сего и народь вьсь изьсѣкь и расплѣнивь.

Нь сицеваꙗ деспоть Стефань зре посылаєть влашьскыими странами кь вьсточьномоу Соультаноу, єже прити ибо и не сьтворити[2] мимоити же єго, да вь єдино бывьше сь моимь воиньствомь коупьно на нь оустрьмиши се, рече. И оубо Махаметь соультань оть вьстока вьздвизаєть се, деспоть же Стефань оть запада сь вьсѣми воиньствы, єште же и оугрьскыимь вьзможьныимь, босьньскыимь же прѣдьреченнымь исмаильтьскыимь воєводамь. Сиꙗ же оувѣдѣвь Моусиꙗ вьздвизаєть се вь сьрѣтениє вьсточьномоу и мимо шьдь Филиповь градь сьрѣте єго вь мѣстѣ Макры ливада нареченѣмь, и ꙗко вь оутрѣи брати се хотештимь, сьсылавьшимь вь ношть тоу вьса становьнаꙗ оставлꙗєть вьсточьныи (и) идеть кь деспотоу. Моусиꙗ же вь слѣдь гнавь до Срѣдьца и ꙗко не постигь, посылавь не вьсѣхь[3] вои, сь имь бо бѣхоу не[4] множьство люди сьбрати. Ємоуже бывьшоу вь скорѣ, оувѣдѣвь же тьзоименитыи сиꙗ вьса приходить и ть сь вьсѣми воиньствы вь Кроушевьць. Тоу же приходеть

[1] Линоваць. — [2] немимоити. — [3] вьсе. — [4] нъ.

вьси вьзможьни соультанови вь юже клетвы и завѣть сьтворити крѣпькыи. Таже сьвѣштавьше се и сьсрѣтьше вь юдино идѣахоу. Приидоше же вьси дрьжателию подь Копришь просити юго· отьвѣшташе соуштеи вь июмь· иже оубо по бои царь боудеть, градь юговь юсть. Тоу же на добричю и Арвенезь прииде, бѣже оть Моусию. Прииде же и Богдань и нѣции оть Моусиювѣхь пѣшьць. Оть тоудоу же кь Овьчю полю обити идѣхоу, ѩко да и множаиши приидоуть. Прѣшьдьше же Чрьмноую Гороу рекомоую вьзврашташть[1] се деспоть, посьлавь юмоу вьсе воиньство свою. Прѣдавь сию нетию своюмоу Гюрьгю и пришьдьше обрѣтоше цара Моусию, вьзвративьша се вь малѣ вь горы, рече бо вьзышьдьшоу сь соультаномь срьбьскыимь воиньствомь поуте засѣчеть, юже и сьврьшили бѣхоу, юже никьтоже оугонезпоути, аште Моусиѩ оудолѣти хотѣаше. Ставьшиимь же подь горою Витошею на рѣцѣ Искрѣ сь вьсѣми воиньствы, Моусиѩ же на Стипони и видѣвь стражи ратоуюштею се не сьтрьпѣ, вь ѩрости вьздвигь се на сихь прииде. Иже и прѣшьдь прѣдѣль горы соуштею раздѣлѩюштею сихь на срьбьскою оустрьми се скиптро. И ѩко вьзопетивь, юже видѣвь Гюрьгь глагола· издахомь своихь и сь иныю[2] страны изь ребрь оударашть и разбивашть. Коупьно же и тьзоименитааго скиптроу оукрѣпльшоу се и побѣждьшоу, видѣвь же царь сь обоихь страпь раздроушена себе, бѣгоу се вьдашть. Югоже вь рѣцѣ Искрѣ юмьше прѣломивьше оудавише. Множьство же много побиюно бысть и тоу воиньствомь тьзоименитааго. Бѣше же надь деспотовѣми вои начельникь Радичь чельникь, моужь храбрѣиши и моудрѣиши, и малыими глаголы многаѩ сьврьшаю бѣше· Юште же сь нимь два воюводи Шаинь и Михаиль. Симь оубо сице бывьшиимь бысть вьсточьныи господинь и самодрьжьць вьсточьныимь и западьныимь на отьчьстѣмь прѣстолѣ

[1] вьзврашташть же. — [2] сь и иныю.

сѣдь. Бѣше же и благь оубо по вьсемоу благоразоумьнѣиши и кротькь ѩкоже онь вь истиноу Арьтаксарксь вь мнозѣи силѣ тихь ѩвлѩѥ се.

.оѕ. Оубиѥноу же бывьшоу Моусии, вьсходить господинь Гюрьгь сь вьсѣмь деспотовѣмь воиньствомь вь дьнь ть ѩкоже оувѣштано бѣше сь побѣдою ѩко вь истину великою. Многыими же чьстьми почьтень и избрании вьси посылають же се и дари многочьстныи кь тьзоименитомоу деспотоу и поклисаре же иже и градь Коприѩнь дасть ѥмоу, дасть же ѥмоу и страноу Зненолѩ глаголѥмоую и ина пространьства вѣштемь вьдаше се. И оть толѣ житель- ство же и вѣшти вьса мирьна сьстоѩниѩ вьсприѥше,[1] ѥлика сь пророкомь ѩко кь Иѥросолимоу вьзывати· праздьноу[2] Июдо вь радости твоѥи, отьѥть бо господь неправды твоѥ, избавиль те ѥсть изь роукы врагь твоихь· вьцари се господь по срѣдѣ тебе и не оузриши зьла кь томоу.

Дрьжавьныи же оубо ѥлико дьне дьне на большаѩ подвизааше се и благодаре бога о вьсѣхь ихьже сьтвори вь вьсе дьни живота ѥго. И бѣ дѣло ѥго милостыниѩ непрѣстаньнаѩ, прочитаниѥ же често божьствьныихь словесь. И толико оубо издасть себе кь ништиимь, ѥлико самь исходити вь пошти по стьгнахь и халоугахь ѥже сихь милостыниѥ своѥю роукою испльнѩти. И тьчию носештаасо злато или сребро ѩково же оубо и бѣше ѥдиного тьчию вѣрьнѣиша сь собою поѥмлѩаше, многашти и самь се творе бѣше. Нѣкогда же пришьдь ѥдинь ништь и дасть ѥмоу. Пакы же прѣдьтекь прошааше. Ѥго же блаженыи познавь множаѥ дасть ѥмоу. Онь же третицею прѣдьтекь ѥгда и множаишеѥ дасть ѥмоу рекь· на хыштьниче и вльхво. Ть же отьвѣшта· не азь хыштьникь ни вльхва ѥсмь, страсти належеть ми, нь ты иже земльныимь царьствоуѥи и небесьнаѩ крадеши и вьсхыштаѥши. Прихождааше же и кь вратомь

[1] вьсприѥмше. — [2] праздьноуи.

ништиихь, имь же окьньцемь и сквожьнію вьмѣтааше· вьси же вѣдѣахоу кьто ѥсть дѣлаѥи сиꙗ. Хождааше же вьсегда плькь велси прокаженыихь, ихь же самь вьсегда окрьмлꙗаше и вь ношти десьнице ихь испльнꙗаше.

И ꙗко да извѣстьнѣѥ истина ꙗвлѥна боудеть. Нѣкогда сицева слышештеи изь странь поморьскыихь и бльгарскыихь приидоше прокаженыи, толико много ѥлико силою градьскыимь вьсхыштаахоу, иже и бивьше се сь владальцемь градьскыимь изгнаше сихь. Того ради и отьгнаии быше. Ѥште же оть дѣль ѥго знамениѥ ихь непрѣстаньно твораааше. Нѣкогда же хотѣ изити милостыниѥ дѣлати [1] обычьно и вьсѣмь сьнештиимь вьнѣшьниимь и вьноутрьниимь поѥмь сь собою ѥдиного вьзлюблѥнааго ѕѣло иже и прочеѥ таинь [2] вѣдоуштааго и глагола ѥмоу· вь таинѣ поими коупьно мьчь мои. Ть же не оувѣдѣ повелѣноѥ ѥмоу, вьпросити же не смѣꙗше и до нѣгдѣ коупьно изьшьдьша остави того рекь· пожьди здѣ. И нѣгдѣ вь самоѥ гльбокоѥ поштиѥ вьзврашть се кь нѥмоу и шьдьша до вьноутрьниихь двереи, идѣже хотештоу юномоу отврѣсти не вьзможе вьскорѣ. Деспоть же мне ꙗко мьчь ѥго дрьжить, дроугою роукою ѥгоже повелѣ вьзети. И глагола ѥмоу· подаждь мнѣ мьчь до ньдѣже отьврьзеши. Юныи же тогда оувѣдѣ реченоѥ ѥмоу, оубоꙗ се глаголѥ· не вьзбранꙗѥть ми ничьтоже. Таже отврьзьшоу [3] идѣаше скорѣѥ лѣствицею прѣдь просвѣтлити ꙗко и ꙗко отлагаѥ мьчь бѣше творе се ѥже не оувѣдѣти вьзетиꙗ ѥго. Бѣше же благочьстивыи нѣгдѣ вь гльбины кала вьшьдь — и оубо сицеваꙗ ѥго изьчисти ѥсть аште и пѣськь морьскыи. Сицеваꙗ бо творе никогдаже оскоудѣ вьсе дьни живота своѥго. Да оставимь же вь поустынꙗхь по вьселѥньнѣи идѣже кого слышааше о господи жительствоуюшта и вь прѣдѣлѣхь ѥго вьсе поустыньниѥ, вь аѳоньскыихь же мльчательныи [4] же

[1] творити. — [2] таины. — [3] отврьзьше. — [4] мльчательныих.

и обьштежительныи [1] юлико аште и кадильницоу или свѣтильникь кои многоцѣньнь прошаа(ше) [2] кьто видѣвь юже тамо отнести, ть [3] моле начельника мѣстоу бѣше юже много цѣнѣишии [4] же и свѣтьлѣишии подамь здѣ вь скорѣ, аште се подаси, юже и вь скорѣ сьврьшааше кьждо реченою имь. Иже и прочаꙗ не оскоудьно почрьпаахоу. И оубо о сихь довьлѣють образь сьповѣданиꙗ.

.оз. Прѣжде же оубо югда истиньноую любовь сь западьными сьтвори, югда вь градь рекомыи Боудимь ходи, югда и сьборь бысть западьныихь кралюи и иныихь господь кь кралю воугрьскомоу, юже вь Коньстаньцию и Римь ити томоу на вьцарениꙗ надь вьсѣми сь деспоть Стефань свѣтлѣишии прѣдь вьсѣми и паче вьсѣхь видимь бѣ, ꙗлико лоуна по срѣдѣ ѕвѣздь, и изь далече видимь бѣше вьсакомоу и сьвѣти юго вьси вь мѣсто сташе не по тькновени стоꙗше. Югда и многаꙗ оть оугрьскыихь страмь вьзеть дарованаꙗ юмоу, грады оубо тврьдыю и вьси и прочаꙗ, ꙗже вѣдеть вьса окрьстьнаꙗ царьствиꙗ. Не сиꙗ же тьчию нь и по седьмомь лѣтѣ пришьствиꙗ кралюва югда вьзврати се на вьсако лѣто приходе вь западьныи сьборь и никогда же грады или страны не вьсприюмь вьзвраштааше се. Сице оубо самь тамо ходе и сии кь нюмоу прихождаахоу. Не тьчию же нь и вь градѣ юго бѣлѣмь кралю бывьшоу нѣкогда прѣжде сихь и ꙗко изь дома вь домь прѣхождаахоу по градохь оугрьскыихь же и срьбьскыихь и о чюдеси, кьто бо когда сицевою слыша гдѣ; вь юже по вьселюньнѣи дрьжатели юже сь западьными вьсточьныи враѕи соуште и страны плѣноуюште и ратоуюште дроугь дроуга, и ть оубо посылати воиньство свою кь вьсточьнымь на западьныихь, кь западьнымь же самь собою на вьсакыю сьвѣти приходити. И сиꙗ оубо обоꙗ ꙗвѣ и вь многаꙗ лѣта. Нигдѣже оубо ꙗко вь исти-

[1] обьштежительныих и. — [2] прошааше. [3] — ть. — [4] цѣн'нѣишии.

ноу сьтвори никьтоже тьчию ть юдинь многыи и чюдьныи вь прѣмоудрости и силѣ, имьже и по сихь юко нѣкои законь оутврьждень оста. Не просто бо и западьнымь сию сьтрьпѣвати, нь вѣдѣахоу юко нѣкои штить и оутврьждение непоколѣбимо оть югоже, и свештеньници ихь глаголаахоу· юште молимь се о благочьстивомь деспотѣ иже[1] и срьбьскои странѣ. Прихождаахоу сихь свѣтьлѣишии и моужьствьнѣишии юже[2] тьзоименитомоу слоужити, юлико прѣдь кралюмь и на сьборѣ вьсѣхь кнезь юдинь оть витезь благочьстиваага побараюсть сильнѣишиихь и вѣньць побѣдѣ вьзеть. Сь же и кралювѣхь благородьныихь и славьныихь витезь власть имѣаше вѣньчавати, юлико превьзимати[3] се паче симь кралювыихь глаголюште, юко мнѣ деспоть витежьство вьроучи.

Да речемьже и о вьсточьныихь кою оубо похвалы и любьве не сьподоблюаше сего иже оубо онь соультань нареченыи изештеньства[4] ради! югда сьвеза воюводоу своихь силь, молештиимь о семь рече· аште оть брата мокго деспота сьвѣть не примоу не поуштоу юго. И посьлавь вьпрашаюсть юго. Ть отьвѣшта юмоу· ѕмию оубо аште хоштеши вь поутрь дома свокго питѣти, юи же опашь оурѣзавь питѣи. И сию слышавь не поусти того до сьмрьти своюю. Подобьно же и вь прочихь сьвѣтѣхь вьсакыихь.

Воиньствова же соультань на вьстокь, воиньство же пакы свою посьла на Оугры Босьною, идѣже пришьдьшиихь оугрьскыихь бановь юше, разби(вь)ше (и)[5] приведоше кь соультаноу, и ходатаиствы деспотовѣми цѣною коуплюни быше и сьмрьти горькыю свободише се. Сь же бѣше сь Петромь, мировыискы Иванишь. Вьзврати се соультань[6] и плѣнь бльгарьскыи югоже Моусию прогьналь бѣше. Поживѣ же сь соультань вь сьмирении сь вьсѣми, сь имиже изь

[1] деспоти же. — [2] юже кь. — [3] прѣвьзимати. — [4] изештьньства. — [5] разбише. — [6] Мѵсіа.

начела любовь положи. Таже вь Аньдрииновѣ градѣ оумираѥть кромѣ рати и сего сьмрьть ськрыта бѣше сильными.

.ои. Вь слоухь же ꙗко прииде деспотоу Стефаноу бывшеѥ, мнози того подвизаахоу ѥлико нѣции и оть самыихь вьсточьныихь. Ть же глаголааше· клетвы положихь кь соултаноу ѥже дѣтемь ѥго добро сьтворити. Вь тоже врѣме прииде и нетии ѥго Бальша арбанашьскыи господинь. Прооувѣдѣ сьмрьть свою, больнь бо оть многа бѣше, и тоу абиѥ оумираѥть. Ѥгоже сь великымь любочьстиѥмь, вь коунѣ же и жалостию опрѣтавь погрибаѥть. Таже обрѣть подобьно врѣме и вьсе своѥ воиньство бравь на Арбанасы вьсходить. Сии же веле даровитоую десьницоу вѣдеште и видѣвьше вьси вь скорѣ кь ниѥмоу сьтекоше се сь радостию. Прѣѥть же страноу тоу мало брани подь нѣкыихь градовь показавь, подь Скьдромь же пришьдь рьвѣше, иже Венетиишти пришьдьше творꙗахоу мирьнаꙗ оустроѥниꙗ. Посылаѥть же кь венетиискыимь воѥводоу Витька. Вьзвраштаѥть же се деспоть, оставль нѣкоую честь воискы вь ѥже борити градь. И пришьдьшоу семоу вь своꙗ.

.оѳ. О ѥже ис Прагы истиньнѣѥ изыде глась ꙗко на господина своѥго кралꙗ опльчише се и чешьскоую землю оть оугрьскыѥ оцѣпише[1] и ѥресь глаголѥмаꙗ Хоусь вьста и вьзможе, ихьже нѣции близь православиꙗ глаголють бити. И ꙗко сего Хоуса бывьша вь Иѥросолимѣ на поклониѥниѥ светыимь мѣстомь, вь Синаю пришьдь идѣже господь сь Моѵсеомь глагола. Тоу вь обьште[2] жилишти[3] сь братиѥю поживь, оувѣдѣ оть сихь православиꙗ образь. Идѣже и грьчьскаꙗ писаниꙗ ꙗвикь приходить вь страны своѥ. Того ради и ѥште вь брьзѣ грьчьскаꙗ писаниꙗ обрѣтають се вь великои оучительници и риторь си сицеваꙗ сьврьши оучениѥмь. Глаголють же ꙗко на сьборѣ прѣдь папою ѥгда сьтезаниѥ сь нимь сьтворише, идѣже и о чиноу

[1] ѿцѣпише. — [2] обьштемь. — [3] житіи.

свештеньничьскомь при вьведе се имьже глаголють· и сь оуставь великоую злобоу сьврьшаюи ють. По мироу свештеньници соушти не женештеи се юже изь начела оть светыихь никьтоже възбрани. Обрѣте бо се вь юдинои оть великыихь вьсѣхь нѣкоюго приведьша сь юдиною страны юдиноу вьдовицоу, сь дроугыю же дроугоую и рождьша оть юдиною сына, оть дроугою [1] же дьштерь, вьзрастьшимь же дѣтемь не оувѣдѣвьше поють брать сестроу свою вь женоу. Отьцемь авѣ и инаа многаа рекь, побивають юго и огнюви прѣдають. Ть же множьство оученикь имѣю сицеваа възмогоше. И симь оубо бывьшимь, посылають краль кь деспотоу малоую нѣкоую честь просе воиньства избраныихь зимьноу соуштоу врѣмени, вь юже обичьныимь гласомь сихь оустрашити. Юже и бысть. И пришьдьше вьзопетише гонештиихь и плѣноуштиихь [2] Хоусь. Юже бо испроливали се бѣхоу, не вь малѣ до самого Боудима не пришли бѣхоу.

Вь тоже врѣме оумирають и царь Коньстаньтинь, сынь Срацимира цараа бльгарьскаго вь Бѣльградѣ, соуштоу юште деспотоу вь Арбанасѣхь. Тоу бо тогда живѣаше пришьдь сь Оугьрь. Югоже благочьстивыи сь ако присьна брата плакаше и многаа о доуши юго расточи. И сиа оубо быше вь лѣто ,sцл.

.п. Достоить же пакы о вьсточьныихь вьспоменоути како сьврьшише се. Оумрьшоу соультаноу вь Аньдриановѣ градѣ акоже и прѣжде рѣхомь и прѣнесеноу бывьшоу вьсѣми сильныими и домачедиими [3] юго вь Броусоу, бѣше нѣкьто зовомь Моустафа, иже льстию нарече себе Моустафоу сына мьнинно-именитааго, иже прѣжде оть Влахь изьшьдь [4] бѣже кь Солоуну. Югоже тогда гьнавь соультань даже до Солоуна и посылають ходатаа кь царю Маноуилоу соуштааго надь царьскыими вѣштьми, нь не подаааше юго и оть толѣ оубо сь вь роукахь грьчьскыихь

[1] дроугыю. — [2] плѣноуюштиихь. — [3] домачедыими. — [4] изьшьль.

прѣбывааше. Ѥгоже тогда изьсьлаше вь ѥже царьствовати западьними, оухыштренiѥ творешта. И соуштоу сыноу соултановоу вь вьсточьнихь прѣѥть ть вьса даже до Калиполꙗ и посылаѥть кь деспотоу вь ѥже дроугь ѥмоу быти. Деспоть же посьланiѥ дасть вь сьблюденiѥ, дасть же сыноу соултановоу вь оувѣденiѥ тврьдыи завѣть, ѥже сь отьцемь ѥго. Кмоурать хань же глаголѥмыи ѥсть сь. Оть вьстока посылаѥть воиньство сь сильнимь иже надь вьсѣми вѣштьми отьца ѥго Баꙗзитемь на Моустафоу, идѣже и падаѥть Баꙗзить сь, воиньство же присьвькоупи се вльхвоу Моустафѣ. И вьсходить вь Анатолию, идѣже отбѣгаѥть множьство воиньства оть Моустафы, тако бо того прѣварише глаголюште· ꙗко аште море прѣидеши, вьси кь тебѣ прѣити хоштемь. Бѣгаѥть же вльхвь онь вь западьнаꙗ. Кмоурать же поѥмь вьса воиньства прѣиде море, гоне сего оть мѣста вь мѣсто. Ѥть же биваѥть вь лоузѣ крыѥ се вльховь и оубиваѥмь биваѥть.

.па. Нь оубо Грьци пакы помошть творeть юномоу отрочетоу соултановоу и сего Моустафа зовома и нѣкыихь страпь вь вьстоцѣ прѣѥмлѥть. Кмоурать же пакы тамо вьсходить и воиньство прѣдь собою посьлавь, ѥмоуже отроче на опльченiѥ изиде изь града никеиска и тоу оубиѥно биваѥть. Падаѥть же тоу и Михаль бегь сильныи вь вѣштехь царьскыихь, ѥго же Кмоурать ис тьмьнице по сьмрьти отьца своѥго поустиль бѣше. И оубо сице симь бывшимь, бысть царь Амоурать-хань вьсточьныихь и западьниихь.

.пв. Таже посылаѥть кь деспотоу поклисаре[1] о вьсѣхь благодаре· бѣше бо прѣдвариль деспоть посьлаль кь нѥмоу поклисаре[2] вльхва Моустафе. И пришьдьшоу поклисароу кь деспотоу, сьтвори оубо чрѣжденiѥ велико сь нимь ѥлико и по Доунавоу и Савѣ вь катрьгахь плаваѥ и пиѥ сьра-

[1] поклисара. — [2] поклисаре.

довати се. Многаꙗ же даровавь отьпоусти. Сице пакы мирьно и любовьно жительство оустрои се. Вьсходить же Амоурать на царьствоующи градь, приходить же и на Влахы, сьтвори же пакы сь обоими мирьно оустроѥниѥ. Бѣше же и сь ꙗкоже и отьць ѥго вьсакыимь царьскыимь чиномь, обаче же лоукавьнѣиши.

Благочьстиваго же деспота Стефана постиже множаѥ болесть пожьнаꙗ, ѥгоже изь давьна страждааше. Тѣмь же и множаѥ сьмрьти оубоꙗвь се посылаѥть по нетиꙗ своѥго господина Гюрьгꙗ и приходить сь вь мѣстѣ нарицаѥмѣмь Сребрьница и тоу сьбираѥть сь патриꙗрьхомь сьборь чьстьныихь архиѥреи и благородьниихь вьсѣхь властеи же и вьсѣхь избраниихь и благословлꙗѥть того сьборомь на господьство, глаголѥ· оть нынꙗ сего познаите господина вь мѣсто мене. Ѥгоже и молитвовавьше роукь вьзложениѥмь, таже и вьсѣхь оклинаѥть ѥже вѣрьномь ѥмоу быти. Проклинаѥть же хотештиихь невѣрьство коѥ вьздвигноути. Таже и самого заклинаѥть ѥже по чиноу ѥгова вьспитѣниꙗ не прѣзрѣти, нь ꙗкоже азь самь о вьсѣхь промысль имѣти хотѣхь тако тако и ты. Ибо мнози послоужьшеи соуть мнѣ, имьже вьздати не оуспѣхь. И многаꙗ пооучивь о благочьстии и заповѣдавь. Тѣмь же оть толѣ вѣрьнѣиши множаѥ господиноу своѥмоу присвапахоу се юномоу неже прьвѣѥ. Оздравѣвь же благочьстивыи оть оноѥ болѣзни, хождааше благаꙗ творе.

.лг. Кь западьныимь же Амоурать вьзити хотѣаше и зре благочьстиваго деспота на вьсако лѣто кь (оугрьскомоу) кралю шьствиѥ творешта и нѣкыихь клевештоуштиихь послоушавь, и тамо соуштоу деспотоу и ѥште посылаѥть оть вѣрьныихь своихь ѥдиного вь ѥже оувѣдѣти истиньноѥ ꙗко. Пождавь же много посьланыи, таже пришьдь деспоть оувѣдѣ о вѣшти, дарованиꙗ посылаѥть ѥмоу, видѣниꙗ же того не сьподоби. Сь же пришьдь кь цароу

много клеветааше и аште рече не придеши на сихъ, они оуже на те придоуть. Царь же вьсходить вь Софию, идѣже воѥ деспотови придоше по обычаю. Приходить же и поклисарь. Царь же мало оудрьжавь воѥ рече кь нимь· идѣте кь господиноу своѥмоу и вьзвѣстите ѥмоу моѥ пришьствиѥ. Посьла же и своѥ воѥ допроводити тѣхь до међде ѩко на вѣрѣ пришьдьшиихь не пострадати чьто. Таже вьздвизаѥть се и приходить вь Кроушевьць. Поплѣнивь нѣкою честь абиѥ вьзвраштаѥть се пакы. Посьла бо благочьстивыи поклисара. Деспоть же ѥже оуготовиль бѣше воиньство противоу сихь поѥмь вьсходить на Босьноу. Ибо босьньсции врѣме полоучьше тогда подьстоупише градь сребрьныи глаголѥмыи. И пришьдьшоу деспотоу вь незаапоу на рѣкоу зовомоую Дриноу, юже босьньсции мьнѣхоу непроходимоу, тогда нашьдьшоу томоу, деспоть же вь скорѣ рѣкоу прѣшьдь, ѥже босьньсции видѣвьше, оставльше вьса становьнаѩ своѩ бѣжаше сь кралѥмь своимь. Оста же и прашта ихь глаголѥмаѩ Хльмька коуньно сь инима двѣма. Деспоть же повелѣ великоую вь Бѣльградь вести, прочеѥ же вь Сребрьникь, самь же вь страны босьньскыѥ вьниде, гьпавь кралѩ плѣноваашe. Краль же вь ѥдиномь градѣ оть тврьдыихь бывь ходатаѩ посьла моле ѥже [1] изити. Вьзврашть же се приде вь своѩ и обьхождааше благаѩ дѣлаѥ. Бысть же вь великыи четврьтькь, ѥгда пѣти се· вечери твоѥ [2] таинѣи дьньсь сьпасе [3] божии причестьника ме прими. Ть же не вьзмогь дрьжати се начеть рыдати горько. И изьшьдь много изь гльбины срьдьца плакааше· вмывь же лице своѥ вьниде. И пакы множаѥ начеть рыдати. Бѣше бо мѣсто подь прѣдь реченнымь градомь Сребрьницѣ, вь нѥмьже сребродѣльци множьство, иже и посьлана юношоу надь дѣли. Нѣции же боуи подвигьше сьпорь [4] оубише ѥго сь полаты врьгьше.

[1] его. — [2] твоѥи. — [3] сыне. — [4] сьборь.

Сиꙗ же оувѣдѣвь, подвигь се самь и мѣстоу множьствоу отьбѣгьшоу, нѣкыихьже и ѥмь неповиньныѥ ради крьви обьсѣцааше роукы и ногы. И сиꙗ вьспоменоуѥ не оудрьжимо и ради сьлоучаꙗ рыдааше. (Са стране написано: Владисавь).

.нд. Кь ништиимь же оть толѣ пространьнѣише десьницоу отврьзааше. Ѳеодосиѥ обличаѥ о неповиньныихь побиѥни же [1] вь Солоунѣ множьство бывшеѥ негодовааше. И толико ѥлико светаго оного моужа Ам'вросиꙗ оустрашають аште и не истиньно ѥже вьздвигноути хоштеть идолослоужениꙗ, аште того кь светиимь таинамь не приобьштиши. Сь же самь за повиньныихь вьниѥть· не достоинь ѥсмь, не хоштоу си не достоинѣ коснути се тѣлоу и крьви господьнѥ, ѥже грѣхь себѣ ꙗсть и пиѥть по апостолоу.

.не. О западьныихь же пакы вьсточьныи слыша, ꙗко пришьли соуть вь страны влашьскыѥ и грады оутврьждають и Влахы подроучьникы творетъ. Вьздвигь же [2] и ть приходить вь Бьдинь и вьшьдь рѣкою приѥмлѥть островь оугрьскыи, кораблѥ же и люди соуштеѥ тоу изьсѣкь плѣни. Пакы пришьдь кь Сѣвериноу посылаѥть вь оны страны рьвати того. Ꙗвльше же се Оугри, воѥ бѣжаше.

.нѕ. Нь блаженыи ово оубо гобьзы и дары цароу посылааше, ово же землю обьходе, ѥже ѥште храмь божьствьнѣ [3] вьздвигноути и оть тоу слыша ꙗко островь зеть ть, вьздвигь же [4] идѣаше кь Бѣльградоу и бывь на мѣстѣ нарицаѥмѣмь Главици [5] зовомо обѣдовавь изиде вь ѥже ловити и ловештоу ѥште вьзьмь крагоуица на роуцѣ своѥи. Ѥгоже приѥмь не по подобию ношааше, иже до здѣ вьса по подобию и оудивлѥниѥмь производеи и твореи и на коюждо странoу прѣклаꙗааше се сь коꙗ пасти. Ѥгоже

[1] побиѥніи иже. — [2] се. — [3] божьствьнь. — [4] се. — [5] Главицы.

подьемьше сь обоихь страпь водѣахоу до Стана.[1] И вь шаторѣ бывь лежааше вьсѣмь оумилено видѣние, тьчию едипь глась испоустивь, по Гюрьгꙗ, по Гюрьгꙗ глаголе. И сице ничьтоже отвѣштавааше даже до заоутра,[2] егда и доухь свои прѣдасть господеви.

Прѣстави же се вь лѣто ҂sцле, вь ѳі. дьнь, мѣсеца Іюлиꙗ вь соуботоу вь чась .е. дьне. Егда же сь конꙗ несьбить бываеть, бысть кь градоу громь таковь единою вьнезааноу, ꙗковь же никогдаже намь слышати и страшьнь, оть егоже часа и тьма бысть по вьсеи странѣ тои, елико ношть мьнѣти быти иже вь захождении сльньца мало пакы просвѣтьлити се. Сиꙗ же ꙗко вь полоу дьне быше.

.лз. Симь же сице бывьшимь и кое оумилениꙗ гласы не слышати бѣше тогда! лицомь кь земли падание и крьвемь оть сихь пролитиꙗ и ина елика не ꙗко господина тьчию рыдаюштимь нь ꙗко отьца любочьстьна. Таже оубо посылають по Гюрьгꙗ, сами же поемьше того несѣхоу кь гробьници (О еже вѣшти множае воевода силамь оустрашааше!) юже самь сьзда вь Ресавѣ. О любочьстьнааго воиньства любочьстьнааго господина! Не вьзрѣше тогда ни жены чеда ни страны свое ни ино ничьтоже. Таже и сьблизь тоу нѣгдѣ исмаилитьскоу воиньствоу соуштоу нь ни животь свои ни вь чьтоже вьмѣнише, вь еже положити того вь мѣстѣ идѣже повелѣ. Тамо же бывьше кые жалостьные ꙗко гласы не слышати бѣше! Лиць сьдраниꙗ и власовь трьзаниꙗ и свѣтьла вьса оумети вьмѣнꙗемаꙗ· вь мѣсто бо многосвѣтьлые одежде вь вретишта и сиꙗ аште гдѣ пометьноута иночьскаꙗ не полоучь вьзьмь на оуди расцѣплꙗаше вь еже страньно вьсако быти вь страньнѣмь измѣнении. Конеи же обрезаниꙗ и прочаꙗ. Оугрьскымь же витезомь слоугамь его изоумительные гласы вьпиюштимь· кь комоу прочее пась посылаеши; чьто дрьжавѣ твоеи сь-

[1] с'тана. — [2] заоутріа.

грѣшихомь и сице нась вь незаапоу отьгониши; гдѣ твоѥго подобиꙗ славы же и красоты и многыихь даровании обрештемь; оть ныниꙗ сладости и красоты мира сего лишихомь се; оть ныниꙗ сири и страньни обрѣтаѥмь се, ѥлико и соуштиимь вь иночьсцѣмь образѣ растрьзаюштиимь се и власы брадьныѥ пометаюштиимь. Многочьстьныѥ же и свѣтьлыѥ ихь же и ть даже до толѣ изредьнѣ почитааше и облобизааше, и инь ино нѣчьто вѣштааше подобьно горести. И вьса вь изоумлѥниѥ прихождаахоу ѥлико аште бы вьзгласити свештеньникоу или диꙗконоу· ѥште молимь се о блаженѣи памети присьнопомьнимааго господина деспота Стефана. Нѣкьто оть славьныихь власы своѥ брадьныѥ трьзаѥ вьзываше· ни иноче никакоже смѣѥши сиꙗ решти. И вьсѣмь коупьно изь гльбины срьдьца ꙗко львомь подобеште се рыкноувьшемь и сьтворише вь истиноу новии Исраилитѣне новомоу Исраилю плачь велии. Ради же врѣменьнааго тьштаниꙗ спѣшьно окретавьше положише вь црькви о десьныихь вь храмь вьходеште. Вь градь коупьно вьсходеть,[1] глаголюже Бѣльградь, и приходеть, странамь вьсѣмь вьзвѣштено бысть бывьшеѥ, ѥже вьсѣмь вь грады бѣжати и островы.

.пѳ. А ихьже вь градѣ бѣше вь незаапоу видѣти страньно измѣнѥниѥ· свѣтьлаꙗ чрьныими по вьсѣхь коупьно жень же и дѣтеи, и ликы ꙗко сьставльше сьрѣтаахоу благочьстивааго вьсекрасьныи дворь. Дроузии же вь градѣ жьдоуште, инии же прѣдь градомь. Прихождааахоу же дроузи вьжделѣнааго ꙗко по обычаю прьвомоу, коупьно вьноутрьнии по чиноу ꙗко ѥгда сь господиномь своимь, кони же избраныѥ вьпрѣдь, вратариѥ же вьслѣдь сихь и коупьно вьсакь чинь. И кьто изречеть ѕѣло оумилѥныѥ гласы, идѣже кои ликь обрѣтааше тѣхь или ѥгда вь градьскыихь вьнидоше и приидоше вь вьноутрьниꙗ кь ѕѣло

[1] вьходеть.

рыдательныѥ гласы вѣштаюштимь, благочьстивои госпожди и вьсе вьждєлѣнои сестрѣ сьстраньствовавьшои коуньно и избавѣ [1] отьчьствоу си сь богомь ходатаици, ꙗкоже древнаꙗ Ѥсѳирь она. Здѣ оубо мнози ѥлико и оть избраныихь изоумивьше се и ꙗко вь вьздоухь зиноувьше сѣдѣахоу и прѣизнемогьше бѣхоу. Ихьже водою обливаахоу соуштеи о нихь. Вьнѣ же града и вьноутрь седьмоврьхааго пѣсни проводьныѥ вьздоухь испльнꙗахоу и бѣжештиихь оть странь и приходештиихь и вь вьсѣхь градохь же и стран(ах)ь подобьно. И чесомоу оубо тогда оуподобимь коѥ оть вѣка оумилѥноѥ рыданиѥ; прѣврати бо рече, богь вь плачь праздьникы твоѥ Іосиꙗ пророкь. Слышахь рече Ѥфрема рыдаюшта· наказа ме господь и наказахь се. Аште же плачь и выль, иже о Моѵсеи привьведемь, ѥже вьзвратише се вьси людиѥ сь плачемь велиѥмь, вьзвратише се и старьци оть горы Авань сь рыданиѥмь ѕѣльнимь, вьзврати же се и Ісоусь и Елеазарь сь степаниѥмь. И вьси коуньно непрѣстаньно рыдаахоу дьнии .л.· оставиль ѥси нась, глаголюште, оугодьниче божии· вьскоую лишиль ѥси нась, избраныи вождоу; лиши же и нась, вождоу, новааго Исраилꙗ. Нь ꙗкоже и Даниила и трехь отрокь вь плѣнѥнии рыданьми неизреченными и степаниѥмь ѕѣльнымь исраиль провождаше. И не тьчию си имиже владычьствоваше нь и светаꙗ Гора прѣмножаѥ и царьствоуюштии градь коуньно и вьсакь градь и страна идѣже слышано бысть вь вьселѥньнѣи, ѥлико и Исмаилитомь дивити се. Мноѕии же и оть сихь плакаахоу о нѥмь ꙗко вь истиноу.

.ѕ. Нь оубо приходештоу благочьстивомоу господиноу Гюрьгю не тьчию ѥго пакы подобьнаꙗ вьздоухь испльнꙗахоу плькомь сьрѣтаюштимь и пожьдаваюштимь· тьгда же ꙗкоже нѣкоую ослабоу оштоутише. Ибо кьждо сьмрьть и разграблѥниѥ ожидааше оуже. Тогда и коула вьноутрь-

[1] избаве.

ниꙗ отьврьзаꙗть се ꙗмоу, прѣжде не вьсхотѣ отьврьсти ю блюдыи сию. И вь црькви бо господьскыимь обычаꙗмь на прострьтаꙗ не вьзиде и слоужьбѣ сьврьшивьши се о господьскои славѣ не дасть ничесоже рещи, нь вь мѣсто сего вьпль рыданьныи вь вьздоухь слышааше се. Самь же оубо сь вьсѣми вь царьскыихь же бывьшоу ꙗмоу, пришьдьше вьси иже надь вѣштьми поставлꙗни бѣхоу прѣждьниимь, подасть вьсакь жьзль свои власть ꙗко. Сь же сь плачемь великꙗмь пакы вьсакомоу сань ꙗго подасть.

.ҁа. Тогда же слышавь царь Амоурать и оувѣдѣвь вь истиноу сицеваꙗ, приходить сь вьсѣми силами вьскорѣ, близь бо бѣ и ꙗмь сына своꙗго тамо соушта сь нимь сь воискою Степана прѣдасть вь сьблюдениꙗ. И пришьдь оубо подьстоупаꙗть Кроушевьць, ꙗгоже прѣꙗмлють ратию и народоу соуштоу вь нꙗмь оустрьмившоу се изь града прѣдаше же се и ини гради. И приходить на Ново брьдо, не оуспѣвь потроуждь се многа. Хотѣше же ходатаꙗмь тоу пришьдьшимь сьсложити и землю ꙗюже прѣꙗти вьзвратити. Нь глась оть воꙗводы голоубьчьскааго града приходить ꙗже градь издати. И сиꙗ ходатаꙗ погрѣшьше вьзвратише се (са стране: Еремiа). Царь же отиде вь своꙗ зимѣ належештои.[1] Остави же блюстелꙗ земли, иже и шьдьше прѣꙗше Голоубьць, воꙗводѣ томоу вьведьшоу сихь и плѣнише страноу прилежештоу градоу томоу, до ньдѣже пакы ходатаи оть цара прииде, сьмири о оставьшиихь, нѣкаꙗ же и вьзврати. Прѣжде же сихь прииде самь господинь Гюрьгь подь Голоубьць, идѣже и прииде кь нꙗмоу воꙗвода ть на вѣрѣ и сьвѣшта ꙗже вь градь вьвести и прѣдати градь. Подвизаахоу же господа[2] нѣции ꙗже ꙗти ꙗго. Ть же твьрдыꙗ вѣры сы, адамантѣ приоуподоблꙗныи, не вьсхотѣ се сьтворити. Кь симь же и кротьчаиши Давидь на бога надеждоу имѣꙗ сьхранꙗюштааго ꙗго ꙗже новомоу

[1] належештiи. — [2] господара.

Исраилю цара сьтворити не послоуша. Идоуштиимь же коупьно вь градь оустрьми се вь дверехь прѣжде воѥвода ть и градь отьмештеть, и на помазанааго роукоу и оружиѥ вьздвижеть. Ть же паки вьзвраштаѥть се вь становьнаꙗ.

.ҁв. И оубо не о сихь тьчию раздроушениѥ и бѣда належааше нь и западьныи краль кь царьскомоу[1] градоу* прииде, ѥгоже и вьзеть ꙗко сь миромь оть благочьстиваго господина своѥго,[2] прѣстрашьшимь се Исмаилить ради. Сицевимь же бивьшимь бѣше ꙗко сь пророкомь Захариѥю кь Иѥросолимоу пригласити вь истиноу· разврьзи Ливане двери своѥ и поꙗсть огнь кедры твоѥ и аште и не орьль по Навоуходоносороу ѥгоже Іѥзекіиль тамо приречe великокрылии дроугыи изьстоуплѥниѥмь пльныи ноктеи иже имать приближениѥ[3] вьнити вь Ливань и вьзеть изьбрана кѥдра. Нь обаче намь тогда соуштемь ꙗкоже Іѥросолимь ѥгда вѣсть бысть вь домоу Давидовѣ, ꙗко сьвѣшта Ѥфремь и Факеѥ синь Ромелиѥвь на нь сьвѣть лоукавь и орьла великааго оть вьстока и сь сицевь намь ꙗвлꙗаше се и сицева сьврьши. И оубо прочеѥ сь Иѥремиѥмь пророкомь бѣше рыдати новаго Сіонова запоустѣниꙗ, ꙗкоже онь тогда. гдѣ бо вь истиноу вьнезаапоу быше вьса свѣтьлаꙗ и красьнаꙗ, ѥже вьноутрь и вьнѣ; гдѣ лици играюштиихь, гдѣ црьковьнаꙗ сьбраниꙗ; гдѣ сьборьнаꙗ трьжьства и молитвы ѥже вь окрьстьнаꙗ исхождениꙗ; вь незаапоу вьса мрьзость запоустѣниꙗ быше, вьса прѣобразише се, вьса ꙗко оть[4] небывьша быше, вьса горести испльнише се, хльми разараахоу се и сьжизаахоу, людиѥ же когда изгоними бываахоу, когда ли вьноутрь вьселꙗахоу сихь, често оклинаахоу се нова нѣкаꙗ и безмѣстьнаꙗ обладаюштиимь зрѣхоу се иже и вь истиноу сьновьныими прѣжде сихь мьчтаньми прѣдоуказоваахоу се, оть запада ꙗко орьль ветьхообразьнь и

[1] царьствиюштомꙋ. — [2] сего. — [3] приближениѥмь, — [4] и.
* са стране: Београдь.

перинемь таль здѣ оть пирьга на пирьгь прѣлѣтае бѣше и обладааше. Бысть же и дроугое знамение. Вь вечерь соуштоу гльбоконоштию не сьнештимь намь ıако вь истиноу Христовоу прихождааше оть запада сь оноıе страны рѣка ıако троубьныи гласъ и по малоу вьзвышааше се, до ньдѣже по [1] Савѣ мьнѣше се, таже прѣдь коулою таже по вьсемоу градоу оть двереи до двереи. И сь не вь брьзѣ мимо ходе бѣше, нь вь часы два оубо или три, ıелико тьзоименитааго мьнѣти приходешта, аште не оть запада хоштааше быти или нѣкоıе воиньство, ıелико намь изити видѣти бываıемаıа, и огнь вьзгнѣштьшемь. Бысть же и сицево видѣниıе, ıеже изь града вьзети се вь вьздоухь иже вь велицѣи црькви образы чьстныıе и се ıако по чиноу ıеже на вторѣмь пришьствии царица оубо и владычица и Іоань прѣдьтеча сь обоихь страни образа сьпасова .ві.-тыихь же апостоль по .ѕ. подобьно сь обоихь страни, ıеже мьнѣхомь вь славоу и назираниıе града. Се же бѣше вь оставлıениıе, оувы!

Бысть же прѣжде прѣставлıениıа тьзоименитааго .зі. мѣсеца того сь небесе ıако искры поусти вьздоухь на градь ıеже и вьжизаахоу, пакы же погасише. Iеште же прѣжде сихь вихрь вьздвигь се покровь црьковьныихь вь градѣ отьıемь сьврьже на землю и жилишта многаıа низложи и жилиште сестры тьзоименитааго. Iеште же по вьскрьсении сь оны страны соуштеи оугрьсции свештеници ıако прѣварою ıегда сьбори вь црьквахь бѣхоу приидоше по чиноу своıемь сь народомь и образи ихь проидоше градь. Ихьже благочьстивыи озлоби, тогови бо раби бѣхоу, ıеште же оть запада на хартии написани образи ıеже ıако сьраспинаıема на крьстѣ отьца сыномь, и прочеıе тѣхь дослаше деспотоу. Ть же ıако сьномь одрьжимь не сьмотривь сиıа повелѣ подьпись на кьждо образь сьтворити и по градьскыихь црьквахь раздѣлити.

[1] пол.

Бѣше же нѣкьто оть страны мискые пришьдь оуродива себе творе, югоже дѣла сьвѣдѣтельствоваахоу ськрьвена раба божия, иже ходе по градоу дьнь и ношть горько плаче се. Ѡ корѣ и оувы[1] вьпию до ньдѣже и деспотоу вь домь бисть. Юмоу же милостыню дааше. Сь же по своюмь обычаю пиштинмь сия вьроучааше. И яко кьто симь да не зазьрить вьспоменѣмь Ісоуса опого иже прѣжде разорения Іюросолимоу еже при Титѣ кесари дьнь и ношть ходе вьпияше· глась оть вьстока глась оть запада, глась оть четырехь вѣтровь, глась на Іюросолимь и на црьковь, глась на жены и на невѣсты, глась на вьсе люди, югоже и прѣдавьше кнезоу и бию мь вьпияше· Июросолимь, Июросолимь. Альвинь же кнезь римлянинь си вьмѣни бѣсьна ноусти. И сице и о себѣ прорече· порази бо юго камень ис-праште и оумрѣть. Или глась юже слышати свештеньникомь на праздьникь опрѣснькь. Кь томоу не хоштоу бити сь вами здѣ, проявлию отьложению глагола юже кь Соломоноу рече богь· боудоуть отьвьрьсте очи мои надь[2] храмь сь и оуши мои вьноушаюшти молитвы молештихь се вь храмѣ семь. Или звѣздоу комить яко мьчь, и дверь великоую црькве отьврьстоу самоу, юже ноуждею .к. моужии затвараахоу.

Сия оубо сице быше и сице сьврьшише се. И людемь юго расѣяномь бывьшимь, придоше вь западь же и вьстокь, сѣверь же и югь оть бывьшихь крьвеи соуштихь. Мы же повелѣнию апте и выше наше крѣпости вьсприюхомь оть вьсесветѣишааго патриярха кирь Никона срьбьскыихь и поморьскыихь земль, тамо томоу тогда пришьдьшоу, юште же и оть воюводы Силѣ и прочиихь избраныихь, нь сицевоу врѣмени тогда соуштоу юже потьштати се оставихомь. Вь четврьтою же лѣто кь господоу отьшьствия[3] юго, томоу самомоу яко явльшоу се и яко казнию

[1] горѣ оувы. — [2] на. — [3] ѡшьствия.

прѣтештоу ѥже повиньнь ѥсть наказанию, по сихь же накы сь вьсѣми своими вь страньствии соуштоу ми пришьдь вь подькровь идѣже недостоинь си того приѥти и повелѣвающта сьтворити обѣштаная. Тѣмь же аште и не вьзможьныи сицевомоу соуште, потьштахомь се назнаменати.

Аште же нѣции множаѥ вѣдеште ѥгова и тамо соуште идѣже сьжителиѥ ѥмоу или много словесьнии и разоумы острыими, благо вь истиноу· аште ли же даже до дьньсь никьтоже потьшталь се боудеть и здѣ коя недостатоьная или излишьна яже потрѣбь кромѣ или гроубѣиша повелѣнию бивьшоу и образоу вьданоу вьса вь мѣсто да приведоуть се.

.ςг. Нь оубо яко пристаниште пришьдьше и оть оунынию печалеи вьзникноувьше кь семоу вьспиѥмь· Радоуи се божьствьниихь повелѣнии добрыи испльнитель бывь, Радоуи се земльныими свѣтьло владычьствоуѥ, Радоуи се непокоривыихь страшьно образьна мльнииня стрѣло, Радоуи се благопокорьныимь сладькоѥ слышаниѥ, Радоуи се кротькыи вь сьвѣтѣхь Давиде, Радоуи се прѣмоудрая сьврьшае новыи Соломоне, Радоуи се милостыни таиниче неизреченни, Радоуи се явѣ веледаровитая отьврьстая десьнице, Радоуи се дворовь божьствьныихь благооукрашения испльнителю, Радоуи се царьскааго двора свѣтьлоѥ познаниѥ, Радоуи се вьса божьствьная изь далече вьсегда провидеи, Радоуи се чловѣчьская вьса избраная оть вьсюдоу навыкь, Радоуи се деспоте Стефане дрьжавьныимь оукрашениѥ. Слава давьшемоу [1] те вь послѣдьниѥ роды, християномь похвалоу. Слава сьврьшающтомоу великая и дивьная богоу нашемоу оть рода вь родь свѣтила многоизбрана просвѣштающтааго ѥлико и вь послѣдьниишеѥ роды явити се неизреченая и дивьная бога нашего, ѥмоуже слава вь вѣкы вѣковь, Аминь.

[1] давьшомоу.

Сиꙗ оубо написахомь ꙗко житиѥ ѥдиного нь ꙗко лѣтописьць[1] сь прочиими вьсѣми. Соуть же краѥгранесиꙗ начьнь оть десетословьнааго.

Страньно и изредьно на земли владычьствовавьшомоу страньнии рабь приносить словоуштомоу деспотоу Стефаноу прѣводьникь Костадінь.

А се стихь краѥгранесиѥ се· страньно страньствовавь страньствиѥ плачю.

Словесь сладькыихь и паче меда и сьта
Точештиихь изь запечатлѣна источьника ꙗко
Равьно оуханиѥ оубо и пишта
Аште мѣра почрьпаюштиихь кь семоу зре
Новыи нѣкако Давидь кротьчаиши
О нѣмь иже сьблюдьшиимь користи раздѣльшихь
Соломонь ꙗвль се дивьныи
Тьмамь иже оть коньць пришьствовавьшимь
Родоу начельникь ꙗко сы
Авраамь страньныихь жеждею приѥмлѥ,
Нь Илиинoу оустранѥнию присьно желаѥ
Самыи вторыи исходь ꙗвлꙗаше
Ть дроугыи красотою иже вь Египтѣ
Вь мѣсто пьшенице злато-податель
Ороужьникь вь бранехь оудолѣниꙗ
Вь мѣсто Самьѱона крѣпькааго вь храбрыихь
Адамовыихь порождении вѣтвь
Вь ихьже изь начела подобьнѣиши вьзорь
Сь вторыи Іовь богать подаꙗниѥмь
Точе независтьно вьсѣмь вѣдомь бываашe
Рода вь гаданиихь подобьна сего очию
Аште кь сльньцоу и сего лоучи
Нь заре оубо освѣштаюште се приѥмлѥмь
Соуштьство же не оубо вьсако

[1] лѣтописаць.

Таже вь коунѣ обоихь лишениѥ
Вь мѣсто бо главы подобьноу винѣ
Иже глава оубо свѣтьлоизбраныимь
Ѥже прѣити вь мѣсто главы
Плачи же пакы бѣлыи граде очрьнѥниѥ своѥ
Людемь вождь ꙗко цвѣть процвьть и отьпаде
Аште же и землꙗ сьрыдаѥть ти ѥгоже не надѣѥ се
вь скорѣ прѣѥть
Чаꙗниѥмь лѣть текоуштиихь .ле.-тыхь
Оуже прѣшьдьшимь деветосьтьныихь и шестыихь
тысоушть і.

За сад ћу још и то да поменем, да се по овом истом принципу може начинити један клин којим се може непосредно дознати, колико варира дужина базис-апарата, од оне дужине, која му је температури 0_{o} одређена, и тако се може корекција с места забележити. Исто тако овим клином можемо одредити и одстојање два апарата, кад један над другим леже. Другом приликом саопштићу друштву још један апарат за мерење базиса, који сам по истом овом принципу конструјисао; он је прост, а од температуре не зависи.

ИСПРАВЦИ И ДОДАТЦИ

к животу

Стефана Лазаревића

1. Увод. На стр. 227 вр. 19 мј. друге половице XV вијека читај: прве половице XVI вијека. — Стр. 228 вр. 22 читај: костенски. — Стр. 241 вр. 26 број 1873 испр. у 1073.

Немајући још уза се књига, кад сам писао увод, не могох се обазријети на књигу А. Попова: Обзоръ Хронографовъ. Ондје ћете наћи изречено, II стр. 45, да је Константин још некаква „Поученія“ (Евангеліе учительное) превео с грчког језика на словенски. Разабрав послије ствар из ближега налазим, да оно још није доказано. А. Попов позва се на Ундољског (Чтенія моск. общ. 1867, II.), али она „Поученія“ један пут се каже да су преведена г. 1407, а други пут да је пријевод већ г. 1343 учињен, као н. пр. у рукопису који је Ундољски описао у Чтеніяма, за тијем у рукопису синод. библ. 209. (ср. Описаніе II. г. № 209), и у рукопису збирке Толстова (ср. Опис. I. № 101). Док се не докаже да је ова година у толиким рукописима гријешком записана, не може се на Константина никако ни помишљати, јер 1343 године није он за цијело још на свијету био. Покојни Ундољски домишљаше се још за некаково „повседневное исповѣданіе грѣховъ“, да је и то радња Константинова (ср. Славяноусскія рукописи В. М. Ундольскаго, у додатку на стр. 51.

зборник № 671), али и то домишљање неће бити ни на чем основано. Најпослије споменућу, да А. Попов нашему Константину још неку астрономску радњу присваја. Цијела је истина, да се Константин пуно бавио таким питањима, а и година 1412, која се помиње у једноме од онијех чланака, посве добро пристаје у вријеме његове радње. Инак ће добро бити да причекамо, да се нађу јача свједочанства за или против.

К оному што рекох о добријем ресавскијем изводима може се сад још ријечју указати на знаменити запис, који је г. Ст. Новаковић наштампао у своме извјештају „С археолошке изложбе у Кијеву" (у Београду 1874), гдје се изновице посвједочава, да је доба Стефана Лазаревића пуно знаменито по српску књижевност.

2. Текст. А. Попов доказа у поменутој књизи, да је компилатор рускога Хронографа много грађе за своје дјело црпао из живота Стефана Лазаревића. Али како њему још не бијаше познато, да имаду двије редакције овога дјела, не могаше он једному одломку који је уврштен у руски Хронограф под насловом „царство сербское и о запустѣнiи его" извора наћи, за то и написа (II. 53): Источникъ последней статьи Хронографа посвященной Сербской исторiи — неизвѣстенъ. А сада се ево знаде, да је и тај пошљедњи одломак руског Хронографа што говори о српским стварима, извађен из дјела Константинова, али не из оне покраћене редакције, коју је А. Попов и послије у нас др. Ј. Шафарик штампао, него из ове потпуне и оригиналне, у којој ћете онај одломак наћи у крајегранесима 91 и 92. Овај откритак доста је знатан. Он свједочи међу другијем и то, да у вријеме, када се је састављала хронографска компилација, која је у нас позната под именом Царостaвника, компилатор имађаше под руком јоште потпуно дјело, којега данас рекао бих у Русији и нема.

Али и у самоме тексту има нешто, што доказује, да живот у онакој скраћеној форми, како је до селе био штампан, није изашао испод пера Константинова. Пишући увод без текста, који је већ у Биограду био, ја нијесам могао достојно оцијенити овијех ријечи (на стр. 327): Соуть же краегранесии начьнь оть десетословьнааго· Страньно и изредьно на земли владычьствовавшомоу страньныи рабь приносить словоуштомоу деспотоу Стефаноу прѣводьникь Костадінь. Што значи ова опаска? Ево што. Константин пишући ову биографију придржаваше се неких чудноватих правила врло заплетене више стилистике. Особито значење имађаху по његовијем појмовима крајеграпеса или скрајеглавизне. Послије „десетословнаго“ увода — у којем за чудо наши текстови доносе 13, а не 10, слова; па стр. 247 ваљало је у врсти 9 послије ријечи соупостать поставити тачку, а ријечју Соудии отпочети нову врсту с бројем .ѳ. — долази права биографија, подијељена у 93 „скрајеглавизне“ тако, да прво слово сваке ријечи, којом главизна отпочиње, има значење, као саставина акростиха, који треба да садржи више поменуте ријечи. Посакупимо ли прва слова онијех ријечи, којима у овдје наштампаном тексту главизне отпочињу, добићемо ово: странно изредно ва земи владчствоввшими стрними раб приносит словоуштемоу деспотоу Стефатоу прѣводитк консантин. Одавле се види, да на више мјеста ваља нешто поправити; једно од двога: или промијенити штогод у тексту или помакнути главизну на згодније мјесто. Мјесто ва добићемо на, ако на почетку гл. еі. претпоставимо рјечцу нь. Мјесто владчствоввшими добићемо владчствовавшомоу, ако у гл. л. вьзиде, усчитамо вазиде, у гл. лг. по сихь исправимо у о сих и у гл. ле. мјесто и оубо поставимо оубо, изоставивши ријечцу и. Мјесто стрними добићемо страни, ако у гл. .лѳ. нь исправимо у а (тако и ваља, јер у оријиналу стоји збиља:

а еже) и ако гл. ма. мы же исправимо у нь оуже. Мјесто Стефатоу добиһемо Стефаноу, ако главизну .ое. помакнемо на стр. 307 пред ријечи нь сицеваꙗ (врста 16-а). и збиља у рукоп. одешком стоји .ое. на оба мјеста. Да бисмо добили ријеч Прѣводник ваља у гл. .оз. извадити цијели први слог прѣ(жде) и гл. пв. помакнути или за двије врсте више пред ријечи и оубо или за двије врсте ниже пред ријечи: и пришьдшоу. А да бисмо добили Константин мјсто Консантин, ваља нам само некуда уврстити главизну .пи., која је збиља испала у одешком рукопису, за то је ни у штамп. тексту нема. Словом т почимају на стр. 319 врста 16 таже, вр. 21 таже и вр. 24 тамо. Ја бих пред ову пошљедњу ријеч ставио .пи., те њоме отпочео врсту. Кад се изведу ове сасма незнатне измјене, добија се збиља онај акростих, који је писац желио таким закукама изнијети на видјело. Само што акростих не даје пишчева имена у форми Костадінь, како сам морао наштампати држећи се вјерно рукописа, него у обичној Константинь.

У штамп. тексту нека се исправи ово: стр. 244 вр. 9 сьврьшаѥте растави: сьврьшаѥ те, вр. 13 подобьнылми чит. подобьнымь; — стр. 245 вр. 31 азь испр. изь. — Стр. 247 вр. 5 оудостоꙗнию растави: оу достоꙗнию, вр. 29 ждрѣби чит. ждрѣбии — Стр. 248 вр. 21 чит. вѣрьнии. нь и невѣрьнии, вр. 29 с ријечи дрьжавьныихь пренеси број 4 над ријеч поборьшиихь у вр. 30-ој. — Стр. 249 вр. 15 чит. радоваашe се, вр. 24 чит. вьпросы и отьвѣты. — Стр. 250 вр. 3 чит. заклинаю — заклинаю, вр. 9 чит. Орфеись, вр. 12 чит. Далматиѥ Дакии, вр. 14 чит. процвьтоше. — Стр. 251 вр. 13 чит. оуныѥмь, вр. 28 нь испр. у не. — Стр. 253 вр. 22 чит. моужьствьнии. — Стр. 254 вр. 5 чит. вьсакычасьнп именоують се, вр. 28 красьнѣмь испр. красьнимь. — Стр. 255 вр. 18 сиљ испр. у сихь, вр. 19 чит. ѥсть аште и, вр. 28 и 29 чит.

наѥмьствоу — наѥмьства. — Стр. 256 вр. 6 вноу испр. выноу, вр. 9 пред ријеч агголскаѧ стави рјечцу и, вр. 24 вьзиде лѣти испр. у вьжделѣти. — Стр. 258 вр. 3 чит. роди Зароу, вр. 22 чит. многашти. — Стр. 259 вр. 13 чит. попираѥмы. — Стр. 260 вр. 3 нѣшь испр. у пѣшь, вр. 8 по свој прилици вала читати: прѣродителѥвь си, вр. 24 чит. обѣштавь. — Стр. 262 вр. 15 чит. ѥзыкоу, вр. 18 чит. таковии, вр. 24 чит. довлѥѥть, вр. 25 чит. расхыштении, вр. 32 испр. мнози. — Стр. 263 вр. 12 вьсею испр. у вьсего, вр. 20 изостави ријеч нь. — Стр. 264 вр. 5 чит. чинѥнииихь, вр. 28 чит. о бранехь. — Стр. 265 вр. 6 ловы испр. у словы, чит. изредьныи, вр. 9 чит. крьвеи (то је 2 над. множ.). — Стр. 266 вр. 7 чит. вьсѣмь, вр. 28 оградѣ испр. у о градѣ. — Стр. 269 вр. 11 чит. исмаилтѣнина, вр. 23 чит. на Воугровлахы. — Стр. 270 вр. 5 чит. сь сыньми, вр. 15 чит. вьзмогоше, вр. 32 чит. западьнии. - Стр. 271 вр. 4 чит. богатьства. — Стр. 272 вр 1. чит. доблѥство, вр. 13 чит. Орарь. — Стр. 273 вр. 22 чит. вьзможьнии, вр. 25 уметни рјечцу и послије тешти. — Стр. 276 вр. 9 у исправи на и (и пирьгь). — Стр. 277 вр. 9 юште чит. юже, вр. 21 Отрарь испр. у Орарь. — Стр. 278 вр. 16 гыблѣмь испр. гыблѥмь. — Стр. 279 вр. 11 чит. идѣже. — Стр. 280 вр. 11 чит. Моустафа, вр. 18 чит. Мары или Марие, вр. 23 испр. и промышл. — Стр. 281 вр. 4 испред Срьблѥмь уметни ѥсть, вр. 21 чит. вьсходить. — Стр. 282 вр. 7 чит. сьсланиѥмь. — Стр. 283 вр. 15 чит. отьмьштении, вр. 21 чит. вьнѣшнии. — Стр. 284 вр. 12 испр. моусикиискаѧ, вр. 25 испр. сь сими. — Стр. 285 вр. 6 чит. сьмири, вр. 31 послије вьсегда уметни: прочитаѥ. — Стр. 288 вр. 10 чит. Іѥросалимь, вр. 19 испр. у любовь божьствьнааго, врста 22 чит. вьсприѥмлѧаше. — Стр. 290 вр. 1 чит. не тьчию, вр. 2 здола ра-

стави сътроую у двије ријечи: сътроу ю. — Стр. 292 вр. 2 здола мисѣхь испр. у Мисѣхь, ако није можда мыслехь, како има један рукопис. — Стр 295 вр. 5 вь испр. у кь. — Стр. 299 вр. 24 чит. повелѣ вь. — Стр. 300 вр. 5 здола лѣсѣхь испр. у весехь (рукоп. вѣсѣхь). — Стр. 305 вр. 19 чит, пожьда вь. — Стр. 310 вр. 24 чит. иде же (мјесто идѣаше). — Стр. 311 вр. 6 чит. скоудьно, вр. 16 изостави ријеч стоѩше. — Стр. 312 вр. 13 симь испр. у вьсѣхь. — Стр. 313 вр. 16 чит. Венетиисци, вр. 28 чит. навыкь, вр. 30 чит. риторьскы (мјесто риторь сы). — Стр. 314 вр. 5 вьсѣхь испр. у вьсехь, вр. 7 чит. дроугыѥ. — Стр. 315 вр. 30 поклисаре испр. у поклисара (рукоп. има поклисарѣ). — Стр. 316 вр. 8 ѥгоже испр. у ѥюже. — Стр. 317 вр. 28 вмывь испр. у омывь, вр. 31 чит. дѣлы. — Стр. 318 вр. 25 чит. божьствьнь, и у истој врсти зеть испр. у възеть, вр. 26 чит. въздвигь се. — Стр. 319 вр. 1 Стана испр. у стана, вр. 18 силамь чини се да ваља читати Силамь као име сопствено, глед. на стр. 325 вр. 5 здола: воѥводы Силѣ. — Стр. 320 вр. 17 чит. опретавьше. — Стр. 327 вр. 14 чит. онѣмь.

24 декембра 1875.

В. Јагић.